

خلاصه اقدام پژوهی های منتخب هفته

پژوهش ۱۳۹۸

اقدام پژوهی: صاحبه نجفی

مدرک تحصیلی: کارشناسی کاردرمانی، کارشناسی ارشد روانشناسی بالینی

سمت فعلی: کاردرمانگر

دوره تحصیلی: ابتدایی

محل پژوهش: آموزشگاه استثنایی ایوب شهرستان لاهیجان

تاریخ پژوهش: ۱۳۹۸-۱۳۹۷

کاهش بدخطی گروهی از دانش آموزان پایه ی پنجم آموزشگاه استثنایی ایوب شهرستان لاهیجان از طریق کاردرمانی

هدف پژوهش: کاهش بدخطی گروهی از دانش آموزان پایه ی پنجم آموزشگاه استثنایی ایوب شهرستان لاهیجان از طریق کاردرمانی

پرسش های پژوهش:

چگونه می توانم بدخطی را در دانش آموزان کاهش دهم؟ چگونه می توانم فرایند رشدی-عصبی را در دانش آموزان تقویت کنم؟ چگونه می توانم فرایند بیومکانیک را در دانش آموزان تقویت کنم؟ چگونه می توانم فرایند آموزش مهارت نوشتن را در دانش آموزان تقویت کنم؟ چگونه می توانم فرایند روانی-اجتماعی را در دانش آموزان تقویت کنم؟
تبیین مساله در وضعیت موجود:

یکی از شیوه های برقراری ارتباط، زبان نوشتاری است. از آنجا که نوشتار در امر ارتباط و ارسال و دریافت پیام به کارگرفته می شود بنابراین توجه به تقویت و افزایش این مهارت لازمی هر برنامه ی آموزشی است. یکی از اختلالات شایع در مدارس اختلال نارسا نویسی و بدخطی است. در مدارس استثنایی به دلیل مشکلات ذهنی و جسمی دانش آموزان، این اختلال شیوع بیشتری دارد که در نتیجه نمی توانند از طریق نوشتن ارتباط مطلوب برقرار کنند و افکار و عقاید خود را ابراز نمایند و افت تحصیلی چشمگیری دارند (حاصلی، ۱۳۹۳: ۹۸).

نوشتن با چند مهارت بسیار مشخص، از جمله نگهداری موضوع در ذهن، تنظیم موضوع به صورت کلمه، ترسیم گرافیکی شکل حرف و کلمه، بکارگیری صحیح ابزار نوشتن، داشتن حافظه ی دیداری و حرکتی کافی ارتباط دارد. نوشتن شامل سه فرایند مجزا است: نوشتاری، هجی کردن، دست خط (ملک نژاد، ۱۳۹۶: ۹۰).

چون کودکان استثنایی نمایانگر گروهی از افراد بسیار متفاوت و چالش برانگیزی هستند، بنابراین منطقی به نظر می رسد روش هایی که برای کمک به آنان مورد استفاده قرار می گیرد نیز متنوع باشد. کاردرمانی با استفاده از تکنیک های مختلف مانند: رشدی-عصبی، بیومکانیک، آموزشی، روانی-اجتماعی جهت بهبود اختلال نوشتن اقدام می نماید (حوائی: ۱۳۹۵: ۷).

مشکلی که در سال تحصیلی ۹۷-۹۸ با آن مواجه بودم، نارضایتی و شکایات مکرر معلمان و اولیا در خصوص بدخطی دانش آموزان، مخصوصاً پایه ی پنجم بود. بدخطی باعث شده بود که حتی نتوانند خط خود را به خوبی بخوانند و نمرات دروس کتبی آنان کاهش چشمگیری پیدا کند. اکثراً هنگام نوشتن پاکیزگی را رعایت نمی کردند، کلمات را روی خط زمینه نمی نوشتند، در انتخاب شکل هندسی حروف مشکل داشتند و فاصله مناسب بین حروف و کلمات را رعایت نمی کردند، فشار مداد روی کاغذ مناسب نبود، نحوه ی نشستن روی صندلی و مداد گرفتن در دست اشتباه بود، نور مناسبی در کلاس وجود نداشت، از ابزار مناسبی برای نوشتن استفاده نمی کردند و هنگام نوشتن کاغذ را بطور صحیح قرار نمی دادند. با خود فکر کردم که اگر به مشکل بدخطی رسیدگی نشود، پیامدهای جبران ناپذیری از

قبیل تاثیر منفی در روابط اجتماعی و عدم توجه و تغییر نظر معلم نسبت به دانش آموزان بدخط به بار آورد و فرد دچار آسیب های روانی-اجتماعی، شخصیتی و شغلی شود و این مشکل در سال های آتی نیز گریبان گیر آنان خواهد شد. همچنین بدخطی ممکن است باعث محروم شدن از نوشتن و نامه نگاری و در نتیجه عدم ارتباط غیر کلامی بین افراد شود و از همه مهم تر این که حل نشدن این مشکل ممکن است سبب کاهش نمرات دروس کتبی و اختلالات یادگیری و در نتیجه افت تحصیلی در فراگیران شود و مشکلات جدی تری برای دانش آموزان و معلمان در کلاس های بالاتر بوجود آورد و به طور کل مانع پیشرفت تحصیلی و ارتقا به سطوح بالاتر خواهد شد و نتوانند در آینده فرد مفیدی برای خود و جامعه شوند در چنین شرایطی که دانش آموزان از نظر تحصیلی و روانی دچار چالش شده بودند اقدام به علت یابی و پیدا کردن راه حل کاربردی برای برطرف نمودن مشکل نمودم.

منابع گردآوری داده ها و اطلاعات:

به منظور دستیابی به اطلاعات بیش تر و اطمینان از صحت مساله از ابزار مشاهده، مصاحبه، چک لیست و پرسشنامه، سیاهه ی رفتار، مطالعه منابع و کتب معتبر و پیشینه ی تحقیق سایرین استفاده نمودم که نتایج حاصل از تمامی موارد فوق دلیل بر بدخطی دانش آموزان پایه ی پنجم بود. از این میان، مولفه های اضطراب و استرس هنگام نوشتن، ضعف عضلات دست و مهارت های دست ورزی، عدم هماهنگی چشم و دست، عدم آگاهی از اصول نوشتن در بالاترین سطح و نارضایتی معلم و تنبیه از سوی وی در پایین ترین سطح عوامل بدخطی از نظر معلمان، والدین و دانش آموزان قرارداد شد و مشاهده دست نوشته های آنان گواه بر این بود که کمترین میزان رعایت قواعد خوش نویسی به ترتیب شامل: رعایت نوشتن کلمات روی خط زمینه-انتخاب شکل هندسی صحیح حروف- فشار مناسب قلم بروی کاغذ- رعایت پاکیزگی هنگام نوشتن- رعایت فاصله مناسب بین حروف و کلمات در جمله- رعایت اندازه مناسب و یکسان حروف و کلمات در جمله می باشد. کمترین میزان رعایت اصول اولیه ی نوشتن به ترتیب شامل- نحوه ی صحیح نشستن روی صندلی- رعایت نحوه ی صحیح گرفتن مداد در دست- فاصله مناسب چشم از کاغذ- استفاده از ابزار مناسب جهت نوشتن- قرار دادن صحیح کاغذ برای نوشتن- تابیدن نور مناسب بر روی کاغذ می باشد. همچنین بررسی نتایج مربوط به عملکرد تحصیلی جمعیت ۵ نفری پایه ی پنجم نشانگر آن است که وضعیت درسی و نمرات خوش نویسی آنان نیز در سطح کیفی بسیار پایینی قرار دارد. برای بررسی بدخطی دانش آموزان به مطالعه ی کتاب های معتبر و مقالات علمی و پژوهش های موجود در این زمینه پرداختم.

تجزیه و تحلیل اطلاعات:

نتیجه مطالعات و بررسی هایی که انجام دادم نشان داد که، از دیدگاه محققان و پژوهشگران مختلف دلایل بدخطی به شرح ذیل است:

- ۱- نقش معلم و خانواده، میزان تکلیف شب، تندنویسی، خط کتب درسی، آشنا نبودن دانش آموزان با اصول خوشنویسی، بی حوصلگی (سیف، ۱۳۹۶: ۷۵). ۲- وجود بعضی از نارسایی ها مانند اختلالات در عملکرد دست و انگشتان باعث می شود که کودک نوشتن را به طور مطلوب انجام ندهد (هالاها، کافمن، ۱۳۹۰: ۲۱). ۳- میزان زیاد تکالیف خانه و مدرسه (تبریزی، ۱۳۹۷). ۴- عدم استفاده صحیح از ابزار مناسب برای نوشتن (سیف، ۱۳۹۶). ۵- سرزنش و تحقیر دانش آموز (تبریزی، ۱۳۹۷).

پس از بررسی های انجام شده از طریق مشاهده، مصاحبه، پرسشنامه، چک لیست، سیاهه ی رفتار، منابع مطالعه، پیشینه ی تحقیقات و نظرسنجی از معلمان، والدین و دانش آموزان به این نتیجه رسیدم که عوامل ضعف دانش آموزانم در بدخطی به شرح زیر می باشد:

عوامل مربوط به دانش آموزان: ۱- از رشد ذهنی کافی برخوردار نبودند. ۲- انگیزه ی کافی نداشتند.

۳- از علاقه ی کافی برخوردار نبودند. ۴- بین چشم و دست هماهنگی وجود نداشت. ۵- هماهنگی حرکتی نداشتند. ۶- توانایی تطبیق بدن با فضای اطراف را نداشتند.

عوامل مربوط به خانواده: بی توجهی اولیا به خط بچه ها و طرز نوشتن آن ها و یا سر مشق نادرست دادن و همچنین والدینی که خودشان بدخط هستند، زمینه هایی برای بدخطی فرزندان را فراهم می کند.

عوامل مربوط به مدرسه: نگرش مثبت معلم نسبت به تلاش های نوشتاری کودک به اندازه ی فراهم کردن زمان و فضا و مطالب نوشتاری مناسب اهمیت دارد.

راه های موقتی جدید و اجرای آن ها:

تکنیک های کاردرمانی شامل موارد زیر می باشد که با نظر اساتید انتخاب شده و راه حل ها برای کاهش بدخطی در این پنج تکنیک اجرا گردیده است: ۱) تکنیک رشدی-عصبی ۲) تکنیک بیومکانیک ۳) تکنیک آموزشی ۴) تکنیک روانی-اجتماعی ۵) مشاوره و آموزش به اولیا جهت کمک به فرزندان خود در منزل

۱) راه حل رشدی عصبی

اجرای راه حل (۱/۱): تقویت عضلات کوچک و بزرگ دست در قالب بازی

فرایند اجرا (۱/۱): سعی نمودم ارتباط صمیمانه با دانش آموزان برقرار کنم. محیط را با پخش موسیقی شاد نمایم. سپس بازی هایی که در تقویت عضلات ظریف و درشت دست دخیل هستند را اجرا نمودم، در ابتدا روی فعالیت هایی که عضلات بزرگ را درگیر می کند کار شد، مثل پرتاب توپ در سبد و... سپس فعالیت هایی که عضلات ظریف دست را تقویت می کند کار شد مانند: خمیر بازی و... ابتدا به شکل غیرمستقیم در روند بازی نقش داشتم و اجازه دادم با محیط بازی ارتباط برقرار کنند و اضطرابشان کم شود. بازی درمانی را به صورت گروهی انجام دادم تا بتوانند در جمع بودن را یاد بگیرند و به انجام فعالیت های هدفمند با انگیزه حضور یابند و اعتماد به نفسشان در گروه افزایش یابد. از آنان خواستم هر بازی را که دوست دارند انجام دهند، سپس بازی وسطی انتخاب شد گروهی که برنده شد به اعضای آن جایزه داده شد.

نظارت (۱/۱): در هر جلسه یکی از دانش آموزان در بازی گروهی شرکت نمی کرد و بازی سایرین را برهم می زد، مدام توپ را از سایرین می گرفت و به آنان نمی داد و خودش به تنهایی بازی می کرد.

تعدیل (۱/۱): در هر جلسه سعی کردم با آن ها صحبت کنم و آن ها را متوجه رفتار نادرستشان کنم تا متوجه لذت بازی گروهی و ارتباط صمیمانه اعضا با یکدیگر شوند.

اجرای راه حل (۱/۲): تقویت هماهنگی چشم و دست

فرایند اجرا (۱/۲): ابتدا تمریناتی را که باعث هماهنگی چشم دست می شوند را نوشتم و سرعت عمل و مدت زمان را یادداشت کردم. با تقویت هر مهارت، تمرینات را سخت تر کردم. مانند پرتاب دارت و ... سپس از آن ها خواسته

شد که تمرینات مرحله دوم را اجرا کنند مانند: کشیدن اشکال هندسی روی تابلو با توجه به فرمان من، نوشتن حروف، اعداد و خط راست روی تابلو با چشمان بسته و...

نظارت (۱/۲): دانش آموزانی که از بقیه ضعیف تر بودند در انجام فعالیت ها، پیشرفت کمتری داشتند و بسیار ناراحت می شدند که از باقی دوستانشان عقب مانده اند و همین امر باعث کندی اجرای طرح می شد.

تعدیل (۱/۲): جهت رفع این مشکل بصورت انفرادی جلسات بیشتری برای دانش آموزان مد نظر قرار دادم تا با تکرار بیشتر فعالیت ها، به سطح دلخواه برسند.

۲) راه حل بیومکانیک

اجرای راه حل (۲/۱): آموزش طرز صحیح نشستن

فرایند اجرا (۲/۱): از آنان خواستم که پشت میز بنشینند و نحوه ی نشستن آنان را بررسی نمودم. تمامی آنان اصول نشستن را رعایت نمی کردند. سر را بسیار به کاغذ نزدیک می کردند و سرشان را هنگام نوشتن روی ساعد یا میز می گذاشتند و... اصول صحیح نوشتن را در اختیارشان قرار دادم و خواستم که این اصول را رعایت کنند و اگر همکلاسیشان رعایت نکرد به او نیز متذکر شوند. نکاتی را که به آنها متذکر شده بودم را در برگه ای نوشتم و هرکس که این اصول را رعایت می کرد یک نمره مثبت دریافت می کرد. در پایان کسی که بیشترین نمره مثبت را دریافت کرده بود یک جایزه به او اهدا می شد.

نظارت (۲/۱): به دلیل این که در طی سال های تحصیلی گذشته هیچ گاه این نکات را رعایت نکرده بودند مدام همان اشتباهات را تکرار می کردند و این اصول را از یاد می بردند و زمان زیادی جهت برگشتن به شیوه درست صرف می شد.

تعدیل (۲/۱): یکی از دانش آموزان کلاس های آموزشگاه را که خط خوبی داشت، از وی درخواست کردم در کلاس حضور یابد و به من در آموزش کمک کند و در ساعات تفریح نیز با دانش آموزان ضعیف تر کار کند.

اجرای راه حل (۲/۲): آموزش طرز صحیح مداد گرفتن در دست

فرایند اجرا (۲/۲): نحوه ی گرفتن مداد نیز در بسیاری از دانش آموزان اشتباه بود، یا خیلی دستشان از نوک مداد بالاتر قرار داشت یا بسیار نزدیک نوک مداد بود. از مدادهایی استفاده می کردند که مناسب سایز دستشان نبود و ... مدادهایی با اندازه و نرمی مناسب در اختیارشان قرار دادم و قسمتی را که باید با انگشتان دست نگه دارند را چسب زدم تا یادشان بماند که همیشه از آن قسمت، مداد را نگه دارند. سپس با قرار دادن انگشت خودم بین انگشت شست و اشاره و وسطی در بالای قسمت تراشیده شده و نشان دادن آن به دانش آموزان خواستم این عمل را تمرین کنند.

نظارت (۲/۲): با وجود توضیحات مکرر و تهیه ی عکس، کودکان مداد را با کف دست می گرفتند (مداد بین شست و انگشتان دیگر نگه داشته می شد)، یا بسیار نزدیک نوک مداد و بالاتر از آن می گرفتند.

تعدیل (۲/۲): جهت ایجاد روش صحیح گرفتن مداد نیاز به تشویق و فعالیت های مضاعف می باشد. لذا از ماژیک های ضخیم و مثلثی شکل یا گیره ی مداد استفاده کردم و همچنین مداد را در وضعیت مناسب بین انگشتان قرار دادم و در این وضعیت دستشان را با چسب نواری شکل دادم.

نظارت (۲/۲/۱): فشاری که بر روی کاغذ وارد می‌آوردند باعث سوراخ شدن کاغذ می‌شد و با توجه به این که بسیار به آنان توضیح می‌دادم اما درکشان از میزان فشار مناسب، کم بود.

تعدیل (۲/۲/۱): حوله‌ای را زیر کاغذی که در حال نوشتن بود قرار دادم و توضیح دادم در حدی فشار بیاورید که نوک مداد در کاغذ فرو نرود. در ابتدا مدام کاغذ سوراخ می‌شد، اما با انجام مکرر این تمرین متوجه شدند که چه میزان فشار مداد، برای نوشتن کافی است.

۳) راه حل آموزشی

اجرای راه حل (۳/۱): پر رنگ کردن حروف بصورت نقطه چین

فرایند اجرا (۳/۱): برای این که دانش‌آموزان در نوشتن اندازه کلمات و فاصله‌گذاری و نظم و ترتیب حروف و انتخاب فرم و شکل کلمات ماهرتر شوند، جملاتی ساده در دفتر آنان نوشتم و خواستم با دقت زیاد آن را پررنگ کنند.

نظارت (۳/۱): پی بردم که بعضی از دانش‌آموزان کلمات و جملات را ناقص و یا کثیف پررنگ کرده و یا هنگام رنگ کردن، رنگ را به خارج از شکل حروف یا کلمات می‌کشاند.

تعدیل (۳/۱): از روش سرمشق‌دهی استفاده کردم و چند جمله زیبا در دفتر دانش‌آموزان نوشتم و از آنان خواستم کلمات و جملات کم‌رنگ را با مداد رنگی یا ماژیک پررنگ کنند.

اجرای راه حل (۳/۲): استفاده از سرمشق دادن حروف، کلمات و جملات

فرایند اجرا (۳/۲): برای اجرای این روش ابتدا حروف ا د ز ژ ذ را با توجه به خط زمینه‌ی مناسب، روی تابلو نوشتم و توضیحات لازم را در مورد صحیح نوشتن آن دادم. سپس با توجه به حروف نوشته شده روی تابلو از آنان خواستم که کلمه‌هایی که می‌توان با حروف بالا نوشت بگویند. دانش‌آموزان به کلمات آرد و... اشاره کردند و خواستم در دفتر خود و با رعایت قوانین در دفتر خط‌دار خود بنویسند. سپس در روزهای بعدی سایر حروف الفبا را همراه با کلمات مربوطه‌ی آن آموزش دادم و خواستم آن‌ها را بنویسند.

نظارت (۳/۲): پی بردم که دست دانش‌آموزان در هنگام نوشتن لرزش دارد و حروف و کلمات را تغییر شکل می‌دهند.

تعدیل (۳/۲): ضمن دلگرمی دادن به دانش‌آموزان و این که کار شما خوب پیش می‌رود طرز درست گرفتن قلم و نگاه کردن به سرمشق‌ها و کتاب و چگونگی استفاده از ابزارها، را به تک‌به‌تک دانش‌آموزان آموزش دادم و گاهی خود دست آنان را گرفته و به نوشتن مشغول می‌شدم و این عمل را روزها ادامه دادم.

بعد از این که آموزش حروف و کلمه‌ها را هفته‌ها ادامه دادم و هر شب دانش‌آموزان آن را می‌نوشتند و برای من می‌آوردند، به آموزش جمله‌ها و سرمشق دادن آن‌ها پرداختم. در ابتدا جمله‌هایی روان، آسان و کوتاه از بزرگان را انتخاب کردم و روی تابلو نوشتم و سپس خواستم خود جمله‌های کوتاه بگویند. سپس آن را روی خط زمینه نوشته و آموزش دادم و برای تثبیت یادگیری دانش‌آموزان جمله‌های کوتاهی از بزرگان را انتخاب و کپی کرده و در اختیار آنان گذاشتم که در منزل با آن تمرین و تکرار کنند.

نظارت (۳/۲/۱): بعد از این که نوشتن جملات دانش‌آموزان را بررسی کردم، دریافتم که بیشتر دانش‌آموزانم کلمات را خیلی بزرگ و یا خیلی کوچک می‌نویسند و نوشتن دندانه‌های حروف، شکل و قوس کلمات را به خوبی رعایت نمی‌کنند.

تعدیل (۳/۲/۱): از همه‌ی دانش‌آموزان خواستم از مداد یا خودکار شخصی خود برای نوشتن استفاده نکنند و همه از روزهای بعد خودنویس و یا مداد HB یا B بیاورند و با آن بنویسند که این عمل کمک زیادی به نوشتن آنان کرد.

اجرای راه حل (۳/۳): استفاده از روش تصحیح کردن املا

فرایند اجرا (۳/۳): به دانش‌آموزان گفتم: اگر بتوانند درست‌نویسی را رعایت کنند می‌توانند در تصحیح کردن املا به من کمک کنند. شوری در میان دانش‌آموزان ایجاد شد. بنابراین هر دانش‌آموزی سعی کرد نهایت درست‌نویسی را انجام دهد تا بتواند املاهای گروه خود را تصحیح و برای او نمره بگذارد. بعد از گذشت چند روزی، چند دانش‌آموز را که خوش‌خط‌تر بودند برای تصحیح نوشته‌های دانش‌آموزان انتخاب کردم و آنان با دقت فراوان به تصحیح املا دوستان خود پرداختند که اعتمادبه‌نفس زیادی در دانش‌آموزانی که نقش تصحیح‌کننده را داشتند ایجاد شد.

نظارت (۳/۳): بر کار دانش‌آموزان تصحیح‌کننده املا نظارت کردم و متوجه شدم که هنوز در تصحیح املا مهارت کافی ندارند و به همین علت در بعضی مواقع اشکال‌های غیرضروری بر نوشته‌های دوستان خود می‌گیرند و این امر باعث ایجاد اختلاف بین دانش‌آموزان شده بود.

تعدیل (۳/۳): به دانش‌آموزان تصحیح‌کننده، الگویی از املا صحیح را ارایه دادم و گفتم فقط کلماتی را که مطمئن هستند غلط است، بالای کلمات نادرست با خط خوش بنویسند و به کلماتی که از نظر درست بودن شک دارند دست نزنند و همچنین از نمره‌گذاری خودداری کنند تا مشکلی پیش نیاید.

اجرای راه حل (۳/۴): استفاده از روش تمرین و تکرار

فرایند اجرا (۳/۴): چون می‌خواستم دانش‌آموزان آن‌چه را که در زمینه نوشتن فرا گرفته بودند در ذهنشان تثبیت شود، هر شب از دانش‌آموزان خواستم با کلمات و یا جملاتی که در دفتر آنان می‌نویسم یا مطالبی را که به صورت کپی به آنان می‌دهم در دفتر خود بنویسند همچنین متن کوتاهی از اتفاقات جذاب زندگی و یا اعضای خانواده‌ی خود با خط خوش بنویسند و برای همکلاسی‌های خود بخوانند تا نوشتن برای آنان تمرین و تکرار شود و به صورت عادت درآید.

نظارت (۳/۴): تکالیف نوشته شده‌ی دانش‌آموزان را بررسی کردم اما متوجه شدم که بعضی از دانش‌آموزان در انجام تکالیف داده شده میل و رغبت گذشته را ندارند و برای رفع تکلیف کارهای محوله را انجام می‌دهند.

تعدیل (۳/۴): جملات زیبایی برای نوشتن انتخاب کردم و به صورت کپی در اختیار آنان قرار دادم و از آنان خواستم کلمات و جملات داده شده را با استفاده از مداد رنگی و رنگ‌های شاد تزیین کنند و یا روی کلمات را با مدادهای رنگی پررنگ کنند که این روش کمک زیادی به حل مشکل کرد.

اجرای راه حل (۳/۵): استفاده از روش دادن تکالیف هدفمند و مناسب و مشارکت دادن اولیا در آن

فرایند اجرا (۳/۵): پس از هماهنگی با معلم مربوطه به آنان گفتم، از امشب تکالیف و مشق شب را خیلی کمتر می‌دهم تا بتوانید به خوبی آن را انجام دهید. بنابراین از امروز هر شب ۵ خط مشق بنویسید. اما باید دقت خود را در صحیح نوشتن انجام دهید. گاهی قبل از نوشتن نظر خواهی می‌کردم و می‌گفتم به نظر شما کدام قسمت کتاب برای شما جالب‌تر است از همان قسمت رونویسی کنید و یا یک خاطره‌ی زیبا خود را در پنج سطر با خط خوش بنویسید و بخوانید.

نظارت (۳/۵): بعد از بررسی کردن نوشته‌های دانش‌آموزانم متوجه شدم که بعضی از آنان اصول و قواعد صحیح نوشتن را رعایت نکرده اند که تعداد آنان اندک بود.

تعدیل (۳/۵): با خودم اندیشیدم که همین روش‌ها را به طور جدی و مستمر ادامه دهم و همچنان فعالیت‌های متنوع دیگری فراهم آورم تا این مشکل هم به زودی برطرف گردد و گفتم هرکس خط بهتری داشته باشد دفتر حضور غیاب کارکنان آموزشگاه و اطلاعیه‌های روی تابلو اعلانات را بنویسد و این روش را به طور جدی هفته‌ها ادامه دادم.

اجرای راه حل (۳/۶): استفاده از روش خواندن کتاب فارسی از مشق‌ها

فرایند اجرا (۳/۶): به دانش‌آموزان گفتم، از این به بعد خواندن کتاب از روی دفتر مشق شماسست و کسب نمره‌ی روان‌خوانی شما بستگی به صحیح خوانی شما از نوشته‌هایتان دارد. این روش باعث شد که دانش‌آموزان در نوشتن دقت زیادی بنمایند تا در خواندن کتاب بخوانیم در محصه نیفتند.

نظارت (۳/۶): متوجه شدم که بعضی از دانش‌آموزان در روان‌خوانی کتاب بخوانیم از روی مشق خود، بازهم مشکل دارند و روی بعضی از کلمات نوشته‌های خود مکث و یا به زحمت آن را می‌خوانند چون در صحیح نوشتن آن دقت لازم را نکرده‌اند.

تعدیل (۳/۶): برای این که مشکل خواندن و نوشتار این دانش‌آموزان برطرف شود بلافاصله بعد از این که کلمه‌ای را که بر اثر بدخطی قادر به خواندن آن نبودند، در گوشه‌ای از دفتر یادداشت کردم. بعد از اتمام خواندن، برای آن کلمه‌ای که قادر به خواندن نبودند جمله‌ای در دفتر آنان نوشتم و خواستم کلمه‌ی مورد نظر را با خط‌خوش در جای خالی جمله‌ها جای دهند و یا برای آن کلمه یک جمله‌ی زیبا بنویسند.

اجرای راه حل (۳/۷): استفاده از هنردرمانی و نقاشی کردن با کلمات، حروف

فرایند اجرا (۳/۷): دانش‌آموزان را به کشیدن نقاشی تشویق کردم و تمام وسایل لازم برای نقاشی را در اختیارشان قرا دادم. موضوع نقاشی را آزاد گذاشتم. برای آن که نقاشی را برایشان جذاب‌تر کنم، کاغذی را به آنان دادم و خواستم با فرو بردن انگشتان در رنگ روغن، روی آن نقاشی کند. سپس با مداد رنگی نقاشی کشیدند. در جلسات بعدی نقاشی را بصورت گروهی برگزار کردم و پارچه‌ی بزرگی تهیه نمودم و از دانش‌آموزان خواستم به صورت گروهی هر آنچه را که دوست دارند روی آن بکشند.

نظارت (۳/۷): در طی جلسات اول برخی از دانش‌آموزان استفاده از ابزار نقاشی را به درستی نمی‌دانستند و وسایل را پرت می‌کرد، به همین دلیل در روند کار مشکل ایجاد شد، من نیز زمان زیادی برای آموزش نقاشی به آنان نداشتم.

تعدیل (۳/۷): از مربی پرورشی کمک خواستم تا اصول اولیه کشیدن نقاشی و استفاده از ابزار را به آنان یاد دهد. از دانش‌آموزان خواستم به تابلو نگاه کنند که چگونه با کلمات نقاشی می‌کنم. سپس کلمه‌ی حمید را روی تابلو نوشتم و به صورت موش نقاشی کردم سپس با پرسش و پاسخ از آنان خواستم جمله‌ای برای آن بگویند. جمله‌ی گفته شده دانش‌آموزان را به عنوان «موش حیوان مودی است» را روی تابلو با خط خوش نوشتم. سپس از دانش‌آموزان خواستم، خودشان هم کلمه‌هایی پیدا کنند که بتوانند آن را نقاشی کنند

نظارت (۳/۷/۱): بعد از مدتی که بر کار دانش‌آموزان نظارت کردم احساس کردم که بعضی از دانش‌آموزان در پیدا کردن کلمات مناسب و نقاشی کردن با آن ضعیف هستند و نمی‌توانند کلمات مناسب را انتخاب و نقاشی کنند و از وضع موجود نگران و ناراحت هستند.

تعدیل (۳/۷/۱): دو گروه تشکیل دادم و از آنان خواستم که این عمل را به صورت گروهی انجام دهند و پس از پیدا کردن کلمات مناسب، در نقاشی کردن آن به هم کمک کنند. سپس به تنهایی هر کس کلمه مورد نظر را در دفتر خودش با خط خوش بنویسد که به یاری خداوند این روش هم موثر واقع شد.

(۴) تکنیک روانی-اجتماعی

اجرای راه حل (۴/۱): استفاده از روش تشویق در فرایند یاددهی و یادگیری

فرایند اجرا (۴/۱): متن کوتاهی را انتخاب کردم و گفتم هر کس این متن را خوش‌خط‌تر بنویسد به او جایزه می‌دهم. سپس برچسب‌هایی که با خط‌خوش روی آن جملات خوشایندی نوشته شده بود به آنان نشان دادم و گفتم هر کس ده تا از این برچسب‌ها جمع کند به نحو شایسته‌ای تشویق خواهد شد.

نظارت (۴/۱): بعد از مدتی متوجه شدم که این روش اثر خود را تا حد زیادی از دست داده است و دانش‌آموزان مثل روزهای اول از این برچسب‌ها استقبال نمی‌کنند.

تعدیل (۴/۱): برای این‌که از تلاش‌های دانش‌آموزان در کلاس قدردانی کنم، گاهی به تشویق غیرکلامی مثل لبخند زدن روی آورم و یک کارنامه رفتاری تهیه نمودم و اصولی را که هنگام نوشتن باید رعایت کنند را در آن ذکر کردم و روی دیوار نصب کردم. بعد از گرفتن نمره مثبت بابت انجام کار مطلوب یا عدم تکرار کار نامطلوب، برچسبی به عنوان تقویت مثبت به او داده می‌شد و بعد از رسیدن تعداد نمرات مثبت به پنج عدد یک جایزه دریافت می‌کرد. در نهایت به آنان قول دادم که پس از اصلاح خط همگی، کیکی تهیه می‌کنم و برایشان جشن می‌گیرم که این تشویق بسیار موثر واقع شد.

نظارت (۴/۱/۱): در طی اجرای این راه حل با مشکل عدم تامین بودجه‌ی لازم جهت تهیه‌ی جوایز و کیک مواجه شدم. با مدیر آموزشگاه صحبت کردم، ایشان نیز به دلیل مخارج بالای مدرسه نتوانست کمکی بنماید، خانواده دانش‌آموزان نیز از لحاظ مالی وضعیت مناسبی نداشت.

تعدیل (۴/۱/۱): از طریق کمک گرفتن از همکاران مدرسه و انجمن اولیا و مربیان، خانواده و آشنایان خودم، پولی را جهت تهیه جایزه و کیک جمع‌آوری نمودم و این مشکل را حل نمودم.

اجرای راه حل (۴/۲): استفاده از روش شرکت دادن دانش‌آموزان در کارهای گروهی

فرایند اجرا (۴/۲): آنان را به دو گروه تقسیم کردم و برای آنان سرگروه تعیین کردم وظایف هر کدام از گروه‌ها را معین و مشخص کردم و گوشزد کردم که هر یک از اعضای گروه باید مسئولیت قسمتی از این روزنامه دیواری را برعهده بگیرد و نوشته‌های آن باید دست خط هر کدام از آنان باشد و بتوانند گوشه‌ای از آن را با نوشته‌های مخصوص خود پرکنند و هر روزنامه دیواری که از نظر محتوا جالب‌تر و دست نوشته‌های آن زیباتر و خوش‌خط‌تر باشد روی دیوار سالن نصب کنم و همچنین از طرف من و مدیر به نحوی تشویق خواهند شد. روز بعد اعضای هر گروه مسئولیت داده شده‌ی خود را انجام می‌داد. پس از انجام این کار فعالیت‌هایی نظیر درست کردن حروف و کلمات با خمیر بازی، درست کردن حروف الفبا با نمد انجام دادند که بسیار برایشان جذاب بود.

نظارت (۴/۲): مراحل انجام کار تهیه‌ی روزنامه‌دیواری دانش‌آموزان را نظارت کردم و متوجه شدم دانش‌آموزان برای رقابت با دوستان خود بعضی از نوشته‌ها را از خانه می‌آورند و به قسمت‌های مختلف روزنامه‌دیواری می‌چسبانند.

تعدیل (۴/۲): روزنامه‌دیواری آنان را خط‌کشی و در ساعت کلاس، به‌نوبت خواستم مطالب خود را در روزنامه‌دیواری یادداشت کنند و من هم بر کار آنان نظارت کردم و راهنمایی‌های لازم را گوشزد نمودم.

اجرای راه حل (۴/۳): برگزاری نمایشگاه خطاطی دانش‌آموزان

فرایند اجرا (۴/۳): با مشورت آن‌ها یک روز را معین کردم و خواستم جمله‌ای را که روی تابلو نوشتم را با خط زیبا روی کاغذ بنویسند. به مناسبت ۲۲ بهمن نمایشگاهی از محصولات همه‌ی دانش‌آموزان در آموزشگاه بر پا شده بود، خط آنان را نیز در معرض دید بقیه قرار دادم و خواستم که همه‌ی دانش‌آموزان آموزشگاه به بهترین خط امتیاز دهند.

نظارت (۴/۳): اضطراب دانش‌آموزان هنگام نوشتن بسیار مشهود بود، زیرا می‌ترسیدند که خطشان زیبا نشود و در نمایشگاه مورد تمسخر قرار گیرند.

تعدیل (۴/۳): به آن‌ها یادآور شدم که هرکس در حد توان خود تمرین کرده و اول شدن شایسته کسی است که بیشترین تلاش را کرده. ضمن اجرای مسابقه، موسیقی ملایمی جهت رفع استرس برای آنها پخش کردم و گفتم نفس عمیقی بکشند و سپس شروع به کار نمایند.

اجرای راه حل (۵): مشاوره و آموزش به خانواده‌ها جهت کمک به فرزندان خود در منزل

فرایند اجرا (۵): از والدین دانش‌آموزان خواستم به اتاق کاردرمانی مراجعه نمایند تا درباره وضعیت تحصیلی و مشکلات آنان توضیحات لازم را ارائه دهم، تا با فهمیدن مشکل فرزندان خود به مرور زمان رغبت بیشتری پیدا کرده و پیگیر وضعیت فرزندشان در مدرسه شوند. همچنین فیلم‌های آموزشی لازم در طی جلسه پخش شد و از هریک از والدین خواسته شد تا مشکلات خویش را بیان کنند و نظرات سایر افراد را بپرسند و راهی برای حل مشکل، با هم فکری هم پیدا کنند.

نظارت (۵): اولیای برخی از دانش‌آموزان با گرفتن بهانه‌های مختلف از آمدن به جلسات مشاوره‌ی کاردرمانی طفره می‌رفتند و امیدی به بهبودی فرزندشان نداشتند، به این دلیل که می‌گفتند او عقب مانده است و درمان نخواهد شد.

تعدیل (۵): سعی کردم با دادن بروشور، کتابچه‌های آموزشی و گذاشتن جلسات آموزش خانواده بصورت گروهی نظرشان را جلب کنم.

ارزیابی اقدام‌ها:

پس از نشست‌های تخصصی متعدد که با حضور مدیر محترم آموزشگاه، مدیر دفتر اقدام پژوهی استان، مدیر پژوهشکده استان و معلمان آموزشگاه برگزار شد تصمیم بر آن شد تا شرایط آموزشی جهت کاهش بدخطی در دانش‌آموزان با برگزاری دوره‌های آموزشی مهیا شود تا تکنیک‌های کاردرمانی که شامل موارد زیر است: (۱) تکنیک رشدی-عصبی (۲) تکنیک بیومکانیک (۳) تکنیک آموزشی (۴) تکنیک روانی -اجتماعی (۵) مشاوره و آموزش به اولیا جهت کمک به فرزندان خود در منزل می‌باشد اجرا گردد. با توجه به نظر چند تن از معلمان پژوهنده برتر کشور و با توجه به تعدد روش‌های آموزشی و تفاوت در ویژگی‌های منحصر به فرد هر دانش‌آموز در مهارت نوشتن، جلسات مشاوره

فردی و عمومی برگزار شد تا با این روش دانش آموزان، والدین و معلمان به شناخت نسبی از کاردرمانی دست یابند و هم در پذیرش راه حل های بعدی کاردرمانی پذیرا باشند. با توجه به اهمیت بدخطی در جلسه ای با حضور مدیر محترم آموزشگاه، معاونین و معلمان ساعات برگزاری دوره های آموزش خوش نویسی برای دانش آموزان در نظر گرفته شد. در کنار آموزش به دانش آموزان و والدین، آگاه سازی معلمان در زمینه مهارت نوشتن از اهمیت بالایی برخوردار است. با همکاری نماینده معلمان جلسات آموزشی برای معلمان و همکاران اجرایی برگزار شد. پس از نقد و بررسی راه حل ها، آن دسته از راه حل ها که از لحاظ عملیاتی قابل اجرا و دسترسی بودند را با مشورت و هم اندیشی انتخاب کردم.

نتیجه گیری:

با توجه به اهمیت نوشتن در مدارس و تحقق آرزوی اولیای دانش آموزان که فرزندان موفق به جامعه تحویل دهند و با توجه به تجربیات و تحقیقات فراوان مبنی بر موثر بودن دست خط در موفقیت تحصیلی و برقراری ارتباط غیر کلامی لازم است اقدامات جدی صورت پذیرد. اگر مدارس به دست خط دانش آموزان اهمیت بیشتری دهند در پیشگیری از آسیب های ناشی از آن گام مثبتی برداشته ایم چرا که از طریق اصلاح دست خط دانش آموزان از افت تحصیلی آنان جلوگیری خواهد شد، اضطراب و تنش ناشی از بدخطی کاهش خواهد یافت، تمایل به نوشتن و نامه نگاری افزایش خواهد یافت، دانش آموزان به درس علاقه ی بیشتری نشان خواهند داد، به دنبال آن اعتماد به نفس بیشتری در آنان شکل خواهد گرفت، از آسیب های روانی ناشی از بدخطی به دور خواهند ماند، نگرش معلمان و والدین نسبت به توانایی های بالقوه ی آنان بیشتر خواهد شد و انگیزه ای در آنان شکل خواهد گرفت تا استعداد های نهفته ی خود را شکوفا سازند. نتایج حاصل از این تحقیق شامل موارد ذیل می باشد: خط دانش آموزان اصلاح و قابل خواندن شد و نمرات خوشنویسی و نمرات دروس کتبی آنان افزایش یافت و استرس آنان هنگام نوشتن کاهش یافت، اعتماد به نفس بیشتری هنگام نوشتن پیدا کردند، علاقه به نوشتن و درس خواندن در آنان افزایش یافت و انگیزه ی بیشتری برای انجام سایر کارهای هنری پیدا کردند، نگرش معلمان و اولیا نسبت به آنان مثبت شد.

برای تحقق این امر کاردرمانگر رسالت سنگینی دارد. نقش معلمان ابتدایی نیز از اهمیت و جایگاه ویژه ای برخوردار است، زیرا یک معلم ابتدایی باید از راز و رموز و شگردهای آموزشی خط تحریری آگاه باشد و دستور العمل های مشخص و روشنی برای تمرین خوش خطی ارایه دهد تا فرزندان این مرز و بوم دچار معضل بدخطی نشوند. از این که توانستم با کمک معلمان و همکاران دلسوز آموزشگاه، بدخطی دانش آموزان را کاهش دهم و در این راستا گام مثبتی را در موفقیت تحصیلی دانش آموزان بردارم بسیار خوشحالم و خداوند بزرگ را شاکرم که این فرصت را در اختیارم قرار داد و امیدوارم تا یافته های اینجانب مورد استفاده ی سایرین همکاران قرار گیرد.

پیشنهادهای

با وجود رضایت از اجرای راه حل های انجام شده، این اقدام خالی از نقص و مشکل نیست، بنابراین پیشنهادهای جهت ارتقا سطح کیفی آموزش به شرح ذیل بیان شده:

۱- تشکیل دوره های ضمن خدمت خوش نویسی جهت آشنایی با اصول خوش نویسی، برای معلمان امری ضروری است.

۲- از مجرب ترین و علاقه مندترین معلمان در پایه ی اول ابتدایی استفاده شود.

۳- علاقه و انگیزه برای زیبانویسی در پایه های اول در دانش آموزان ایجاد شود.

- ۴- به ساعات خوش‌نویسی در مدارس اهمیت بیشتری داده شود.
- ۵- والدین به‌خصوص پدر خانواده خوش‌خطی را رعایت کنند زیرا الگوهای مناسبی برای فرزندان هستند.
- ۶- به تفاوت‌های فردی بین دانش‌آموزان دقت شود و برای نوشته‌های کودکان بدخط تمهیداتی اندیشه شود.
- ۷- در نوع تکالیف نوشتنی تنوع وجود داشته باشد.
- ۸- خود معلم با اصول صحیح نوشتن آشنا و دارای خط‌خوش باشد.
- ۹- به‌دلیل آن‌که این دانش‌آموزان، استثنایی هستند و روند پیشرفت و یادگیری آنان دیرتر از دانش‌آموزان عادی است، باید صبر و حوصله به‌خرج داده شود و خطاهای کوچک آن‌ها را نادیده گرفت.
- باید گفت که اگر بخواهیم دانش‌آموزی با توانایی بالا داشته باشیم باید از همان دوران کودکی شروع به آموزش دهیم. این گفته از این بابت است که علاوه بر تغییرات در نمرات دانش‌آموزان در سایر دروس، در حیطه‌های مختلف شناختی و مهارت‌های زندگی و ایجاد روحیه‌ی با نشاط نیز مؤثر است.

منابع

الف) منابع فارسی

- ۱- اسماعیلی، رضا (۱۳۹۴). بررسی اختلال دست خط بین دانش‌آموزان، تهران، انتشارات متانا.
- ۲- جاوید، خسرو (۱۳۹۱). بررسی عوامل مؤثر بر مهارت‌های خواندن و نوشتن دانش‌آموزان دوره‌ی ابتدایی، مجله‌ی ناتوانی یادگیری، مشهد، انتشارات آستان قدس رضوی.
- ۳- حوائی، ناصر (۱۳۹۵). نقش کاردرمانی در بهبود اختلال نوشتن دانش‌آموزان دوره ابتدایی، مجله تعلیم و تربیت استثنایی، سال ۹۵، شماره ۵. تهران، انتشارات آموزش و پرورش استثنایی.
- ۴- سلطانی، خدیو (۱۳۹۴). رشد مهارت‌های دست، تهران، انتشارات دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخش
- ۵- صفارپور، عبدالرحمان (۱۳۹۴). آموزش مهارت نوشتن: آمادگی‌های اولیه در دوره‌ی ابتدایی ویژه‌ی معلمان، مربیان، دانشجویان مراکز تربیتی و والدین، تهران، انتشارات منادی تربیت.
- ۶- فرهد، مژگان (۱۳۸۹). کاردرمانی در کودکان کم توان ذهنی، تهران، انتشارات آموزش و پرورش.
- ۷- لباف، سارا (۱۳۹۴). رشد مهارت‌های نوشتاری از پایه تا پیش دبستانی، تهران، انتشارات اشک.
- ۸- نویدبخش، سیما (۱۳۹۵)، عوامل مؤثر بر بدخطی دانش‌آموزان دوره ابتدایی، فصلنامه مطالعات روانشناسی و علوم تربیتی، سال ۹۵، شماره ۲.

ب) منابع انگلیسی

- 1-Case-smith J., O'Brien JC., Occupational therapy for children and adolescents.7, editor: Elsevier Health Sciences, 2015: 28(3):214-9.
- 1-Feder KP. Majnemer A., Handwriting development, competency and intervention.

ج) منابع سایت‌ها

- ۲- www.sciencedaily.com

اقدام پژوه: هیوا محمودی

مدرک تحصیلی: کارشناس روانشناسی عمومی

سمت: آموزگار

دوره تحصیلی: ابتدایی

محل پژوهش: آموزشگاه استثنایی ساعی شهرستان مریوان

تاریخ پژوهش: سال تحصیلی ۹۸-۱۳۹۷

چگونه توانستم رفتارهای ناسازگارانه دانش آموز با نشانگان داون را کاهش

دهم

هدف پژوهش: کاهش مشکلات ناسازگاری و رفتاری دانش آموز با نیازهای ویژه (نشانگان داون)

پرسش های پژوهش:

شناسایی علل مشکلات رفتاری و ناسازگاری دانش آموز

شناسایی روشهای حل مشکل ناسازگاری و رفتاری دانش آموز

افزایش اعتماد به نفس تا حدی که بتواند فعالیت موثر داشته باشد

تبیین مسأله در وضعیت موجود:

سابقه خدمت بنده در مراکز استثنایی نزدیک به ۶ ماه می باشد. اینجانب دارای سابقه خدمت ده سال می باشم که ده سال گذشته را به عنوان مشاور مدرسه در دبیرستان های سطح شهرستان مریوان انجام وظیفه نموده ام. از آنجا که اینجانب علاقه وافری به درمان و کار با دانش آموزان کم توان داشتم، برای آزمون چالش وموقعیتی جدید- تصمیم گرفتم از تخصص خود برای کار با دانش آموزان کم توان ذهنی در مدرسه ساعی، بهره بگیرم.

در بدو ورود، مرا به کلاس سه پایه ای، با شش نفر دانش آموز دختر با نیازهای ویژه، راهنمایی نمودند. دو نفر جلد یک، راثیکا جلد دو و سه نفر دیگر جلد سه بودند. در مدارس استثنایی، دانش آموزان پایه اول را در سه سال به پایان می رسانند. مدرسه ساعی مدرسه ای مختلط متشکل از دانش آموزان دختر و پسر می باشد. کلاسی که باید چند ماه در آن خدمت می کردم، کلاس کوچکی بود که ساختار کلاس، عاری از هرگونه طراوت و زیبایی بود. همان جلسه اول متوجه شدم یکی از دو دانش آموز سندروم داوونی کلاس، به من نزدیک نمی شود. کم کم فهمیدم دانش آموز مذکور مشکلات اساسی در گفتار دارد. یکی از دانش آموزان داد زد: "(راثیکا) وسایل وی را برداشته" در یک لحظه وی نیز اقدام به پرخاشگری کلامی نمود. (راثیکا) از نظر جسمانی از دیگر همکلاسی ها بزرگتر بود؛ از وضعیت ظاهری وی مشخص بود که مراحل ابتدایی دوران بلوغ را طی می کند، این اختلاف های ظاهری به این خاطر بود که مدت پنج سال بود در پایه اول ادامه آموزش را سپری می کرد. با این که در کلاس دو نفر دارای اختلال نشانگان داون بودند و با توجه به اینکه این افراد معمولا آرام می باشند اما دانش آموز دیگر آرام بود. در جلسات بعدی متوجه شدم که هیچ کدام از حروف الفبا را نمی شناسد، تنها می تواند ست تا ۳ طوطی وار بشمارد ولی نمی تواند ست بنویسد. نه تنها دانش آموزان کلاس، بلکه دانش آموزان کلاس های دیگر از رفتارهای پرخاشگرانه و برداشتن وسایل توسط (راثیکا) به تنگ آمده بودند. وقتی از (راثیکا) می پرسیدم از خودش بگوید، درسی را بخواند و کلامی بگوید؛ یا به خاطر خودپنداره منفی چیزی نمی گفت و قهر می کرد؛ یا بخاطر ضعف در گفتار، زیاد متوجه نمی شدم. تمام وسایل دانش آموزان گم می شدند، هر روز دعوایی جدید؛ و بدتر اینکه، خود وی در این دعوایا آسیب می دید. حتی به من

حرف‌های زشت و رکیک عامیانه می داد؛ بعضاً تعدادی هم، فحش‌های جنسی بودند. چند بار با والدینش تماس گرفتم که حضور نیافتند.

وقتی پرونده وی را مطالعه نمودم متوجه شدم دختر اول خانواده پنج نفره هستند. این خانواده یک دختر ۵ ساله هم داشتند. آن‌ها از خانواده‌ای مذهبی و سنتی بودند؛ در پرونده متوجه شدم که تحت درمان دارویی جهت درمان بیش‌فعالی است، اما داروها، داروی آرامش دهنده بودند. حس کردم که یک مشکلی وجود دارد که هر وقت مصرف می‌کرد مدتی سر کلاس مثل مجسمه می‌خوابید؛ هر چند شاید باب طبع دانش‌آموزان و... بود اما اهداف آموزشی و درمانی مرا برآورده نمی‌کرد. از معاون پرورشی و سرپرست آموزشی مدرسه که جويا شدم آنها نیز به، رفتارهای تهاجمی، گریه‌ها، داد و بیدادها، برداشتن وسایل دیگر دانش‌آموزان، فحش دادن و... اشاره نمودند، نکته‌تمامی این مصاحبه‌ها، انجام فعالیت‌هایی بود، که متمرکز و واقع نشده بودند. اما یک مسأله که باعث تعجب من می‌شد و برایم جالب بود این بود که: می‌دیدم هر وقت با وسایل ورزشی حیاط بازی می‌کند یا موقعی که مراسم روز جهانی معلولین بود و آرام روی صندلی‌اش نشسته بود یا موقع برگشتن از قلّه امام که در ماشینم آرام بود دیگر اثری از کم توجهی یا بیش‌فعالی نبود.

در پایان یکی از جلسات آموزش خانواده که مشاور مدرسه از من خواسته بود برگزار نمایم، متوجه شدم که مادر (رائیکا) هم حضور دارند بعد از پایان جلسه پی‌بردم بدلیل رفتارهای دخترشان و ناامید شدن از وی تاکنون در مدرسه حضور نیافته‌اند و اظهار داشتند که از رفتارهای دخترشان در مدرسه و مهمانی‌ها بسیار شرمسارند و اصلاً به حرف‌های آنها گوش نمی‌دهد و با دیگران نیز همان رفتارها را دارد. با آنکه خانواده‌ای مذهبی‌اند ولی از برداشتن وسایل دیگران در مدرسه و مهمانی توسط (رائیکا) متحیر بودند. با انعکاس احساسات و همدلی و دیگر تکنیک‌های یادگار از مشاوره، آن‌ها را آرام نمودم. تأکید نمودم که سعی خود را خواهم کرد که به فرزندشان کمک کنم.

اهمیت و ضرورت این اقدام پژوهی از اینجا ناشی می‌شود که این مشکل به نظر می‌توانست کاهش یابد. زیرا هم علل تا حدودی برایم مشخص شده بود و هم تجربه مشاور بودن راه‌حلی را به ذهنم متبادر می‌نمود، لذا از کاهش مشکل دانش‌آموزم یقین داشتم. لازم به ذکر است چند دلیل شخصی هم مرا به انجام این اقدام پژوهی سوق می‌داد، روزی یکی از والدین که در مدرسه همراه فرزندشان حضور می‌یافتند، از من پرسید و وضعیت (رائیکا) چگونه است، وقتی گفتم در حال بهتر شدن است با لحنی تمسخرآمیز گفتند، (پنج سال است که می‌گویند در حال بهتر شدن است!) همچنین دانش‌آموز مورد نظر هم از نظر آموزشی و هم از نظر تربیتی رها شده بود و من برای جبران این نقیصه ملزم بودم که کاری برای وی انجام دهم. همچنین نتایج بدست آمده از آن - به این دلیل که هم عملی و کاربردی و هم ساده بودند - می‌توانست در موارد مشابه مورد استفاده سایر همکاران و دست‌اندرکاران امر تعلیم و تربیت قرار گیرد.

منابع گردآوری اطلاعات

در این پژوهش از روش‌های مشاهده و مصاحبه جهت گردآوری اطلاعات استفاده کردم. در کلاس رفتار دانش‌آموزان بخصوص (رائیکا) را زیر نظر می‌گرفتم و داده‌ها را در نرم افزار KEEP ثبت می‌کردم. با استفاده از پرسشنامه خودساخته که شامل سوالاتی باز پاسخ بود به کسب اطلاعات از افراد بزرگسال می‌پرداختم. گاهی در جلسات غیر رسمی کوتاه مدت از افراد مرتبط داده‌هایی ضروری بدست می‌آوردم و آنرا ثبت می‌نمودم. هم‌چنین با رجوع به منابع، کتب و مقالات، علمی فرضیه‌های خود را همسو با پیشینه‌های علمی به چالش کشیده و توانستم از دل آنها اطلاعات علمی را استخراج نمایم.

در ابتدا سعی کردم که با همکارانم که در پست مشاوره فعالیت می کردند، مشورت کنم بنابراین یکی از همکاران که وی نیز همراه اینجانب قبلاً در مشاوره بودند و امسال به این مدرسه آمده بودند، و نیز با همکار دیگرم با مدرک دکترای روانشناسی بالینی و همچنین یک همکار دیگرم که در مرکز مشاوره شهرستان فعالیت دارند، ملاقات نمودم. در ابتدای کار شرح حال وی را توضیح دادم؛ همه آنها توصیه کردند که به یک روان پزشک دیگر مراجعه نمایم، چون آنها نیز مانند خودم مشکوک بودند که (رائیکا) دچار اختلال بیش فعالی-کاستی توجه باشد. همچنین آن‌ها اظهار داشتند، که ارتباط بدون قید و شرطی با (رائیکا) برقرار نمایم. هم چنین در فضایی دوستانه با وی همدلی نمایم. در بازی ها وی را زیر نظر بگیرم و از بازی درمانی برای درمان وی بهره بگیرم.

در ادامه از طریق شبکه های مجازی با یکی از روان پزشکان تماسی برقرار نمودم و شرح حال (رائیکا) را برایش فرستادم و خواستم که در این زمینه مرا راهنمایی نمایند. لازم به ذکر است در سال های گذشته بیشتر مراجعانی که در هسته مشاوره نتیجه نگرفته بودند را نزد ایشان ارجاع می دادم، که در تهران به کار درمان مشغول بودند.

در ادامه در سایت های isi, sid, open science شروع به جستجوی مقالات معتبر نمودم، مقالات زبان اصلی را با نرم افزارها و همچنین همکاری خواهرم، که وی نیز معلّم می باشد و با زبان آشنایی دارد، ترجمه می نمودم.

مدتی که گذشت وی را به مشاور مدرسه ارجاع دادم، که در یک جلسه غیر رسمی متذکر شد اقدامات زیادی انجام داده اند؛ که

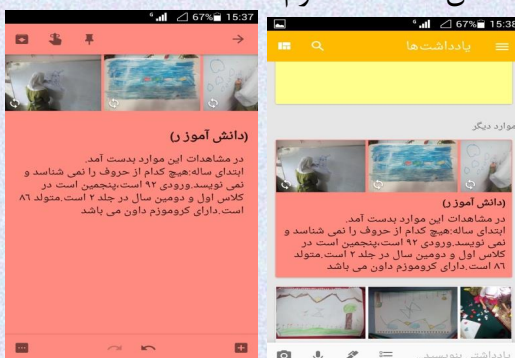
دانش آموز مذکور به این روش ها جواب نداده است. و مرا به معلّم سال گذشته ارجاع

داد. ایشان خانمی ۳۰ ساله و توانا بودند. ایشان نیز بیان نمودند که با توجه به اینکه بسیار به وی توجه نموده و خیلی کار کرده اند اما از این کوشش ها جوابی نگرفته اند. با مصاحبه هایی که با مدیر، معاونان و والدین انجام می دادم، به اطلاعات مورد نظر دست می یافتم. در مصاحبه های غیر رسمی با والدین دیگر دانش آموزان و همکلاسی های (رائیکا)، مستخدم مدرسه، همچنین مشاهده رفتارهای دانش آموزان در کلاس، اطلاعات لازم

را جمع آوری می کردم و بیشتر اطلاعات را در نرم افزار keep سازماندهی می نمودم.

در ادامه معلّم سال قبل ایشان گفتند: " (رائیکا) نمی تواند آن جور که باید و شاید ابراز وجود نماید. سال گذشته او را تشویق می کردم و گاهی بهتر می شد ولی باز هم بعد از مدتی دوباره مثل اول می شد. سعی کن که مقتدر باشی که سوء استفاده نکند. و از طرد نمودنش دوری کن." در مصاحبه ای که با معاون مدرسه انجام دادم

گفتند که دوست دارد سر صف تشویقش کنند ولی وقتی که دیگران را تشویق می کنند ناراحت می شود و بسیار گریه می کند. فهمیدم که مقداری حسادت در وی وجود دارد که یا منشأ مدرسه دارد یا خانواده. قبلاً از خانواده اطلاعات زیاد بدست نیاورده بودم. غیر از اینکه گفتند یکی دو معلّم سال قبل با وی ارتباط خوبی نداشته و وی را می زدند! بنابراین شروع کردم به جمع آوری منابع و نظریه های مشاوره و روان درمانی، و به سراغ کتب کتابخانه ام رفتم.

کارل راجرز معتقد است که سه ویژگی درمانگر، جو تقویت کننده رشد را به وجود می آورند، جوی که افراد بتوانند پیشروی کرده و چیزی شوند، که قابلیت شدنش را دارند: ۱. همخوانی (صداقت) ۲. توجه نامشروط (پذیر و اهمیت دادن) ۳. درک همدلانه (سید محمدی، ۱۳۸۸). بر این اساس بر ایجاد و تقویت ارتباط خود با (رائیکا) همت گذاردم که لازمه آن پیروی از سه شرط راجرز بود. با دقت کافی دامنه لغات و اصطلاحات وی را درک کردم. این را زمانی متوجه شدم که هر گاه وی اصطلاح (قنی گیان) را بکار می برد فضای کلاس متشنج می شد وقتی با احتیاط، من هم همان جمله را بکار گرفتم متوجه شدم، که خوشحال شد و زمانی آن را بکار می برد که کسی را دوست دارد، ولی دیگران آن را توهین فرض می کردند همین روش باعث شد که بتوانم به وی نزدیک شوم. در اسرع وقت وی را به گفتار درمانگر مدرسه که وی نیز ناامید شده بود، ارجاع دادم اما این بار با حضور و نظارت خودم، کوچکترین پیشرفت های وی را به هر طریقی، چه از طریق اقتصاد پتهای چه از طریق تشویق کلامی تقویت می کردم.

یک ماه تحت آموزش گفتار درمانگر مدرسه کم کم می توانستم با وی همکلام شوم و اکنون دیگر براحتهای حرفه های را متوجه می شدم. در جریان یکی از بازی های دانش آموزان در برنامه مهارت آموزی، به هر کدام از دانش آموزان نقش هایی داده بودم وی نیز مادر یکی از بچه ها شده بود (بازی درمانی). ولی خودم کاملاً خنثی گوشه ای نشسته بودم، به دکتر فرضی عنوان می کرد، در منزل بدلیل رفتارهای بچه اش وی را تنبیه می کنند و آسیب دیده به ذهنم خطور کرد شاید مکانیسم فراقنی صورت گرفته. بعد از جلسه ازش پرسیدم آیا وی را تنبیه می کنند، که فرضیه ام تأیید شد. بلافاصله جلسه ای با والدین تشکیل دادم آنها نیز تأیید کردند که گاهی وی را تنبیه می کنند چون با خواهر کوچکش بد رفتار است. (برخلاف اظهارات گذشته).

متوجه شدم، وی زمانی که عمل خلافی انجام می دهد، به عواقب آن فکر نمی کند، نمی داند برداشتن وسایل، دارنده آن را ناراحت می کند. و همه را در کیف می گذاشت و شاید هنوز در مرحله مالکیت دوران ۴،۵ سالگی مانده بود (هنری ماسن، و همکاران ۱۳۸۷). بنابراین خواستم این حس را در وی القا کنم که برداشتن وسایل صاحبش را آزرده می کند، فهمیدم که قبلاً، یا وی را تنبیه کرده اند یا تشویق ولی حسی القا نشده. فهمیدم که این چرخه باید یکجا قطع شود. بنابراین یک روز که وسایل دیگران را بر می داشت، اجازه استفاده از کیفش را محدود می کردم. هر چند این کار از نظر روان شناسی نوعی تنبیه بود. اما دیدم گوشه ای ناراحت است، فوراً وی را متوجه نمودم که دیگران نیز همین حس را دارند.

روزی که والدین یکی از دانش آموزان آمده بود حس غریبی در وی دیدم چون به شدت مادر وی را در آغوش گرفت فهمیدم خیلی دوست دارد والدین وی هم بیایند و برایش هدیه بیاورند؛ پس باید والدین حتماً در مدرسه حضور می یافتند و سطح توقعات خود را متناسب با توانایی وی تعدیل می کردند. کم کم فهمیدم بسیار به ابراز وجود، علاقه دارد.

تجزیه و تحلیل اطلاعات

پس از بررسی شواهد به نتایج زیر رسیدم:

• ضعف شواهد تشخیص اختلال ADHD در وی

• ضعف در پیش بینی پیامد اعمال خود، نقص در تعدیل هیجانات و اختلال در پاسخ مناسب به محرکات محیطی

• نادیده گرفته شدن توانایی های وی

• نقص در ساختار کلاس و تدریس

• عدم برقراری ارتباط با معلمان گذشته و نگرش منفی وی از مدرسه و مدرسه از وی

• حل نشدن مسأله مالکیت

نداشتن مهارت های اجتماعی کافی

راه حل های موقتی جدید و اجرای آنها

با توجه به اختلالات رفتاری (رائیکا)، ناسازگاری او را می توان در برداشتن و سایل دیگران، اذیت کردن دیگران، چه به صورت کلامی و چه با پرخاشگری، لجبازی و بی تفاوتی، خلاصه کرد، بعد از اینکه تحقیقات لازم را برای تشخیص درست در صحت ناسازگاری شاگردم به دست آوردم، برای بهبود رفتار شاگردم راه حل های موقتی را انتخاب کردم تا با انجام آنها بتوانم تغییراتی در (رائیکا) بوجود آورم.

• ارجاع به روانپزشک: قبلاً به والدین توصیه کرده بودم، وی را نزد روانپزشک دیگری ببرند، وقتی پیگیر شدم فهمیدم که او نیز تشخیص ADHD نداده است و بنابراین داروهای قبلی را تغییر داده بود. اکنون دیگر آن دانش آموز کسل نیست، بلکه بسیار شاد و سر حال می باشد.

• خودبازبینی: نکاتی که دکتر رئیسی ذکر فرموده بودند به مرحله اجرا در آوردم. در این بین سعی کردم که تکنیک خودبازبینی را همراه با موسیقی انجام دهم. میلانی فر در کتاب روانشناسی کودکان استثنایی در مبحث روش های درمانی و آموزشی ناتوانی های یادگیری چندین روش را معرفی کرده است، که مهمترین آن روش آموزشی شناختی است، که به تغییر افکار پنهانی و آشکار می پردازد. اول: خودآموزشی یا سرمشق گیری از همسالان، معلم و بزرگترهاست. و تکنیک دوم خودبازبینی است که کودک را آگاه تر می کند که بیشتر توجه خود را کنترل کند. در این روش در حین انجام فعالیت های درسی گاهگاهی صدای مخصوص، از ضبط صوت شنیده می شود، که باید حین اجرا کودک بگوید، توجه داشته یا نه. من هم سعی کردم این تکنیک را با موسیقی ادغام کنم و چه موسیقی ای بهتر از سه تار و نی (شمشال) زدن خودم. از این پس هر وقت احساس می کردم که رفتار ناسازگاری انجام داده آهنگ گوش خراش و بی معنی و گاه ها مغموم می نواختم. قبلاً آموزش داده بودم، که هر وقت آهنگ گوش خراش یا غمیگنی نواخته شد یعنی رفتاری ناسازگار انجام داده است، او نیز فوراً خودبازبینی در افکارش، به صورت اتوماتیک و ناخودآگاه انجام می داد. و هر وقت هم آهنگ شاد نواخته می شد، یعنی رفتاری سازگاران انجام داده. کم کم متوجه شدم از آهنگ ها لذت می برد و رفتارهای سازگاران وی در حال افزایش است، چون همیشه سعی می کرد آهنگ هایی را که دوست دارد برایش بنوازم و این ممکن نبود مگر اینکه رفتاری سازگاران انجام بدهد.

• محدود کردن دسترسی به کیف: هربار که وسایل دیگران را بر می داشت من هم با ایجاد ارتباط چشمی یادآوری می کردم که به مدتی معین اجازه دسترسی به کیفش را ندارد مگر با اجازه من یا کسی که وسایلش دزدیده شده. قصد من از این کار تنبیه منفی نبود، که هدف، کاهش رفتار با گرفتن محرک خوشایند (سید محمدی، ۱۳۸۸) باشد، بلکه هدف این بود که دانش آموز بر رفتار برداشتن وسایل آگاه تر باشد و بداند که برداشتن این وسایل با ارزش چه حسی دارد. به وضوح می دیدم هر بار که سراغ کیف دیگران می رفت از برداشتن امتناع می کرد. چون دیگر فهمیده بود این کار، حسی ناخوشایند را در صاحب وسیله گم شده، ایجاد می کند. در نتیجه دیگر از این اقدام سرباز می زد.

• ایجاد یک ساختار کلاسی حمایتی: شروع این کار از داستان گویی ها و تمرینات و درس های علوم بود. اکنون آن ساختار خشک معلم شاگردی ماه اول را تغییر داده بودم و تبدیل به یک ساختار حمایت گرانه-همدلانه شده بود. عواقب رفتارهای ناشایست وی تذکر داده می شد، اما در هر شرایطی همدلی می شد. مطابق تحقیق برگمن (۲۰۱۳).

- فعال کردن دانش آموز در مدرسه و یا مسئولیت دادن به وی: می خواستم فعالیت هایی به وی بدهم که در مدرسه نیز ابراز وجود نماید. یک روز دیدم که در عین ناباوری دستش در جیب من است. تصور من از دزدی اشتباه بود! می خواست کلید کمد اسباب بازی را بردارد، این بود که از آن به بعد (رائیکا) شد کلید دار کمد من و کمد اسباب بازی، و مسوول اسباب بازی ها. اکنون دیگر دانش آموزان وی را نمی زدند چون مجبور بودند از وی اسباب بازی بگیرند. این شد که تنش ها به صورت تصنعی کاهش یافت؛ هرچند که اول راه بود ولی برای شروع بد نبود.
- تماس با والدین و پی گیری مرتب وضعیت (رائیکا): خانواده را تفهیم کردم که مرتب به مدرسه سر بزنند. همین باعث شد که (رائیکا) برای اینکه چیزی برای گفتن به والدین داشته باشم مقداری در کارهای آموزشی مخصوصاً ریاضی، تلاش بیشتری داشته باشد.
- تعدیل کردن سطح توقعات والدین متناسب با توانایی های (رائیکا): در بازدیدهایی که والدین داشتند، والدین (رائیکا) گاه بسیار پرتوقع می شدند، که باید مثل دیگر دانش آموزان یا مثل خواهر دیگرش باشد، گاهی فکر می کردند که دیگر به جایی نمی رسد و بهتر است همه چیز را تمام کنند. من نیز سعی کردم شرایط جسمی و ذهنی و استعداد های (رائیکا) را برایشان بازگو کنم و با هم اهدافی را متصور شدیم که وی بتواند به آنها برسد. از جمله رنگ آمیزی، تا حدی که از خطوط بیرون نزنند. یا یادگیری جمع، یادگیری شمارش تا ده، نوشتن تا ده، یادگیری تا نشانه دهم کتاب فارسی و...
- برگزاری مسابقه دو تعادل و لی لی با دیگر دانش آموزان: در زنگ ورزش، فهمیدم در یک سری بازی ها مهارت خوبی دارد جالب بود که وی از رقابت کردن ابایی نداشت و عاشق بازیهای رقابتی بود و تنها در ورزش بود، که از شکست سرخورده نمی شد، شاید به این خاطر بود که انرژی انباشته اش تخلیه می شد. این بود که بیشتر ساعت های ورزش ده دقیقه به یک بازی رقابتی اختصاص داشت. وی در بازی با تاس به طرز باور نکردنی همیشه شانس با وی یار بود و همیشه می برد، در لی لی همیشه اول یا دوم بود در بازی تعادلی که کتابی روی سر می گذاشتیم بیشتر مواقع اول بود در دویدن دور زمین جزو نفرات برتر می شد. اینک، دیگر دانش آموزان کم کم عاشق وی می شدند و برای برنده شدن از وی راهنمایی و الگو می گرفتند.
- بازی درمانی: کلید برقراری ارتباط من با وی بود. بیشتر بازی هایی که طراحی می کردیم به این صورت بود که یک نفر باید نقش درمانگر، پزشک، مکانیک یا ... می بود به این صورت به فضای ذهنی بچه ها راه یافتیم، قوانین آنها و صحبت کردنشان برای من قابل فهم تر شد. در یکی از همین بازی ها بود که به تنبیه شدن بدنی از سوی والدین، پی بردم. هم چنین با مشخص شده هر مشکل یک بازی دیگر طراحی می کردیم که در آن دانش آموزان موقعیت را مطابق اهداف درمانی تغییر می دادند و باید رفتار مناسب را انجام می دادند.
- تمرکز و تقویت نقاشی و استعداد های وی و نصب در برد مدرسه یک روز که تقریباً در نقاشی بهتر شده بود و فقط با سه رنگ اصلی منظره زیبایی کشیده بود، مثل روز های قبل نقاشی را به من داد، من نیز در دفتر آن را به نمایش گذاشتم، که تحسین معلمان را در بر داشت. معاون مدرسه نیز در برد نصب نمود این اولین اثر وی بود که در برد نصب می شد. بعد از چند دقیقه صدا جیغ زدن (رائیکا) می آمد، که گفتند: "فلانی است دوباره بازم دعوا راه انداخته"؛ من هم سرا سیمه به سالن رفتم که واقعا اشک در چشمانش جمع شده بود و می خواست مرا به خاطر نصب اثر در آغوش بگیرد. از آن روز هر کسی از اقوام یا والدین وی مراجعه می کرد اولین کاری که می کرد نشان دادن آن نقاشی بود. از آن روز (رائیکا) دیگر آن دانش آموز پرخاشگر قبل نبود. تنها در پی خلق اثری دیگر بود.

• آموزش مهارت های زندگی به والدین و دانش آموز: خانواده وی را همراه دیگر والدین در سه جلسه مهارت کنترل خشم و برقراری ارتباط موثر بصورت کلاسی شرکت دادم و تاکید کردم در جلسات آموزش خانواده مدرسه هم شرکت نمایند همین مهارت ها را به خود دانش آموزان آموزش می دادم تا همه با هم بتوانند این مهارت های را فراگیرند.

• مشاوره فردی: هر روز یک جلسه مشاوره فردی، به سبکی که در مدارس عادی انجام می دادم، برگزار می کردم، اما با تفاوت هایی و در زمانی کوتاه تر. در این جلسات که بیشتر زنگ آخر بود و بقیه دانش آموزان را ده دقیقه زودتر راهی سرویس می کردم، هر دو بر روی صندلی هایی روبروی هم در فضایی آرام می نشستیم. در این جلسات پذیرش بی قید و شرط و درک همدلانه مرا درک کرد و مقاومت هایش شکست و بهتر به درمان جواب می داد.

• استفاده از آرام سازی جسمانی (ریلکسیشن)

• تعیین تکالیف برای کلاس و خانه برای وی مطابق با اهدافی که در نظر داشتم

• استفاده از اقتصاد پته ای (ژتونی)

ارزیابی اقدامها

اکنون راه حل ها را اجرایی نموده ام، کاملاً قابل مشاهده است که تغییراتی در (رائیکا) ایجاد شده است. دوماه که از مدرسه گذشت، توانستم آموزش رسمی را شروع کنم. اوایل اصلاً اجازه باز کردن کتاب را نمی داد، اگر باز می کرد بسیار بی علاقه بود. کم کم نوشتن اعداد را شروع کردیم الان تا ده می شمارد و تقریباً نماد اعداد تا ده را می نویسد. از ماه سوم و چهارم در شمارش و مجموعه سازی و تکمیل پازل و ماز تبحر پیدا کرد. مفهوم جمع را یاد گرفت و می توانست با راهنمایی من، یک جمع تا عدد ۵ را از روی شکل بنویسد. نشانه الف، د، ت، و، ر، ن را می شناخت و می نوشت و درس های مربوط به آن را می نوشت و می خواند. یک روز که والدین مراجعه کردند، باز خورد آنها این بود، "که در منزل بسیار آرام شده است، تکالیفش را خودش انجام می دهد و دیگر آن بهانه گیر پر خا شگر قبل نیست. با دستور روان پزشکی داروهایش را قطع کرده ایم."

بچه ها اکنون کاملاً مثبت نگر شده بودند و اظهار داشتند "دوست داریم، (رائیکا) همیشه در کلاس حاضر باشد، دیگر ما را نمی زند، خوراکی هایمان را تقسیم می کنیم. اجازه می دهد از اسباب بازی های کمد استفاده کنیم. دیگر فحش نمی دهد. دیگر وسایلمان را نمی دزدد."

منتظر بازخورد از جانب دیگر معلمان و عوامل مدرسه هم بودم. تا اینکه یک روز (رائیکا) به دفتر مراجعه کرد و در زد و اجازه می خواست یک مهمان به کلاس بیاورد؛ ناگهان سرایدار مدرسه گفت: " (رائیکا) هنوز هم در مدرسه هست؟ فک کردم دیگر در مدرسه نیست، حتما دوز داروهایش را بالا بردن ". سرپرست آموزشی، اظهار داشت: "سال گذشته بدبختمان کرده بود، همیشه کتاب ها و کیف دانش آموزان دیگر را به بیرون پرت می کرد. ولی امسال خیلی تغییر کرده است". آری الان دیگر آرام است، کارهایش را خودش انجام می دهد، هیچ وقت نمی گذارد نامرتب و ژولیده باشم! همیشه می خواهد دخترم را همراهم ببرم و هر بار که دخترم را می بیند وی را می بوسد بینهایت به وی ابراز محبت می کند. محبت؟! از جانب کسی که می پنداشتند با این واژه بیگانه است؟ شاید به این شکل می خواست از من که وظیفه ام را انجام داده ام تشکر کند.

نتیجه گیری

به نظر می رسد وقتی مسئله ای پیش می آید. اولین قدم این سؤال پیش می آید که این مسئله چرا بوجود آمده است؟ مشکل چیست و از کجاست؟ قدم بعدی، پیدا کردن علل مشکل است؟ البته ممکن است یک مسئله خاص،

از علل متفاوتی ناشی شود. اما با مطالعه دقیق مسئله، علل اصلی مسئله، به احتمال زیاد مشخص می گردد. تشخیص زمان پیدایش مسئله خود خیلی مهم است. چون علت را تا حد زیادی مشخص می نماید. اختلالات رفتاری دانش آموز، عبارت از حسادت، لجبازی، پرخاشگری، بی حوصلگی، بی تفاوتی، ضعف تحصیلی برداشتن و سایل، شلوغی، جیغ و داد، پرخاشگری کلامی و فیزیکی و... که با استفاده از شیوه های صحیح اصلاح و حذف رفتارهای غلط، رفتارهای درست و بهنجار جایگزین گردید و رفتارهای نابهنجار رو به خاموشی رفت. در ۲ ماه اول سال رفتارهای ناسازگرا دانش آموز بسیار زیاد بوده است. سپس با استفاده از تاکتیکهای عملی و اصرار بر شیوه های کاربردی، در ماههای بعد رفتارهای نابهنجار بسیار کاهش یافت و حتی بسیاری از آنها از بین رفت. بعد از اجرای راه حلها، نابهنجاریهای دانش آموز به طور چشمگیری کاهش یافت. دیگر در لیست دانش آموزان بد و بی نظم کلاس مشاهده نشد. با اغلب همکلاسی هایش بر خلاف گذشته رابطه دوستانه برقرار نموده بود. نسبت به همکلاسی هایش مهربانتر و با آنان در کارهای گروهی و بحثهای جمعی همکاری می کرد. او عزت نفس بالایی پیدا کرده بود و به طور مثبت و بدون پرخاشگری می توانست در محیط آموزشگاه با مسئولیتهایی که به او محول شده بودند، ابراز وجود نماید. در کلاس، بویژه بسیار آرام، با محبت و مفید می باشد، به جای خطی خطی کردن میز، بیشتر نقاشی های زیبا می کشد. به نظر می رسد که او به مدرسه و کلاس هم علاقمندتر شده و حالا با زدن زنگ تفریح، بر خلاف قبل، از جایش بلند نمی شود. خوشبختانه نظر مدیر، معلمان و پدرش هم بر خلاف گذشته نسبت به او نظری مثبت و قابل ارزش می باشد.

من هم می توانستم در این موقعیت، به وی برچسب تربیت پذیر بزنم و با این توجیه وسایل بازی را در اختیارش قرار دهم و از سعی و تحقیق و تلاش در جهت رفع مشکل دانش آموزم سر باز بزنم. اما من این کار را نکردم چون فلسفه آمدنم به ساعی، سعی بود؛ در جهت خدمت بی چشم داشت و لذت بردن از کار کردن.

پیشنهادهای

پیشنهادهای درخواستی از تحقیق شامل موارد زیر می باشد.

برگزاری دوره هایی برای معلمان با موضوع روان شناسی رشد و تکنیک های رفتاری شناختی و... آموزش بازی درمانی و موسیقی درمانی به والدین و معلمان و نیز تشکیل اتاق بازی در مدارس استثنایی تخصیص مشاور، معاون پرورشی، دبیر تربیت بدنی، کاردرمانگر و گفتار درمانگر در مدارس استثنایی بهتر است برای شناسایی و رفع مشکل از راهنمایی های صاحب نظران استفاده گردد از تکنیک ارجاع ترس نداشته و در صورت نیاز مراجع را به متخصص ارجاع دهیم پژوهش بنده برای کسانی که دانش آموز ناسازگار دارند می توانند از آن استفاده نمایند. این پژوهش در مورد دانش آموز دختر صورت گرفته است علاقه مندان می توانند در مورد دانش آموزان پسر نیز آن را انجام دهند.

منابع

- پوربابایی، الناز حسن، سهیلی، جمال الدین، بررسی تاثیر نقاشی درمانی بر مشکلات رفتاری کودکان با توجه به کیفیت محیط کالبدی آنها، فصلنامه علوم رفتاری، ۱۳۹۵
- نسائیان، عباس، ا سدی گندمانی، رقیه، اثر بخشی مهارت های اجتماعی بر مشکلات رفتاری نوجوانان کم توان ذهنی، دانشکده علوم انسانی، بجنورد، ۱۳۹۵

- امیری، حسن، امیریان، کامران، اثر بخشی نقاشی درمانی در کاهش کاستی توجه-بیش فعالی کودکان کم توان ذهنی، فصلنامه نسیم تندرستی، ۱۳۹۵
- آذریک، قاسم، اثر بخشی بازی های محلی و گروهی بر افزایش مهارت های اجتماعی، عزت نفس و نگرش تحصیلی دانش آموزان پسر کم توان ذهنی، دانشکده علوم انسانی دانشگاه تربیت دبیر شهید رجایی، تهران، ۱۳۹۵
- سید محمدی، یحیی، راهنمای تشخیصی آماری و اختلالات روانی/انجمن روان پزشکی آمریکا، نشر روان، ویراست پنجم، ۱۳۹۳
- خسرو بیگی، امیر، چگونه توانستم مشکلات ناسازگاری دانش آموزم را درمان کنم، ساوه، ۱۳۹۲
- سایت akhosro.blogfa.com
- فیروز بخت، مهرداد، فیرس، ای جری و تیموتی، جی ترال، روانشناسی بالینی مفاهیم، تهران، رشد، ۱۳۹۰
- میلانی فر، بهروز، روانشناسی کودکان و نوجوانان استثنایی، تهران، نشر قومس ۱۳۸۹
- سید محمدی، یحیی، کری، جerald، نظریه ها و کاربرست مشاوره و روان درمانی، تهران، ارسباران، ۱۳۸۸
- یاسایی، مهشید، ماسن، پاول و همکاران، رشد و شخصیت کودک، تهران، نشر مرکز، ۱۳۸۰
- عرب سالاری، زهرا، چگونه توانستم ناسازگاری دانش آموزم را کاهش دهم، ۱۳۹۲، hmizan.ir
- گنجی، حمزه، تشخیص افتراقی اختلالات روانی - DSM 5، تهران، ساوالان، ۱۳۹۳
- Christine M. Wickens , Robert E. Mann , Anca R. Ialomiteanu , Evelyn Vingilis , Jane Seeley , Patricia Erickson , Nathan J. Koll,(2019), The association of childhood symptoms of conduct disorder and collision risk in adulthood, Journal of Transport & Health, Pages 85-121
- Fujino, Haruo,(2017), Psychological Support for Young Adults with Down Syndrome: Dohsa-Hou Program for Maladaptive Behaviors and Internalizing Problems, Journal Frontiers in Psychology. Pages 12-80
- Loveall, Susan J, Moore Channell, Marie,(2016), Receptive vocabulary analysis in Down syndrome, Publisher : Elsevier - Science Direct, Pages 161-172
- Bergsmann, Evelyn M, Van De Schoot, Rens, The effect of classroom structure on verbal and physical aggression among peers: A short-term longitudinal study Journal of School Psychology 51 (2013) 159-174
- Matson, Johnny L. Cooper, Christopher,(2008), Science Direct, , Pages141-148

پیوست ها

۱. پرسشنامه خود ساخته
۲. عکس از فعالیت های دانش آموز
۳. ثبت پرونده وضعیت و اطلاعات دانش آموزان (در نرم افزار Keep
۱. پرسشنامه های خود ساخته

پرسشنامه محقق ساخته نمونه		سوالات پرسیده شده در مصاحبه از والدین دانش آموز مورد پژوهش (رأییکا)
۱	خودتان را معرفی کنید.	
۲	چند فرزند دارید؟	
۳	(رأییکا) فرزند چندم شماست؟	
۴	کمی در مورد رابطه خود با (رأییکا) توضیح دهید.	
۵	وضعیت رسیدگی وی به تکالیفش در منزل چگونه است؟	
۶	آیا مشکلات فرزند شما بیشتر بخاطر بیماری کروموزومی است یا دلیل دیگری دارد؟	
۷	از چه زمانی مشکلات وی آغاز شده است؟	

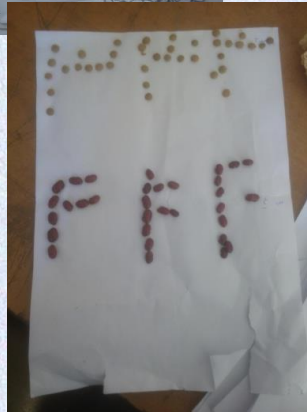
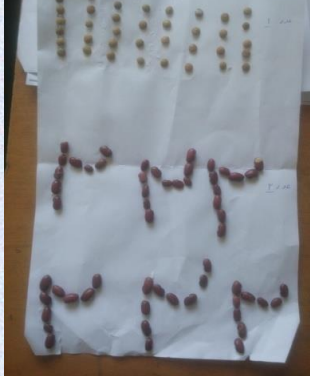
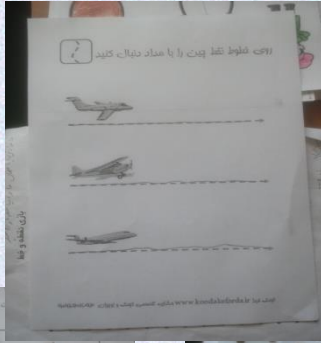
۸	رابطه فرزندان شما با هم چگونه است؟
۹	آیا فرزند کوچک را می زند؟
۱۰	تا بحال وی را تنبیه کرده اید؟ بیشتر توضیح بدهید.
۱۱	رابطه وی با معلمان گذشته اش چگونه بوده است؟
۱۲	چه اهدافی برای وی در آینده در نظر دارید
۱۳	چه انتظاری از من به عنوان معلم (رئیکا) برای امسال دارید؟
۱۴	سوالات احتمالی
پرسشنامه محقق ساخته نمونه	
سوالات پرسیده شده در	
مصاحبه از معلمان	
دانش آموز مورد پژوهش (رئیکا)	
۱	رابطه شما با (رئیکا) چگونه بوده است؟
۲	در مورد وضعیت روانی (رئیکا) توضیح بدهید
۳	وضعیت تحصیلی و پیشرفت وی در سال قبل و سال های قبل را مقداری توضیح بدهید
۴	آیا (رئیکا) را بیشتر تنبیه می کردید؟ یا تشویق؟ به کدام بیشتر جواب می داد؟
۵	(رئیکا) در چه زمینه هایی بیشتر علاقه یا استعداد دارد؟
۶	تا چه صفحاتی از کتاب های درسی اش پیش رفته بود؟ و من از کجا ادامه دهم؟
۷	چه اقداماتی برای وی انجام داده اید تا مشکلش (رئیکا) کاهش یابد؟
۸	چه پیشنهادی به من ارائه می هید که بتوانم به وی کمک نمایم؟
۹	سوالات احتمالی حین جلسه

۲. عکس فعالیت های دانش آموز

انجام بازی تعادلی که تبحر داشت کشف استعداد در نقاشی

اولین نقاشی که در مورد مدرسه نصب شد حل مازها که تبحر داشت

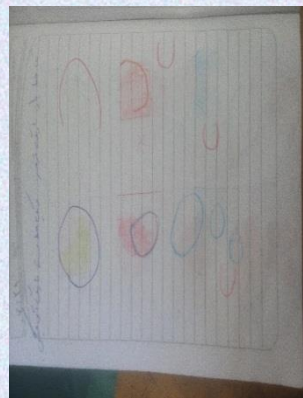
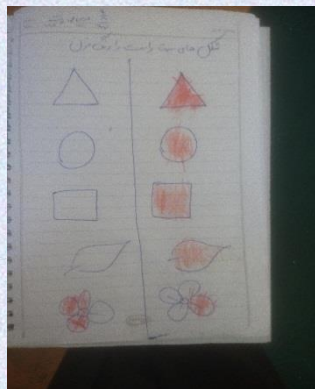
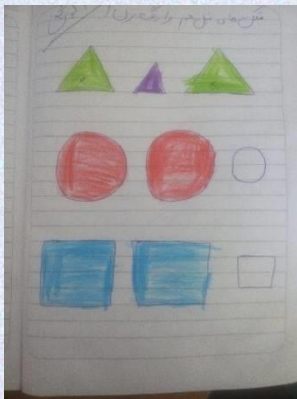

آموزش رسمی حروف و کلمات و اعداد

۳. ثبت پرونده وضعیت و اطلاعات دانش آموزان (در نرم افزار Keep

تفاوت نقاشیها و رنگ آمیزی های ابتدای سال و انتهای سال

اقدام پژوه: معصومه صفرزاده افروزی

مدرک تحصیلی: کارشناس ریاضی کاربردی

سمت فعلی: آموزگار

دوره ی تحصیلی: ابتدایی

محل پژوهش: دبستان غیر دولتی تمام الکترونیک پیشگامان شهر بابل - مازندران

تاریخ پژوهش: سال تحصیلی ۹۸-۱۳۹۷

چگونه با طراحی بازی های خلاقانه ی هنری و ورزشی، توانستم علاقه ی

دانش آموزانم را به درس املا افزایش دهم؟

هدف پژوهش:

افزایش علاقه دانش آموزان پایه ی دوم به درس املا با استفاده از طراحی بازی های خلاقانه ی ورزشی و هنری

پرسش های پژوهش:

- چگونه می توانیم علاقه ی دانش آموزان را به درس املا افزایش دهیم؟
- آیا طراحی بازی های ورزشی می تواند، در علاقه مند نمودن دانش آموزان به درس املا تاثیر داشته باشد؟
- آیا ادغام درس املا با درس هنر می تواند موجب افزایش علاقه ی دانش آموزان به درس املا شود؟
- آیا می توان با طراحی بازی های خلاقانه ی نوشتاری، علاقه ی دانش آموزان را به درس املا افزایش داد؟

تبیین مسئله ی موجود:

با شروع سال تحصیلی و شناخت دانش آموزان، دریافتم که برخی از دانش آموزان در نوشتن املا ضعف دارند و قادر به پاسخگویی انواع سوالات املائی مانند کامل کردن کلمات با حروف جا افتاده، نقطه گذاری متن و یافتن اشتباهات متن نیستند و برخی در کلمات نوشته نیز اشتباهات فراوانی دارند. متأسفانه در مقابل تمرینات نوشتاری بیشتر هم مقاومت نشان می دهند. در ضمن علاقه ای به زنگ املا از خود نشان نمی دهند، دوست ندارند غلط های املائی را تمرین و تکرار کنند. با توجه به اظهارات والدین در جلسه ی اولیا و مربیان، دانش آموزان از نوشتن مشق شب خسته می شوند، آن را بسیار بی علاقه می نویسند، هیچ دقتی در نوشتن ندارند و تا جایی که بتوانند از نوشتن املا اجتناب می کنند.

منابع گرد آوری داده ها و اطلاعات:

اطلاعات مورد نظر در این مطالعه از دو بخش زیر به دست آمده است:

- پیشینه ی نظری تحقیق:

با استفاده از کتاب ها، مقالات و سایر منابع اطلاعاتی، بخش نظری و پیشینه ای این تحقیق گردآوری شده است.

- جمع آوری اطلاعات عملی:

جمع آوری اطلاعات در خصوص عدم علاقه ی دانش آموزان به درس املا و نوشتن در دو نوبت، قبل و بعد از انجام

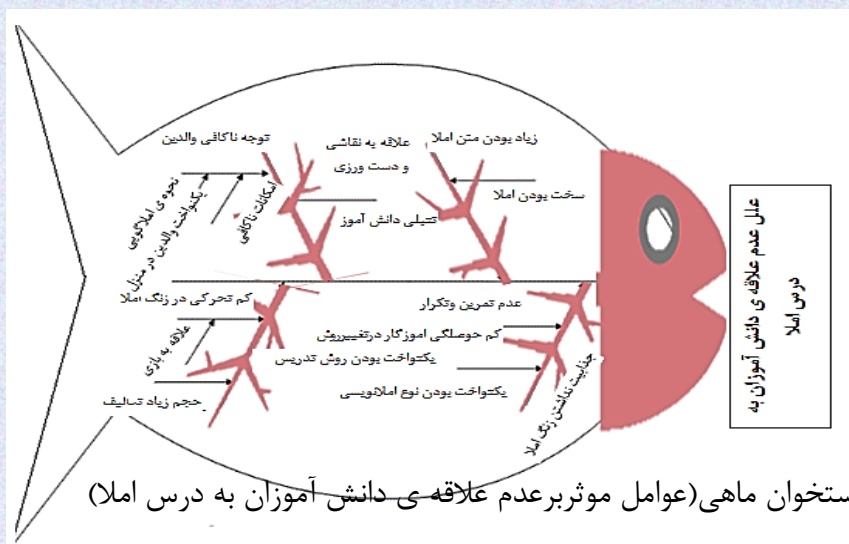
اقدامات با روش های زیر صورت پذیرفت:

نمودار راههای مختلف جمع آوری اطلاعات قبل و بعد از انجام اقدامات

تجزیه و تحلیل اطلاعات:

براساس نتایج حاصل از شواهد ۱ می توان نمودار زیر را که به صورت مدل استخوان ماهی طراحی شده است، جهت جمع بندی عوامل موثر بر عدم علاقه ی دانش آموزان به درس املا معرفی کرد.

نمودار استخوان ماهی (عوامل موثر بر عدم علاقه ی دانش آموزان به درس املا)

راههای موقتی جدید و اجرای آنها:

باتوجه به اطلاعاتی که در شواهد یک جمع آوری و دسته بندی شد و هم چنین مطالعه ی کتاب ها، مقالات علمی، پژوهش های انجام شده، مجلات رشد و تجربیات همکاران و اساتید با تجربه و هم چنین تجربه ی شخصی، راه حل هایی برای رفع مشکل و بهبود علاقه ی دانش آموزان به املا ارائه نمودم.

راه حل های انتخابی:

۱- طراحی املاهای تصویری و ادغام با هنر (طبق عقیده ی ذوالفقاری و قورچیان در مورد تغییر نوع

تکلیف و علاقه به نقاشی و کاردستی).

باتوجه به این که متوجه علاقه دانش آموزان به تصاویر و رنگ آمیزی شده بودم، برای زنگ های آموزش املائی که در طول هفته داشتیم، تصاویری آماده نمودم و از دانش آموزان خواستم تا داخل آنها بنویسند.

برخی از انواع املاهای تصویری برگزار شده در کلاس : املاهای ماری ، لاک پشتی ، صدفی ، توپی و ...
ادغام املا و هنر

۲- طراحی ۶ بازی خلاقانه و معلم ساخته ی ورزشی - املائی (طبق نظریات شاه محمدی، آتین ، اسپروز، ابوبصیری، اسمعیلی، اسلامی و همکاران، مصلح و همکاران و رحیمی و همکارانش که بر تاثیر مثبت ورزش بر یادگیری تاکید داشتند).

بازی های ورزشی - املائی با نام های «بگرد و پیدا کن» ، «پرتاب به هدف» ، «دوز کلمات» ، «در گوشم بگو» ، «چرخ و فلک» و «ماروپله» فارسی برای هر درس ، همراه با تحرک و بازی در محوطه ی کلاس و حیاط مدرسه انجام شد و با استقبال بسیار زیاد دانش آموزان روبرو شد.

ادغام املا و ورزش

۳- برگزاری بازی های املائی متنوع گروهی و انفرادی در کلاس (تجربه ی شخصی پژوهنده و نظر همکاران و مشاور دبستان، هم چنین تاکید ذوالقدرنسب و همکاران ، زارع و همکاران و صفوی بر استفاده از وسایل کمک آموزشی و اثر تمرین و تکرار).

با استفاده از بازی های معلم ساخته ی منج مارپیچی ، مارو پله فارسی، دوچرخه سواری (صفرزاده افروزی، ۹۷) و هم چنین روش های دیگر املا مانند املا ی بادکنکی، املا ی سفره ای، املا ی موشکی و ... مراحل بعدی ایجاد علاقه ی دانش آموزان به درس املا را انجام دادم.

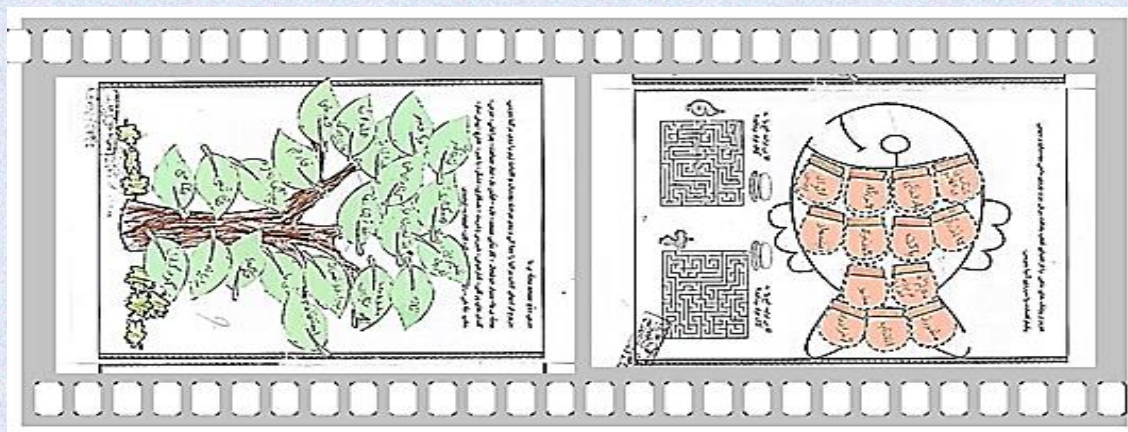
بازی
های
معلم

ساخته ی نوشتاری

۴- ارائه تکالیف تصویری برای برطرف کردن مشکلات املایی (تجربه ی شخصی پژوهنده).

از طرفی چون متوجه علاقه ی بسیار زیاد دانش آموزانم به نقاشی و رنگ شدم، سعی کردم از این علاقه به هنر، نقاشی و رنگ برای تنوع بخشیدن به نوع تکالیف استفاده نمایم. مهمترین خصوصیت این نوع تکالیف این است که به دلیل همراه بودن با دست ورزی، برای دانش آموزان بسیار جذاب است.

تکالیف دست ورزی و نوشتاری

۵- تشویق دانش آموزان (نظر همکاران)

۶- تشکیل جلسات آموزشی و توجیهی برای والدین (نظر همکاران و تجربه ی شخصی پژوهنده)
ارزیابی اقدام:

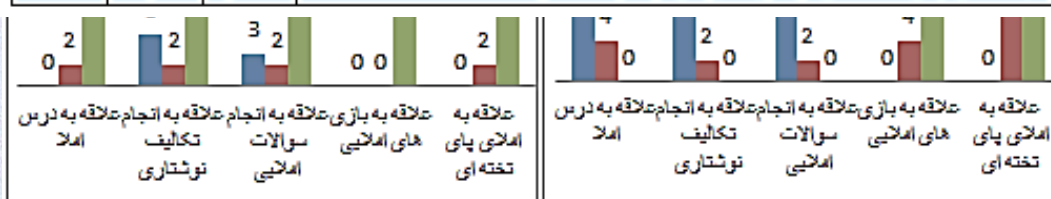
Figure 1 consists of two bar charts. The left chart, titled 'مشاهده ی بی علاقگی دانش آموزان به درس املا (پیش از اقدام)', shows the number of students who chose the relationship between the lesson and the action before the intervention. The right chart, titled 'مشاهده ی بی علاقگی دانش آموزان به درس املا (قبیل از اقدام)', shows the number of students who chose the relationship between the lesson and the action after the intervention. Both charts have a vertical axis labeled 'تعداد دانش آموزان در طول هفته' (Number of students during the week) and a horizontal axis labeled 'ابراز بی علاقگی به نوشتن املا' (Lack of interest in writing the lesson). The data is presented in a table below each chart.

هفته	تعداد دانش آموزان
هفته اول	2
هفته ی دوم	4
هفته ی سوم	3
هفته ی چهارم	2

هفته	تعداد دانش آموزان
هفته اول	17
هفته ی دوم	19
هفته ی سوم	24
هفته ی چهارم	31

جدول نظر سنجی، از دانش آموزان قبل از اقدامات

ردیف	سوال	زیاد	متوسط	کم
۱	آیا درس املا را دوست دارید؟	-	۴ نفر	۳ نفر
۲	آیا دوست دارید تکالیف نوشتاری را در منزل یا کلاس انجام دهید؟	-	۲ نفر	۵ نفر
۳	آیا دوست دارید به سوالات املایی مانند نقطه گذاری و ... پاسخ دهید؟	-	۲ نفر	۵ نفر
۴	آیا دوست دارید در املاهایی که به صورت بازی هستند شرکت کنید؟	۳ نفر	۴ نفر	-
۵	آیا املای پای تخته ای ویا وایت بردی را دوست دارید؟	۱۰ نفر	۷ نفر	

مقایسه ی نمودارهای نظرسنجی از دانش آموزان قبل و بعد از اقدام پژوهی

طبق نظرات همکاران می توان به کمک تجربیات و با توجه به سن مخاطبین به دنبال راه حل مناسبی بود و همچنین می توان از بازیهای نوشتاری برای تنوع بخشیدن به زنگ املا هم استفاده نمود. حدود ۳۰ درصد از همکاران بر نقش زیاد روش تدریس و بازی آموزشی عقیده دارند. حدود ۵۰ درصد از آنها تاثیر زیاد تشویق و نوع تکلیف را بیان کردند و تنها ۱۰ درصد معتقدند که بازی های گروهی، نقش بسیار زیادی در علاقه مندی به درس املا دارد. زمانی که گزارشی در مورد نحوه ی انجام کار و نتایج حاصله به همکاران ارائه گردید و در پایان پرسشنامه توسط همکاران تکمیل گردید، طبق نتایج پرسشنامه نظر برخی از همکاران تغییر کرد و در مورد نتایج حاصل شده ابراز خشنودی نمودند. برخی از همکاران نیز که گاه گاه شاهد رفتار دانش آموزانم در طی انجام بازیهای نوشتاری و ورزشی بودند، نظرات مساعدی را در مورد انجام این راهکارها داشتند.

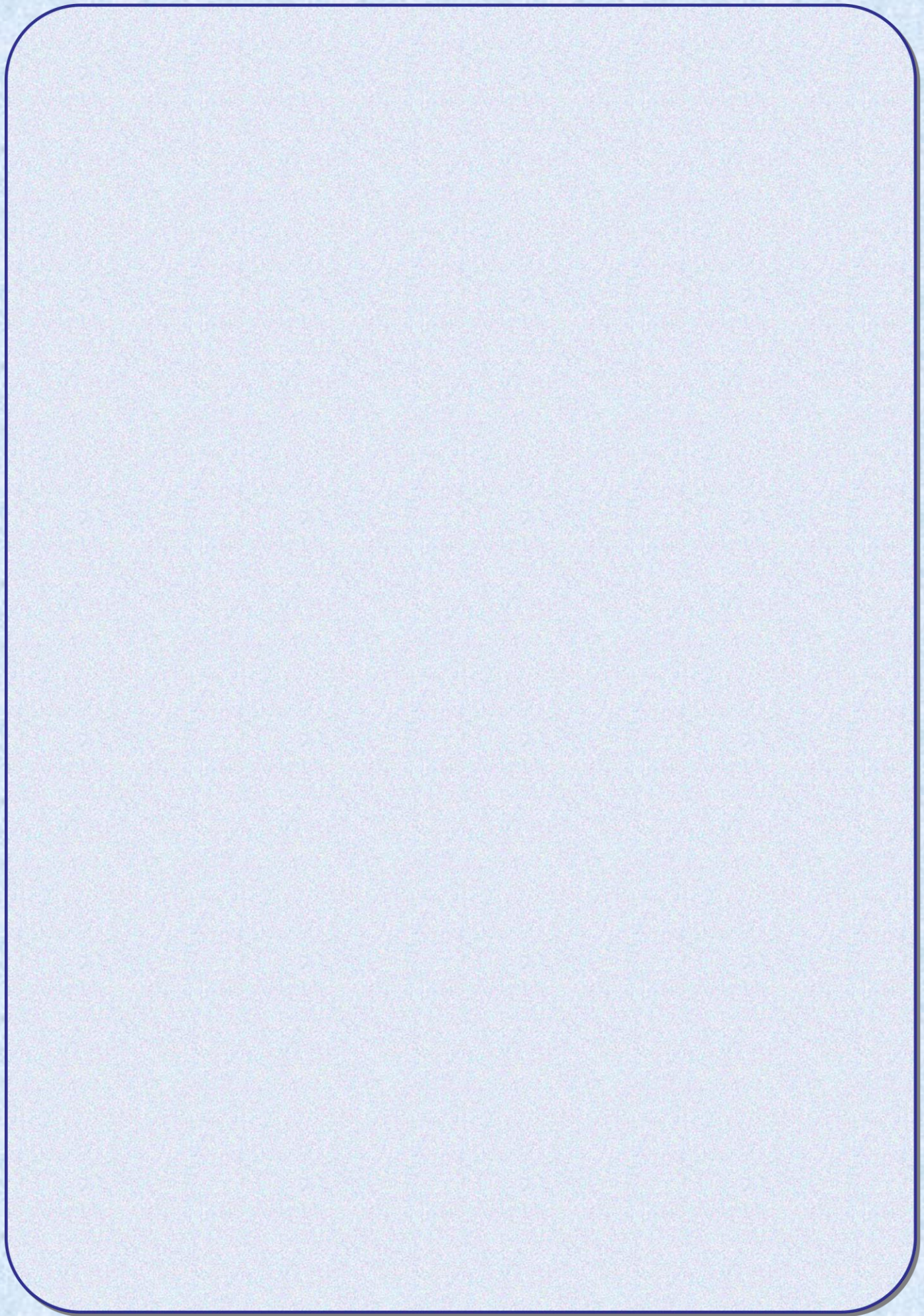
والدین نیز اظهار داشتند که فرزندانشان املاهای تصویری را بسیار زیاد دوست دارند. از زنگ های املای ورزشی نیز تعریف می کنند و از هیجان و علاقه ی خود در خانه صحبت می کنند.

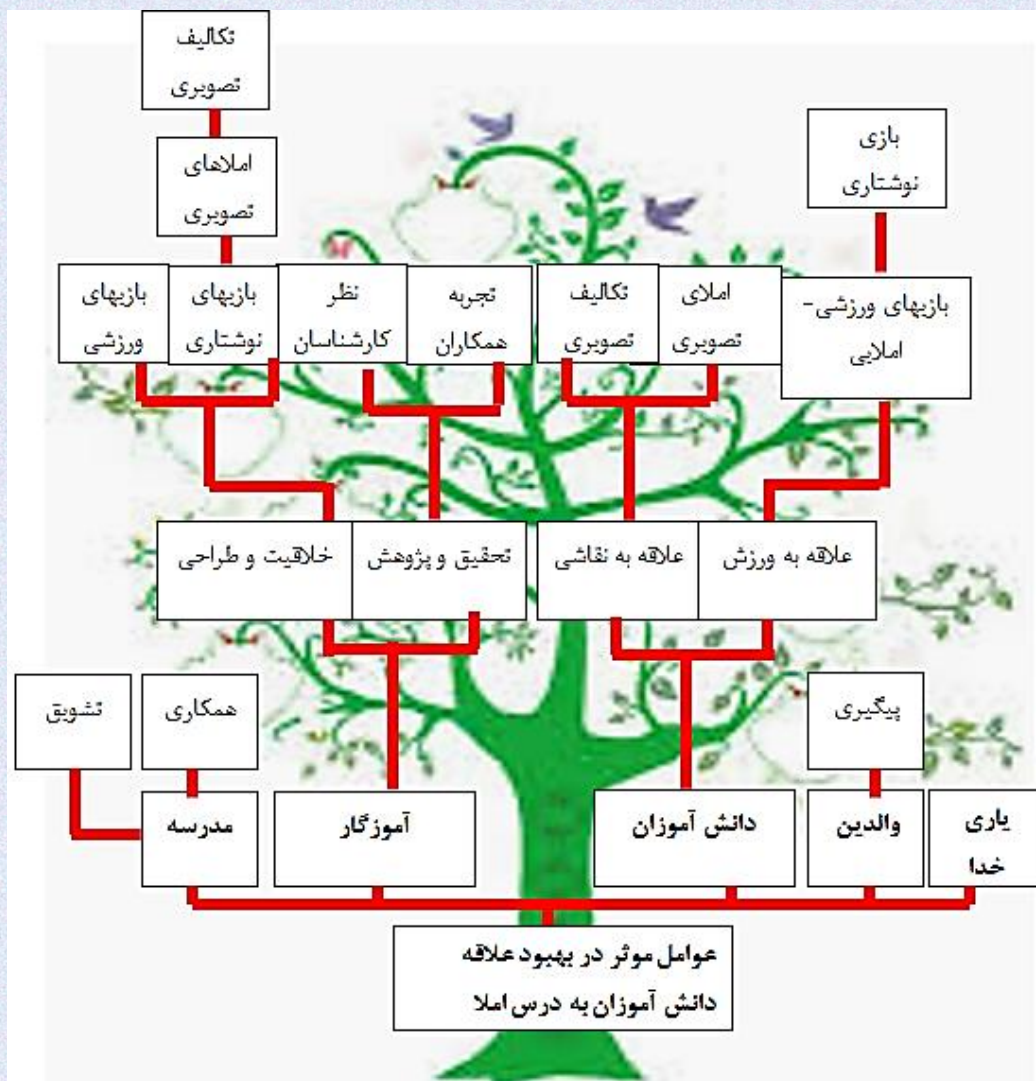
از مقایسه ی فرم ارزشیابی یادگیری فارسی و املا در قبل و بعد از اقدام پژوهی متوجه می شویم که دانش آموزان در یادگیری سرفصل های آموزشی نیز موفق تر بوده اند و بیشتر آنها از سطوح عقب نمودار که نیاز به تلاش بیشتر و قابل قبول بوده است به سطوح جلوی نمودار یعنی خوب و بسیار خوب رسیده اند.

مقایسه ی نتایج فرم ارزشیابی قبل و بعد از اقدام پژوهی

و در نهایت می توان عوامل موثر در پیشرفت و بهبود وضعیت علاقه ی دانش آموزان به درس املا را در نمودار درختی زیر خلاصه کرد.

نمودار درختی،
عوامل موثر در
علاقه مند

نمودن دانش آموزان به درس املا

نتیجه گیری:

می دانیم که مشکلات یادگیری کودکان ارتباط تنگاتنگی با مسائل فرهنگی، خانوادگی، اقتصادی، تغذیه، بهداشت و مسائل مربوط به محیط آموزشی و ... دارد. دانش آموزی که در نوشتن ضعف دارد با واکنش های نامناسبی از طرف والدین و معلمان مواجه می شود که در نهایت باعث تنفر از مدرسه و عدم علاقه به آموزش می شود.

ممکن است که دانش آموزان ما از استعداد های نهفته ای برخوردار باشند، اما به دلیل اینکه محیط آموزشی و نحوه ی تدریس و کلاس داری ما برای آنها جذابیت کافی نداشته باشد، این استعدادها در آنها بالقوه بماند و فرصت شکوفایی پیدا نکند. همچنین می دانیم که یک سر مشکلات نوشتن و املا کودکان، ممکن است به خاطر تدریس ناکافی و نادرست معلم و یا کم حوصلگی او در استفاده از شیوه های نوین و فعال باشد، دانش آموزان هم از یکنواختی و بی تحرکی خسته شوند و به آن درس علاقه ای نشان ندهند. هرچند که ماهیت درس املا در برنامه ی درسی ما از انعطاف پذیری کافی برخوردار نیست و جزء دروس سخت و مشکل محسوب می شود، بنابراین مسئله ی حساسی است که باید روی آن کار کرد.

از طرف دیگر کمتر دانش آموزی پیدا می شود که از زنگ ورزش گریزان باشد و به بازی علاقه ای نداشته باشد. همانگونه که می دانیم تحرک ریشه در سرشت انسان دارد و باعث رشد و سلامت و نشاط او می شود. پس به این فکر افتادم تا مشکل عدم علاقه ی دانش آموزان به درس املا را با تلفیق املا با دروس دیگر بهبود بخشم. طبق

نظرات شاه محمدی (۱۳۹۸)، اسپروز (۱۳۹۸)، بالغی زاده (۱۳۹۸)، جلیلی (۱۳۹۸)، اسلامی و همکارانش (۱۳۹۶)، م صلح و همکارانش (۱۳۹۵)، رحیمی و همکارانش (۱۳۹۴)، ابوب صیری (۱۳۹۴)، اسمعیلی (۱۳۹۴) و آتین (۱۳۸۸) که همگی در تحقیقات خود به تاثیر مثبت بازی و ورزش بر یادگیری تاکید داشتند به فکر طراحی بازی های ورزشی - املایی افتادم . بعد از اجرای این بازی ها در زنگ های املایی ، دانش آموزان گریزان از درس املا ، هر روز صبح که به مدرسه می آمدند، با اینکه می دانستند آن روز املا ندارند، در خواست می کردند که یک زنگ را به انجام بازی های ورزشی - املایی اختصاص دهیم. به علاوه نمی توان نادیده گرفت که بازی میدان تمرینی برای آموزش مفاهیمی همچون دوستی، ایثار، صبر و استقامت هم هست و تمام رغبت ها ، هیجان ها و عواطف و گرایش های فطری کودک را جهت می دهد.

استفاده از وسایل کمک آموزشی، تغییر کیفیت و کمیت تکالیف و هم چنین تلفیق با نقاشی و کاردستی و تمرین و تکرار به شیوه ای جدید، روش دیگری بود که برگزیدم و استفاده از این روش ها با نظرات شاه محمدی (۱۳۹۷)، ذوالقدر نسب و همکارانش (۱۳۹۴)، زارع و همکاران (۱۳۹۳)، صفوی (۱۳۹۳)، شعبانی (۱۳۸۹)، ذوالفقاری (۱۳۷۲) و قورچیان (۱۳۷۱) همسو بود. بنابراین تصمیم گرفتم تا نوعی از بازی ها را طراحی کنم که در آن به تکرار و تمرین پرداخته شود. منچ ماریچی، مارو پله ی فارسی، مسابقه ی دوچرخه سواری و ... همگی بر انواع مختلف تکرار و تمرین در نوشتن تاکید دارند.

همانگونه که می دانیم اهداف املا در دوره ی ابتدایی شامل آموزش نوشتن کلمات کاربردی برای دانش آموزان و آموزش شیوه ی نگارش حروف و کلمات و افزایش خزانه ی لغات آنها و همچنین ارزشیابی از آموخته های دانش آموزان می باشد که بازیهای نوشتاری ، املاهای تصویری و بازی های ورزشی - املایی همه ی این اهداف را تحت پوشش قرار می دهند.

باید دقت کرد که هنر معلمی زمانی نمودار می شود که با امکانات کم بتوان برای رفع مشکل، خلاقیت به خرج داد و با توجه به تفاوت های فردی دانش آموزان با آنها رفتار کرد و از آنها انتظار داشت. باید مطالعات کافی در مورد حرفه ی خود داشته باشیم و سعی کنیم تا هیچ کدام از دانش آموزان کلاسمان جا نمانند.

پیشنهادهات:

الف) پیشنهاد به معلمین

- ۱- در ارائه فعالیت های مهارتی به دانش آموزان همیشه تفاوت های و توانایی مهارتی آنان را مدنظر داشته باشید. از همه ی دانش آموزان توقع یکسانی نداشته باشید.
- ۲- در نگارش طرح درس و چگونگی ارائه ی مطلب ، از تنوع بیشتری استفاده کنید تا از تواناییهای متنوع دانش آموزان بهره بگیرید.
- ۳- سعی کنید فعالیت هایی را طراحی نمایید تا چند حوزه ی یادگیری و آموزشی را همزمان داشته باشد مثلاً ریاضی، علوم، هنر و ورزش.

- ۴- موضوعات درسی را با تربیت بدنی تلفیق کنید زیرا کار گروهی، موجب افزایش میزان یادگیری می شود.
- ۵- برای جذابیت بخشیدن به کلاس خود گاهی آن را در حیات مدرسه و مکانی دیگر تشکیل دهیم و از شیوه های جدیدی برای تدریس خود استفاده کنیم تا برای دانش آموزان تازگی داشته باشد.

ب) پیشنهاد به والدین

- ۶- کار کودکان را راحت کنید. داد نزنید، تهدید نکنید و رشوه ندهید.

۷- جایی آرام ، روشن و به دور از وسایل الکترونیک و سر و صدا برای انجام تکالیف فرزندان مهیا کنید.

۸- تکالیف را تبدیل به بازی کنید.

۹- سعی کنید همزمان با کودکان کارهای خود را انجام دهید تا کودک تقاضا نداشته باشد که تمام مدت پیش او بنشینید تا تکالیفش را انجام دهد.

ج) پیشنهاد به مدیران و ادارات آموزش و پرورش

۱۰- حیاط و دیوارهای مدرسه فضاهای آموزشی بسیار مناسبی هستند. می توان از آنها برای ایجاد تحرک و هم چنین آموزش استفاده کرد.

۱۱- در تدوین برنامه ی درسی سرفصل ها به گونه ای انتخاب شوند که امکان در هم آمیختن آنها باشد و از طرفی فرصت کافی برای معلم خلاق در بودجه بندی سالانه در نظر گرفته شود تا فرصت کافی داشته باشد، پس باید از کمیت کاست و بر کیفیت افزود.

منابع :

- ۱- آتین، مریم (۱۳۸۸). نقش تربیت بدنی و ورزش در بهداشت روانی و رشد فکری دانش آموزان.
- ۲- ابوبه صیری، انسیه (۱۳۹۴). بررسی اهمیت تربیت بدنی در مدارس و نقش آن در رفتارهای فردی دانش آموزان، اولین همایش ملی علوم ورزشی و تربیت بدنی ایران.
- ۳- اسلامی، صدیقه؛ قربانی، لیلا (۱۳۹۶). تاثیر ورزش صبحگاهی بر پیشرفت تحصیلی دانش آموزان دختر پایه اول، دوم و سوم ابتدایی.
- ۴- اسمعیلی، رضا؛ اعظمی، مصطفی؛ ذوالقدرنسب، محسن (۱۳۹۴). تاثیر و اهمیت ورزش بر تعلیم و تربیت دانش آموزان دوره ی ابتدایی، کنفرانس بین المللی رویکردهای نوین در علوم انسانی، مالزی.
- ۵- اسپروز، محمدامین (۱۳۹۸). استراحت ذهن، مجله ی رشد مدرسه ی فردا، دوره ۱۵، شماره ۸: ۲۶ و ۲۷.
- ۶- بالغی زاده، سوسن (۱۳۹۸). راهبردهای تردستی در تدریس، مجله ی رشد تکنولوژی آموزشی، دوره ۳۴، شماره ۷: ۷.
- ۷- جلیلی، زهرا (۱۳۹۸). ارزیاب درون، مجله ی رشد مدرسه ی فردا، دوره ۱۵، شماره ۷: ۲۸.
- ۸- ذوالقدرنسب، محسن؛ اسمعیلی، رضا؛ مرادی، محسن (۱۳۹۴). بهره گیری از وسایل کمک آموزشی و تاثیر مثبت آنها در یادگیری دانش آموزان دوره ی ابتدایی، دومین همایش علمی پژوهشی علوم تربیتی و روانشناسی آسیب های اجتماعی و فرهنگی ایران.
- ۹- ذوالفقاری، طوبی (۱۳۷۷). بهبود کیفیت آموزش عمومی، ماهنامه آموزشی رشد آموزش ابتدایی، تهران: دفتر انتشارات کمک آموزشی، سال دوم، شماره ۱۴.
- ۱۰- رحیمی، محمد؛ صادقی، نوید؛ صادقی، کامبیز؛ ویسی، پوریا (۱۳۹۴). تاثیر ورزش بر یادگیری و حافظه دانش آموزان دوره ی ابتدایی، سومین کنفرانس ملی توسعه پایدار در علوم تربیتی و روانشناسی، تهران.

۱۱- زارع، افسانه؛ افلاکی فرد، حسین (۱۳۹۳). تاثیر و سایل کمک آموزشی بر یادگیری دانش آموزان، نخستین همایش ملی علوم تربیتی و روان شناسی.

۱۲- شاه محمدی، نیره (۱۳۹۸). عقل سالم در بدن سالم، مجله ی رشد مدرسه ی فردا، دوره ۱۵، شماره ۸: ۲۲و۲۱.

۱۳- شاه محمدی، نیره (۱۳۹۷). معلم بازتابنده کیست؟، رشد آموزش ابتدایی، دوره ۲۱، شماره ۸: ۱۵.

۱۴- شعبانی، حسن (۱۳۸۹). مهارت های آموزشی و پرورشی (روش ها و فنون تدریس)، جلد اول، تهران: انتشارات سمت.

۱۵- صفرزاده افروزی، معصومه (۱۳۹۷). چگونه باطراحی تکالیف تصویری و بازی های خلاقیتی معلم ساخته، ضعف نوشتاری «ماهان» دانش آموز پایه ی دوم ابتدایی را بهبود بخشیدم؟

۱۶- صفوی، امان اله (۱۳۹۳). کلیات و روش ها و فنون تدریس (متن کامل)، چاپ ۱۵، نشر معاصر: ۲۳۷-۲۳۵.

۱۷- قورچیان، نادر (۱۳۷۱). سیمای پژوهش در خصوص تکلیف شب در جهان امروز. فصلنامه

تعلیم و تربیت شماره ۳۰، سال هشتم، شماره ی ۲.

۱۸- مصلح، مهدی؛ نوری، محمد؛ همتی، مصطفی؛ نوروزی، حامد (۱۳۹۵). تاثیر ورزش در یادگیری دانش آموزان، اولین کنفرانس ملی یلفته های نوین پژوهشی علوم ورزشی در حوزه ی سلامت، نشاط اجتماعی، کارآفرینی و قهرمانی، اهواز، اداره ی کل ورزش جوانان استان خوزستان.

اقدام پروژه: الهام مومنی پور

مدرک تحصیلی: فوق لیسانس روانشناسی

سمت فعلی: مشاور دبستان

دوره تحصیلی: ابتدایی

محل پژوهش: مرکز آموزشی ابتدایی استثنایی امید منطقه احمد اباد شهرستان مشهد

تاریخ پژوهش: سال تحصیلی ۹۸-۹۷

افزایش رغبت به یادگیری لب خوانی در دانش آموز ناشنوا به کمک تئاتر درمانی مبتنی

بر اصل رونت (RONET Principle)

اهداف پژوهش:

۱- افزایش علاقمندی دانش آموز ناشنوا به یادگیری لب خوانی

۲- پرورش قدرت و جسارت کلامی در دانش آموز ناشنوا

۳- ترغیب همکاران مدرس در زمینه ناشنوایی به روش های نوین آموزش لب خوانی در کنار زبان سنتی ناشنوایان (زبان اشاره)

پرسش های پژوهش:

۱- آسیب ها در برنامه آموزش لب خوانی و علل پایین بودن رغبت ناشنوایان بلاخص دانش آموزان ناشنوا به این برنامه آموزش لب خوانی چیست؟

۲- راهکارهای افزایش میزان مشارکت دانش آموز ناشنوا در برنامه لب خوانی کدام است؟

۳- چگونه می توان رغبت دانش آموز ناشنوا به یادگیری آموزش لب خوانی را افزایش داد؟

تبیین مساله در وضعیت موجود:

یکی از برنامه های نوآورانه که حکایت از نگاهی متفاوت و غیر سنتی به آموزش ناشنوایان دارد به ویژه در حوزه لب خوانی تأثیر درمانی مبتنی بر اصل رونت است (کلارک، ۲۰۱۶).

آموزش لب خوانی تنها ابزاری است که کمک می کند تا ناشنوایان راه ارتباط با جامعه اکثر - که همه شنوا هستند و همچنین لازمه تحول این جامعه (ناشنوایان) است را فراگیرند. هدف از تحول جامعه ناشنوایان صرفاً تحول در خود آن جامعه نیست بلکه تحولی است که در همه زمینه ها جامعه ناشنوایان را تحت پوشش قرار دهد (مولانا، ۱۳۹۲).

یک مساله مهم این است که اصولاً ناشنوایان رغبتی به جامعه شنوا ندارند و تحت هیچ شرایطی حاضر نیستند تا قوام ناشنوایی را با قوام شنوایی در یک تراز یکسان مشاهده کنند. به همین علت ارتباط آنان با جامعه شنوا آنچنان که باید نیست و در مراتبی به حد صفر است (اقتباسی از مومنی پور، ۱۳۹۳).

از آنجا که آموزش لب خوانی عنصر کارزار این تحول است قسمت اعظم آن باید توسط یک معلم زبده و یک روش نوین جذاب برای ناشنوایان صورت بگیرد (ساتیوان، ۲۰۱۶).

لذا باید روش های نوین آموزشی برای ناشنوایان را پیدا کرد و به معلمان عرصه آموزش ناشنوایان آموزش داد و بستر عملکرد جدیدی را برای دانش آموزان ناشنوا پدید آورد. به عبارت دیگر آموزش لب خوانی باید یک رکن اصلی در آموزش ناشنوایان مبدل شود (ساتیوان، ۲۰۱۶).

پس از شکل گیری اولین انجمن های آموزش ناشنوایان و انجمن های تحولی ناشنوایان در سال ۲۰۰۶ و به دنبال آن ایجاد آموزش های رسمی ناشنوایان با رویکرد تحول به سمت جامعه شنوا در سال ۲۰۰۹ (مستند به اساسنامه کانون های جامعه ناشنوایان بند ۶) تاکنون طرح های مختلفی با هدف وارد ساختن ناشنوایان به جامعه افراد سالم صورت گرفته که تأثیر درمانی اصل رونت به عنوان جدیدترین طرح آموزشی برای آموزش زبان ارتباطی با جامعه سالم در سال ۲۰۱۴ در دانشگاه خصوصی گالدوت امریکا مخصوص ناشنوایان از جمله این طرح هاست.

مشکل عدم استقبال ناشنوایان بالاخص دانش آموزان ناشنوا از برنامه آموزش لب خوانی در صورت ادامه از سه جنبه آسیب زاست:

اول آنکه ناشنوا در جامعه خودش دچار دمانس اجتماعی و تحولی می گردد. دوم اینکه سهم موفق ناشنوا در جامعه رو به کاهش و دیگر اینکه نمی توان الگوریتم موفقیتی برای حضور ناشنوایان ترسیم کرده و در نهایت اینکه این نوع دیدگاه یک ضربه محکم تر به جامعه ناشنوایان خواهد زد و آن نارسیم اجتماعی به جامعه ناشنوایان است که تحت هیچ شرایطی حاضر به ترک اقلیت خود و بازتاب فرهنگی خود نخواهند بود که این خود جدی ترین آسیب است. (کارست، ۲۰۱۷).

بر اساس گزارش های اعلام شده هر ساله در مجمع کشوری ناشنوایان از زمان اولین اجرای برنامه آموزش لب خوانی به صورت غیر رسمی تا کنون تنها ۳۰٪ جامعه ناشنوایان و ۱۵٪ جامعه دانش آموزان ناشنوا حاضر به جذب در برنامه آموزش لب خوانی شده اند که بر خلاف پیش بینی های انجام شده امر مطلوب جذب برای آموزش لب خوانی و استمرار آن صورت نگرفته است.

بر همین اساس در تاریخ ۹۷/۷/۱۱ و ۹۷/۷/۱۸ تاریخ جمع بندی مشاوره ای بیوکلینیکال دانش آموزان مرکز امید انجام شد در هر دو مرحله دانش آموز ناشنوای مرکز ما فائزه قرایی سطح خوبی نداشت. از انجایی که فائزه تنها معلول ناشنوای مرکز ما بود و من خودم نیز ناشنوا بودم اهتمام ویژه تری برای بررسی وضعیت فائزه داشتم. منابع گردآوری داده ها و اطلاعات:

اینجانب پس از قطعی شدن موضوع مورد تحقیق ابتدا دانسته های بیو کلینیکال را که شامل سه بعد ۱-مشاهده رفتار

۲-مشاهده پرونده تحصیلی

۳-آزمون ارزشیابی تشخیصی

بود انجام دادم و شاخصه های رفتار فائزه برای تایید اینکه وی دارای مشکل ارتباطی و عدم استفاد از هیچ راهی برای ارتباط است با جمع بندی به الویت به شرح ذیل استخراج نمودم:

۱-عدم تلاش برای ارتباط کلامی ۲-عدم توجه به محیط ۳-عدم همکاری با معلم ۴-پرخاشگری دز پایین و پس از جمع بندی فاکتورهای فوق

مصاحبه با کادر تخصصی اشخاص در دو بعد

۱-کارگروه آموزشی شامل

مدیر محترم مرکز - معاونت محترم مرکز - همکاران محترم مرکز - همکاران سال گذشته که معلم فائزه بوده اند - معلم فعلی فائزه - جناب آقای کریم زاده کارشناس مسئول واحد ناشنوایان - سرکار خانم فروغ سالاری کارشناس مسوول واحد ناشنوایان

۲-کارگروه خانواده و اجتماعی

-والدین فائزه - روسای کانون ناشنوایان استان خراسان رضوی - اعضای کانون ناشنوایان شهرستان نیشابور - مرکز مطالعات تئاتر مکتب تهران - دانشکده هنرهای دراماتیک

اینجانب مطالعه میدانی و کتابخانه ای و مصاحبه های آنلاین در مرکز تحقیقات ناشنوایان گالودت امریکا اطلاعات را کامل جمع بندی نمودم.

تجزیه و تحلیل اطلاعات:

در این بخش پس از جمع بندی اطلاعات از صاحب نظران در ابعاد مختلف، علت عدم توجه ناشنوایان به زبان اشاره از مناظر خانواده، مدرسه (آموزش)، جامعه به شرح ذیل استخراج شد.

بخش	نقاط ضعف و عوامل اثر گذار
خانواده	۱-عدم حوصله کافی برای آموزش لب خوانی به ناشنوا ۲-عدم تمایل خانواده برای یک ریسک جدید و اعتقاد به اینکه زبان اشاره کافی است. ۳-نارضایتی و عدم پذیرش اینکه فرزندشان مشکلی دارد فلذا تلاشی هم برای بهبودی ا انجام نمی دهند. ۴-عدم همکاری خانواده با اولیا ی مدرسه به جهت پیگیری استفاده از سمعک. خدمات گفتار درمانی و آموزش لب خوانی
مدرسه	۱-عدم وجود یک متد صحیح و مدون آموزشی ۲-عدم تربیت معلمان زبده برای آموزش این روش به ناشنوایان ۳-عدم وجود کتابهای کافی و وافی در این حوزه لب خوانی و لغات مهم که برای ناشنوایان کاربردی باشد

۴-حاکمیت روش های خشک و سنتی در آموزش زبان اشاره و لب خوانی در مدارس ناشنوايان	
۱-عدم فرهنگ سازی برای جامعه که بتواند بپذیرد که فرد ناشنوا هم می تواند با کمی صبر و درایت لغات را بفهمد	جامعه
۲-عدم صبر و تحمل افراد شنوا در برخورد با فرد ناشنوا به علت درک معنایی پایین از سمت ناشنوا	
۳-عدم استخدام ناشوایان در ارگانهای ارتباطی و زمینه سازی برای القای اینکه ناشنوا نمی تواند در ارتباطات موفق عمل کند	

راه حل اجرایی و روش انجام آن:

تثاثر درمانی اصل رونت(رویارویی)

تثاثر درمانی مبتنی بر اصل رونت در سال ۱۹۹۷ توسط جان اسمیت رونت روانپزشک اتریشی برای درمان سکوت های انتخابی و سوگ های شدید و سرانجام به خدمت درمان مسائل اجتماعی (مثل حضور معلولان در جامعه) درآمد. روش کار رونت تنها یک آینه بود که فرد باید در مقابل آن می نشست و طریقه درمان به معنای عدم حضور درمانگر در صحنه است که فرد باید با خودش صحبت کند. این اصل ساده را رونت نوعی تقابل و رویارویی شخصی فرد با خودش می دانست و اینکه فرد بتواند در آینه با خودش صحبت کند و عکس العمل نشان بدهد را نوعی رهایی بزرگ از کام آسیب های روانی به شمار می آورد.

این خدمت بزرگ رونت به تثاثر درمانی که در آن فرد باید با پرسونای خودش نقش بازی کند به عبارتی فرد تک پرسونا یا تک نقش است و تمام مونولوگ ها در واقع مخاطب آن خود شخص می باشد باعث شد تا هنر در دمت درمان بشر واقع شود. و از همه مهم تر تثاثر را وارد یک زیر بنای مهم تر به نام درمان می کرد.

طول مدت زمان این رویارویی بر حسب نوع مشکل فرد از ۶ تا ۱۵ جلسه به طول می انجامد. (یثربی -۱۳۹۶) اینجانب با کمک اصل همین رویارویی در مدت ۱۵ جلسه برای آموزش لب خوانی برای فائزه به شرح ذیل اقدام نمودم. تثاثر درمانی رونت بر سه اصل استوار است:

۱-جایگشت آینه - ۲-رودررویی با آینه -پذیرش آینه- ۳-برون ریزی

تثاثر درمانی رونت با فائزه به شرح مختصر ذیل برنامه ریزی کردم:

شرح اجرای راهکار انتخابی:

۱-تهیه وسایل مورد نیاز

در این بخش وسایل مورد نیاز اعم از آینه، صندلی چرخان، مونوپاد برای فیلم برداری و تست -چارت تهیه شد. نظارت ۱-۱: در این مرحله از مدیریت محترم مرکز و استاد ارجمندم دکتر استیلایی برای وسایل و کیفیت وسایل مورد نیاز را چک کردم.

۲-پیدا کردن زاویه مناسب برای نصب آینه

با استفاده از روش کنست در فیزیک و مساحت و ارتفاع اتاق بهترین زاویه نصب آینه و هم چنین فاصله اندیس آینه تا صورت محاسبه و سپس آینه در زاویه ای ۸۵ درجه ای با اندیس ۲۰ نصب شد.

نظارت ۲-۱: در این مرحله از استاد ارجمند جناب آقای شکوهمند متخصص در رشته فیزیک درخواست کردم با توجه به کارایی از محل نصب آینه دیدن کنند و محاسبات دقیق تری را انجام بدهند.

تعدیل ۲-۱: محل های مختلفی در اتاق محاسبه شد تا بهترین جایگشت از آینه حاصل شود.

۳-ترغیب کردن فائزه به صحبت در برابر آینه به صورت بی هدف

- نظارت ۱-۳: از مدیریت محترم درخواست کردم تا با حضور معلم فائزه در اتاق موافقت کند تا فائزه احساس غریبی نکند و در عین اینکه بر کار نظارت داشته باشند تا موارد مشکل دار از بعد سوم نظاره شود.
- تعدیل ۱-۳: برای اینکه فائزه اخت گیری اش با آینه بیشتر شود و راحت تر شود من و معلم فائزه نیز در دو آینه مجزا و جدا با فاصله از آینه اصلی شروع به حرف زدن کردیم تا فائزه بتواند کار ما را تولید کند و بداند مثل یک بازی است. در این مرحله از فائزه خواستم که فقط در برابر آینه صحبت کند. میخواستیم فائزه با فضای کار یک شناخت بیوفیزیکی پیدا کند و چیزی که مهم است این است که اخت گیری با آینه هدف ما در این مرحله بود.
- ۴- ترغیب کردن فائزه به صحبت در برابر آینه به صورت با هدف
- نظارت ۱-۴: کتاب درسی فائزه در زنگ فارسی در محل اتاق و با همراهی معلم وی آموزش داده شد همچنین گفتار درمان مرکز برای سنجش صحت حروف ادا شده ناظر بر اجرای مرحله بودند.
- در این مرحله از فائزه خواستم که با کلماتی که برای او مینویسم در مقابل آینه بایستد و بخواند اینجا هم درست خوانی مدنظر نبود بلکه فائزه تنها بداند آینه برای صحبت کردن و خواندن کلمات است.
- تعدیل ۱-۴: من هم در یک آینه در فاصله با فائزه متنی را از یک کتاب میخواندم تا فائزه بداند این یک عملکرد همزمان است و احساس اجبار تکلیف نکند.
- ۵- کلمات آشنا و لب خوانی آنها همزمان با فائزه در آینه
- در این مرحله اولین استارت استاندارد کار را زدیم و من با فائزه هم زمان لب خوانی و ادای کلمات را انجام دادیم.
- نظارت ۱-۵: مدیر مرکز و همچنین گفتار درمان مرکز در این مرحله نظارت کردند که بتوانیم میزان صحت ادای کلمات و پیشرفت فائزه را بسنجیم.
- تعدیل ۱-۵: با مشارکت سایر بچه ها در آینه خوانی فائزه را ترغیب بیشتری کردیم تا مثلا کلمات فلان دوستش را در آینه بازگو کند ما توان دیداری را در این مرحله تسهیل کردیم.
- ۶- کلمات ناآشنا و لب خوانی آنها همزمان با فائزه در آینه
- برای کنترل و تمرین حرکت لبهای فائزه و هم چنین عادات بصری فائزه به حرکات مختلف لب ها کلمات غیر معمولی را برای فائزه در آینه صحبت کردم تا بتواند مثلا حرف ب یا حرف ک را لب خوانی کند .
- نظارت ۱-۶: در این مرحله گفتار درمان مرکز را ناظر بر عملکرد قرار دادیم تا میزان پیشرفت فائزه و توان بصری او در بازشناسی ادا و اصوات تصادفی سنجش و موارد خاص بازنگری گردد.
- تعدیل ۱-۶: در این مرحله برای اینکه فائزه دچار استرس نشود کلمات اشناتر به کلمات اولیه را تکرار می کردم تا فائزه به اضطراب بازشناسی غلبه کند. و بعد که مسلط می شد کلمات نااشناتر را انتخاب می کردم.
- ۷- تلفیق متون آشنا و ناآشنا با لب خوانی همزمان در آینه
- نظارت ۱-۷: در این مرحله از مدیر و گفتار درمان و معلم فائزه درخواست کردم تا با بررسی ظرفیت گفتاری و ادای کلمات فائزه و فهم گفتار وی با توجه به سلامت شنوایی ایشان مرا یاری کنند.
- تعدیل ۱-۷: برای اسانتر شدن کار ابتدا متون آشنا میزان بیشتری از متن را در بر می گرفت تا فائزه تقویت شود و احساس کنجکاوی وی به کشف کلمات و متون جدید افزایش یابد.
- سپس متون آشنا و نا آشنا را ترکیب کردم تا یک روند چرخشی غیر شرطی برای حرکات لب خوانی فائزه به وجود بیاورم و ذهن فائزه را در یک چرخش غیر همسان تنظیم کنم.
- ۸- تشویق فائزه برای خواندن و درک متون تلفیقی از روی حرکت لبها بدون کمک آینه

اکنون آینه را برداشتیم و فائزه با نگاه رو در رو لب خوانی را بایستی انجام میداد بدون کمک آینه و حتی اشارات من به بعضی کلمات.

نظارت ۱-۸ در این مرحله تنها ناظر مدیر مرکز و گفتار درمان بودند تا فائزه تمام عزم خود را جزم کند که بدون یاری و راهنمایی معلم یا آشنا بودن چهره معلم که حدس را برای فرد ناشنوا اسانتر می کند در یک شرایط کاملاً واقعی کار را انجام دهد.

تعدیل ۱-۸

گفته ها را ابتدا اسان و سپس دشوار کردیم و از فعل های مفرد به سمت افعال جمع و جملات کوتاه به جملات بلند را به ترتیب و از دز ساده به پیچیده تغییر دادیم تا بسامد و استرس فائزه را کنترل کرده و نتیجه نهایی را به شکل واقعی تری رویت کنیم.

نتیجه گیری:

تأثیر درمانی روشی است که می تواند شاهره آموزش هایی باشد که نیازمند فزون طلبی در بخش فرد گرایست. این پژوهش نشان داد که می توان از نوعی جستار هنری به جستار درمانی یک طیف درمانی را طی نمود.

در این پژوهش تلاش انسان در نوع ناشنوایی به نوعی مبارزه بی بدیل در راستای تلاطم های ناشی از دمانس مشاهده شد. فائزه نماینده همه ناشنوایانی بود که تا پیش از این نمی توانستند بر این انحصاریت غلبه کنند نه برای ناتوانی که برای ترس. ترس از پریدن از مکانی که بعد از آن مشخص نیست. در حین کار با فائزه به یاد آوردم سالهای گذشته که هیچ کس از ان ناشنوایانی که می شناختم نتوانستند بر این دمانس چیره شوند و حالا می توانم خستگی سالها کار در حوزه ناشنوایان را اینگونه تعدیل کنم که توانسته ام راهی بیابم که ناشنوایان وطن در جستجوی ان به جستجوی فرامرزی نباشند. که می شود در همین خاک بذر تلاش کاشت و هیچ ناشنوایی بعد از این نخواهد توانست که بگوید: تلاش کردم و نشد.

بزرگترین نتیجه این پژوهش که خستگی سالها ممارست در کنار ناشنوایی را برایم اسوده ساخت این بود که توانستم رویایی را به واقعیت بدل کنم که در دنیای کوچک ناشنوای مدرسه امید منطقه احمد اباد بذری شکفته است که فردا حاصل ان در روزهای آینده فائزه روشن خواهد شد انشاءالله

پیشنهاد:

این پژوهش اگرچه خود مامن پیشنهادات و راهکارهای زیادی خواهد بود اما بنده با توجه به اینکه تجربه ناشنوایی انهم در طول ۲۰ سال را در کارنامه زندگی خود دارم و نیازمندی ۲۰ ساله ام به لب خوانی چه در این مقطع چه در عرصه های دیگر هرگز به بی نیازی بدل نشد با توجه به رهاورد تحقیقاتی این اثر پیشنهادات زیر را در این حوزه کارآمد می بینم:

*تهیه و تدوین کتاب آموزش لب خوانی با کمک آینه

*دوره های جامع تربیت معلم در باب روشهای نوین آموزشی

*استفاده از روشهای متودیک تأثیر درمانی که نه در حوزه ناشنوایان که برای سایر معلولیت ها نیز کارآمد است.

*گنجاندن بحث آینه خوانی در ساعت های زبان اموزی دروس ناشنوایان که کمک شایانی به بهبود گفتار ناشنوایان خواهد کرد.

*کمپ انجمن والدین ناشنوایان به جهت تبادلات تجربه های والد مدار

*تاسیس شبکه هماهنگی سازمان نهاد ناشنویان به جهت اعتلای هر چه بیشتر خدمات ناشنویان و دوره های تجهیزات اطلاعاتی برای این قشر

منابع :

- ناشنویان و تحول، رافائل اسمیت، دکتر علی تمدنی، امیرکبیر، تهران (۱۳۹۰)
- تأثر درمانی نوین، امیل واتسون، چیستا یثربی، قطره، تهران (۱۳۹۴)
- من یک ناشنوا هستم، الهام مومنی پور، اعتقاد ما، مشهد (۱۳۹۳)
- تأثر در خدمت درمان، فرانکلی ساتیوان، لیلی گلستان مقدم، قطره، تهران (۱۳۹۵)
- ناشنوایی و چالش های آن، کارن استفانی، کیومرث گیتی، دانا، تهران (۱۳۹۱)
- تأثر و چهره، لیلی گلستان، نی، تهران (۱۳۹۶)
- تأثر در بستر دمانس، چیستا یثربی، ذوالقلم، تهران (۱۳۹۶)
- جامعه و تحول مدنی معلولان، رافائل اسمیت، دکتر علی تمدنی، قطره، تهران (۱۳۹۰)
- رویکردهای نوین تأثر، امیلیانا کلارک، چیستا یثربی، هنرهای دراماتیک، تهران (۱۳۹۶)
- پژوهش هایی نو بر روش های نوین ارتباطی، دکتر علی لعل نظامی، نی، تهران (۱۳۹۵)
- فرهنگ ارتباطات، پروفیسور حمید مولانا، امیرکبیر، تهران (۱۳۹۲)
- ارتباطات نوین در جامعه امریکا-خط مشی دانشگاهها، پروفیسور حمید مولانا، نی، تهران (۱۳۹۶)
- آسیب های فرهنگی دمانس، استفانی کلارست جی، روزبه گلستان، قطره، تهران (۱۳۹۶)

اقدام پژوهی: عفت یاسی همکاران : منیژه بیدار، فرناز ایمانیپور

مدرک تحصیلی : کارشناسی ارشد روانشناسی تربیتی

سمت فعلی: مشاور مدرسه

دوره تحصیلی : متوسطه اول

محل پژوهش : دبیرستان شبانه روزی پروین اعتصامی ، شهرستان درمیان، استان خراسان جنوبی

تاریخ پژوهش : سال تحصیلی ۹۷-۹۸

چگونه توانستیم سازگاری دانش آموزان دختر پایه نهم را بهبود بخشیم؟

هدف: تقویت سازگاری دانش آموزان

پرسش پژوهش:

چگونه می توانیم سازگاری دانش آموزان را در ابعاد عاطفی، اجتماعی و تحصیلی بهبود بخشیم؟

تبیین مسأله در وضعیت موجود:

از سال ۸۹ درسمت مشاور مدرسه در مدارس شهرستان درمیان مشغول ارائه خدمات مشاوره ای به دانش آموزان و والدین هستم. پس از مدت کوتاهی از شروع سال تحصیلی ۹۷-۹۸، دبیران از سازگاری کم دانش آموزان، شاکی بودند. این موضوع در جلسه شورای دبیران که به منظور تحلیل و بررسی شرایط مذکور برگزار شده بود، جهت بررسی مطرح شد. موضوع عدم سازگاری دانش آموزان با محیط آموزشگاه و عدم رعایت قوانین آموزشگاه در تمامی کلاسها مشاهده می شود و این مسأله به منظور بررسی بیشتر و انجام اقداماتی جهت بهبود شرایط به گروه پژوهش آموزشگاه (متشکل از مدیر، معاونان و مشاور) محول شد. پس از بررسی اجمالی شرایط موجود با همکاری همیاران مشاور هر کلاس، عوامل ایجادکننده ناسازگاری دانش آموزان طبق اظهارات خودشان به شرح زیر مشخص گردید:

۱. عوامل جسمانی نظیر کم خوابی، تغذیه نادرست و بد، خستگی روانی
۲. عوامل روانی_اجتماعی نظیر فقر، از هم پاشیدگی کانون خانواده، بیکاری سرپرست خانوار
۳. عوامل تربیتی نظیر الگوی نادرست، حمایت افراطی، کمبود ارتباط
۴. فشارهای ناشی از رقابت ناسالم
۵. داشتن نظام باوری نادرست

همه موارد فوق باعث شد که انجام اقداماتی در زمینه ارتقای سازگاری دانش آموزان ضروری به نظر برسد. باتوجه به این که امکان انجام اقداماتی برای بهبود شرایط در کل آموزشگاه امکان پذیر نبود. پس از طرح موضوع در جلسه شورای دبیران مصوب شد که اقدامات اصلاحی پژوهنده در یکی از کلاس ها به قید قرعه انجام پذیرد و یکی از کلاس های نهم آموزشگاه با ۲۲ دانش آموز در این قرعه انتخاب گردید.

منابع گردآوری داده ها و اطلاعات:

به منظور جمع آوری داده ها جهت توصیف وضع موجود از شاخصهای کمی و کیفی استفاده شد،

که داده های حاصل از آن به اقدام پژوهی در پی بردن به دلایل مسأله موجود یاری رساند.

برای بررسی های کیفی وضعیت موجود؛ در ابتدای امر شرایط کلی کلاس نهم مذکور با مصاحبه با مدیر و دبیران بررسی شد. آنها اظهار داشتند که بعضی دانش آموزان این کلاس به قوانین کلاس درس بی توجه بوده و در زمان

تدریس دبیر، به انجام فعالیتهای دلخواه می پردازند و این امر به گونه ای است که در مواردی دبیر برای ایجاد نظم در کلاس، وادار به انجام اقدامات تنبیهی می گردد. بررسی های انجام شده در گفتگو با دانش آموزان و والدین آنها مشخص کرد که اکثر دانش آموزان با مفهوم سازگاری با محیط بیگانه اند و تمایل دارند دبیران و مدیر آموزشگاه متناسب با نظرات آنها مدرسه را اداره کنند و احترام به قوانین مدرسه و کلاس از نظر آنها بی معناست و والدین نیز این امر را حاصل برخورد معلمان با دانش آموزان می دانند و حاضر به پذیرش مسئولیت تربیتی خود در قبال فرزندان نشان نیستند.

برای بررسی شاخص های کمی وضعیت موجود از پرسشنامه استاندارد سازگاری اجتماعی سینها و سینگ (۱۹۹۳) استفاده شد. در ایران قدسی احقر فرم ۵۵ سوالی این مقیاس را در نمونه ۳۰۰۰ نفری از دانش آموزان مقاطع مختلف تحصیلی مورد بررسی قرار داده است. پرسشنامه حاضر ۵۵ گویه دارد و نمره گذاری آن به صورت صفر و یک می باشد. سازندگان آزمون ضریب پایایی این آزمون در سه خرده مقیاس سازگاری اجتماعی، هیجانی و تحصیلی را با روش های دو نیمه کردن، بازآزمایی و کودر ریچاردسون به ترتیب ۹۵٪ و ۹۳٪ و ۹۴٪ به دست آورده اند. همچنین روایی محتوایی این آزمون را ۲۰ نفر از متخصصان روانشناسی تایید کرده اند.

تجزیه و تحلیل داده ها و اطلاعات:

اقدام پژوه با بهره گیری از شاخص های کیفی و کمی اشاره شده، به جمع آوری داده ها در رابطه با وضع موجود پرداخت. بررسی های انجام شده به شرح زیر است:

در پیش آزمون نتایج حاصل از بررسی پرسشنامه سازگاری اجتماعی، هیجانی و تحصیلی دانش آموزان کلاس نشان داد که نمره سازگاری درصد بالایی از دانش آموزان بالاتر از ۲۷ است. (جدول ۱) این موضوع بیانگر این موضوع است که سازگاری دانش آموزان در حد مطلوبی قرار ندارد. (نمره بالای آزمون نشانه ضعف سازگاری و نمره پایین نشانه پرخاشگری است. نمره مطلوب در حد متوسط است.)

جدول ۱. فراوانی نمرات آزمودنی ها در پیش آزمون سازگاری عمومی

مقدار	تعداد	درصد فراوانی	میانگین
$0 \leq S \leq 18$	.	.	۳۶
$19 \leq S \leq 27$	۴	۲۱,۱	
$28 \leq S$	۱۵	۷۸,۹	

موزان در
(جدول

بررسی >
هریک از ۱
(۲ میانگین

جدول ۲. میانگین، انحراف معیار، حداقل و حداکثر نمره آزمودنی درپیش آزمون سازگاری کلی و خرده مقیاس ها

خرده مقیاس	میانگین	انحراف معیار	حداقل	حداکثر
سازگاری عمومی	۳۵,۸۹۴۷	۸,۱۹	۲۳	۴۹
سازگاری تحصیلی	۱۴,۴۲	۳,۹۰	۷	۲۰
سازگاری اجتماعی	۱۱,۲۶	۳,۳۳	۳	۱۶
سازگاری عاطفی	۱۱,۲۱	۲,۹۷	۶	۱۵

- ارزشیابی توصیفی نمرات آزمودنی ها در خرده مقیاس های سازگاری نشان می دهد که اکثر آزمودنی ها در هر سه خرده مقیاس خیلی ضعیف می باشند و برای بهبود امر باید اقداماتی صورت گیرد که نمرات آزمودنی ها به سمت خوب سوق داده شود.

جدول ۳. فروانی توصیفی نمرات آزمودنی ها در خرده مقیاس ها

مقیاس توصیفی نمرات	خرده مقیاس		
	اجتماعی	عاطفی	تحصیلی
خیلی خوب	۰	۰	۰
خوب	۱	۰	۰
متوسط	۲	۱	۳
ضعیف	۳	۱	۴
خیلی ضعیف	۱۳	۱۷	۱۲
جمع	۱۹	۱۹	۱۹

از گاری اجتماعی،
توجه به بررسی

راههای موقت

با توجه به ضعف
اقداماتی انجام

- های انجام شده
- برگزاری کارگاه های آموزشی برای دانش آموزان به منظور بهبود مهارتهای زندگی؛ موضوعات این کارگاه ها شامل: الف: خودآگاهی و عزت نفس، ب: خطر پذیری (مقابله با رفتارهای پرخطر) ج: تصمیم گیری، ه: مقابله با استرس، و: مهارت جرأت مندی و ابراز وجود؛ آموزش های شناختی - رفتاری می باشد.
 - اجرای برنامه هایی برای آموزش مدیریت زمان استفاده از تلفن همراه
 - برگزاری جلسات آموزش خانواده برای والدین با موضوعات: الف: سبک های فرزندپروری و پرورش فرزندان با سبک دلبستگی ایمن
 - ب: آشنایی والدین با شیوه های تشویق و تنبیه و تعدیل انتظارات و خواسته های غیرواقع بینانه والدین
 - برگزاری جلسات آموزش همکاران
 - برگزاری جلسه توجیهی جهت ارتقاء سطح آگاهی دبیران نسبت به نقش کلیدی شان در ایجاد آرامش و یادگیری برای دانش آموزان و آموزش روشهای جدیدتر و علمی تر برای کنترل کلاس و تسهیل یادگیری در دانش آموزان. همچنین آشنا کردن دبیران به روش های مؤثر تشویق و تنبیه؛ برقراری ارتباط مؤثر با دانش آموزان.
 - راه حل های پیشنهادی در چند بعد آموزشگاهی، خانوادگی و فردی دانش آموز اجرا شد.

ارزیابی اقدامات انجام شده:

- نتایج آماری بدست آمده پس از اجرای اقدامات پیشنهادی نشان داد که ضمن معنادار بودن تغییر میانگین نمره سازگاری عمومی، سازگاری دانش آموزان اندکی بهبود یافته است و این بهبود یافتگی در ابعاد سازگاری عمومی یعنی سازگاری اجتماعی، تحصیلی و عاطفی نیز قابل مشاهده است. جهت بررسی معنادار بودن تفاوت میانگین ایجاد شده، آزمون T انجام گرفت. آزمون T نشان می دهد که سطح معناداری اختلاف میانگین ها کمتر از ۰,۰۵ است. این به این

معناست که اختلاف نمره ایجاد شده، می تواند حاصل اقدامات انجام شده باشد. نتایج آزمون T نمره خرده مقیاس ها در جدول ۴ آمده است.

جدول ۴. نتایج آزمون T نمره خرده مقیاس ها

		مقدار محاسبه شده	درجه آزادی	سطح معناداری	تفاوت میانگین ها	تفاوت میانگین ها در هر گروه	
						کمترین مقدار	بالاترین مقدار
سازگاری	پیش آزمون	14.740	18	.000	11.26316	9.6578	12.8685
	پس آزمون	15.168	18	.000	8.68421	7.4814	9.8871
سازگاری	پیش آزمون	16.433	18	.000	11.21053	9.7773	12.6437
	پس آزمون	16.664	18	.000	9.26316	8.0953	10.4310
سازگاری	پیش آزمون	16.093	18	.000	14.42105	12.5384	16.3037
	پس آزمون	14.025	18	.000	10.47368	8.9047	12.0427

خودآگاهی، میزان سازگاری دانش آموزان را بهبود بخشید. از سوی دیگر، بهادری خسروشاهی و حبیبی کلپیر (۱۳۹۶) در پژوهشی نشان دادند که آموزش مهارت های ارتباطی بر سازگاری تحصیلی دانش آموزان دوره اول متوسطه تأثیر دارد و باعث افزایش سازگاری تحصیلی دانش آموزان می گردد. نتایج پژوهش آذین و موسوی (۱۳۹۰) نیز نشان داد که بین عملکرد دبیران، امکانات آموزشگاه و سبک مدیریت با سازگاری اجتماعی دانش آموزان ارتباط معناداری وجود دارد. با توجه به پژوهش های فوق، به نظر می رسد اقدامات انجام شده، تأثیرات مثبتی بر میزان سازگاری دانش آموزان داشته است.

بحث و نتیجه گیری:

نتایج اقدامات انجام شده نشان داد که سازگاری عمومی دانش آموزان بهبود یافته است. خرده مقیاس های سازگاری عاطفی، سازگاری اجتماعی و سازگاری تحصیلی نیز تغییراتی در جهت مثبت داشته است. در این اقدام پژوهی به این نتیجه رسیدیم که آموزش مهارت جرأت مندی و خودآگاهی با تقویت عزت نفس دانش آموزان تأثیر مثبتی بر سازگاری اجتماعی دختران داشته است. آموزش مهارت همدلی با کاهش پرخاشگری موجبات افزایش سازگاری اجتماعی دانش آموزان را فراهم می کند. آموزش مهارت مقابله با استرس و تمرین و اجرای روش های کاهش استرس تا نگرانی، موجب افزایش سازگاری عاطفی- آموزشی دانش آموزان گردید. ارائه آموزش های شناختی- رفتاری به دانش آموزان، موجبات تصحیح نظام باورها در دانش آموزان و تقویت تفکر منطقی را فراهم می آورد. آگاه کردن والدین از نقش کلیدی شان در سازگاری دانش آموز و تلاش برای تغییر نگرش آنها در جهت تعدیل انتظارات شان از دانش آموز و تأکید بر تقویت عزت نفس نوجوانان و آموزش مهارت ابراز وجود و جرأت مندی به آنها نقش بسزایی در بهبود سازگاری دانش آموزان داشت؛ همچنین با آگاهی بخشی به والدین و کمک به آنها در جهت ایجاد روابط عاطفی

مناسب در خانواده، زمینه برای بهبود سازگاری دانش آموزان فراهم می گردد. این نتایج به نتایج پژوهش اسماعیل پور و فرزانه همسو بود.

در بعد آموزشگاه؛ آگاه کردن دبیران از نقش عملکردشان در بهبود سازگاری دانش آموزان، مدیریت رفتارهای معلم در موقعیت های مختلف نظیر ارتباط عاطفی او مثل خنده و شوخی، نگاه، سلام و احوال پرسی، یا پرسیدن درس و نمره دهی، انتخاب نماینده کلاس، روشهای تدریس معلم، پاسخگویی به سوالات و مشکلات دانش آموزان در باره درس و دیگر مسائل یا عدم آن، شیوه های ارزشیابی پایان نیمسال، تعیین دانش آموزان برای کارهای خدماتی کلاس مثل آوردن گچ، ماژیک و تخته پاک، نقشه و کره جغرافیا، انواع تشویق ها و تنبیه ها، اعمال تبعیض در برخوردهایش با دانش آموزان یا عدم اعمال تبعیض، شناخت دانش آموزان می تواند موجبات تقویت تا تضعیف سازگاری دانش آموزان را فراهم آورد. (آذین و موسوی، ۱۳۹۰) در نهایت این نتیجه حاصل شد که گرچه سازگاری دانش آموزان کمی بهبود یافته است؛ اما اجرای برنامه های آموزشی کوتاه مدت، تأثیر کوتاه مدتی در سازگاری دانش آموزان دارد و بهبود دائمی میزان سازگاری، تداوم برنامه های آموزشی و اقدامات تربیتی والدین و دبیران را می طلبد.

پیشنهادهای:

- ۱- مدیران زمینه های افزایش عملکرد آموزشی معلمان خود را بهبود بخشند؛ چرا که معلمان دارای عملکرد آموزشی بهتر موجب سازگاری اجتماعی بیشتر دانش آموزان می گردد.
- ۲- مدیران و مسئولان مدیریت آموزشی تلاش نمایند تا امکانات آموزشگاهی را در مدارس بیشتر نمایند و کمبودها و نارسایی های موجود در زمینه وسایل کمک آموزشی و غیره را برطرف نمایند؛ زیرا کمبود امکانات آموزشی ناسازگاری اجتماعی را بیشتر می سازد.
- ۳- مدیران مراکز آموزشی از سبک های مدیریتی مبتنی بر روابط انسانی صحیح، احترام به نظرها و عقاید دانش آموزان، فضای محبت آمیز حاکم بر مدرسه، مشارکت دادن دانش آموزان در فعالیت های آموزشگاه، عدم تبعیض در محیط آموزشگاه، عدم سخت گیری استفاده نمایند.
- ۴- ویژگی های روان شناختی، عاطفی، بهداشتی و شغل والدین مورد مطالعه قرار گرفته و میزان تاثیر آنها بر سازگاری اجتماعی دانش آموزان بررسی و ارزیابی شود و سهم عوامل مختلف خانوادگی، فردی و آموزشی در میزان سازگاری به طور دقیق تر مورد بررسی قرار گیرد.
- ۵- آموزش مهارت های زندگی در مدارس برای کلیه دانش آموزان اجرا گردد. (تلاش در جهت ارائه درس مهارتهای زندگی به عنوان یک واحد درسی در مدارس)
- ۶- کارگاه های آموزش والدین برای بهبود عملکرد خانواده ها اجرا گردد و با تشویق والدین شرکت کننده، شرایطی برای حضور بیش از پیش والدین در این جلسات فراهم شود.
- ۷- با توجه به تأثیر سبک دلبستگی نوجوان در میزان سازگاری او، لازم است آموزش های لازم به والدین کودکان پیش دبستانی در زمینه داشتن سبک های فرزند پروری مناسب داده شود.
- ۹- کارگاه های آموزشی جهت آشنایی دبیران با نقش مؤثرشان در سازگاری دانش آموزان در قالب آموزش های ضمن خدمت برگزار گردد.
- ۱۰- با اجرای برنامه های مذهبی نشاط آور، نگرش مذهبی نوجوانان تقویت گردد.

۱۱- به وزارت آموزش و پرورش و خصوصاً ادارات کل آموزش و پرورش استانها، پیشنهاد می شود، از تدوین پایان نامه های مرتبط و مورد نیاز آموزش و پرورش استقبال کند و با انعطاف پذیر کردن شرایط پژوهش در مسائل مورد نیاز، ضمن جلب توجه دانشجویان و حمایت از آنان از نتایج به دست آمده، استفاده کند.

۱۲- آموزش مهارت های زندگی از طریق رسانه های گروهی از طریق ساختن فیلم یا سخنرانی ویا حتی برای گروه سنی کمتر از طریق بازی و سرگرمی

۱۳- آموزش مدیریت استفاده از تلفن همراه به والدین و دانش آموزان

۱۲- منابع و مأخذ:

- آذین، احمد؛ موسوی، سید محمود (۱۳۸۹) بررسی نقش عوامل آموزشگاهی بر سازگاری اجتماعی دانش آموزان مقطع متوسطه شهرستان فریدونشهر. جامعه شناسی کاربردی. دوره ۲۲، شماره ۱. صفحه ۲۰۰-۱۸۳
- اسماعیل پور، خلیل؛ فرزانه، اکرم (۱۳۹۷). پیش بینی سازگاری عاطفی و تحصیلی دانش آموزان بر اساس ابعاد کارکردی خانواده. نشریه علمی-پژوهشی آموزش و ارزشیابی. سال ۱۱. شماره ۴۴. صفحه ۱۱۸-۱۰۳
- احقر، قدسی (۱۳۹۰). بررسی نقش عوامل خانوادگی در میزان سازگاری عاطفی، اجتماعی و آموزشی دانش آموزان مقطع متوسطه کشور. فصلنامه خانواده و پژوهش، (۱۳)، ۸، ۷-۳۰.
- باقرزاده نیم چاهی، صفورا؛ حسینی طبقدهی، سیده لیلا؛ حافظیان، مریم. (۱۳۹۷) رابطه خودآگاهی و یادگیری خودتنظیمی با سازگاری اجتماعی دانش آموزان دختر دوره متوسطه. نشریه علمی پژوهشی مطالعات تربیتی. شماره ۳۰. صفحه ۵۰-۲۹
- بهادری خسروشاهی، جعفر؛ حبیبی کلیبر، رامین (۱۳۹۶). تأثیر آموزش مهارت های ارتباطی بر انگیزش تحصیلی و سازگاری تحصیلی دانش آموزان دوره متوسطه. نشریه علمی-پژوهشی آموزش و ارزشیابی. سال ۱۰. شماره ۳۹. صفحه ۱۵۱-۱۷۳
- سینها، ای. کی. پی. و سینک، آر. پی (۱۳۸۰). راهنمای پرسشنامه سازگاری دانش آموزان دبیرستانی. ترجمه ابوالفضل کرمی. تهران: مؤسس یه روان تجهیز سینا.
- سورگی، معصومه (۱۳۹۷). نقش آموزش مهارت های زندگی بر سازگاری اجتماعی. تهران. انتشارات دارالفنون.

موضوع اقدام پژوهی:

چگونه توانستیم با بهره گیری از شیوه های تلفیقی در تدریس،، یادگیری دانش آموزان را ارتقاء دهیم ؟

مرضیه حیدری، حمیده همایون، میترا همایون، مرضیه عبدالهی فرد
احد دانشمندی

سال تحصیلی ۹۸-۱۳۹۷

چگونه توانستیم با بهره گیری از شیوه های تلفیقی در تدریس، یادگیری دانش آموزان را ارتقاء دهیم ؟

امام امیرمؤمنان علی - علیه السلام - : «لا ینفع اجتهاد بغیر تحقیق»

«هر تلاشی که در آن تحقیق و حقیقت جویی نیست، بهره ای ندارد.» معجم الفاظ غرر الحکم، ص ۲۴۹

امروزه در پی گسترش روزافزون نظام های آموزشی و ایجاد تغییرات پی در پی در ساختار و برنامه های آموزشی، ضرورت افزایش اثربخشی و کارایی تعلیم و تربیت بیش از پیش اهمیت پیدا کرده است. از یک طرف دگرگونی ها و تحولات بسیار در زمینه های مختلف علوم و تکنولوژی سبب تغییر روش های تدریس و لزوم آشنایی معلمان با فناوری های جدید آموزشی شده است. از طرف دیگر حفظ تداوم کیفیت و اثر بخشی تدریس مستلزم شناسایی مشکلات و چالش های پیش رو و پیش بینی نشده است. هدف تمام برنامه های ضمن خدمت آموزش و پرورش، راهنمایی، هدایت و توانمند شدن معلمان در جهت بهبود تدریس است. معلم حلقه ضعیف فرآیند آموزش و پرورش که باید مورد کنترل و بازرسی قرار گیرد نیست بلکه در خط مقدم تعلیم و تربیت قرار دارد و هر اقدامی که بتواند به بهبود و مرمت نقش بی بدیل معلم در فرآیند آموزشی و تربیتی کمک کند (از جمله اقدام پژوهی) گامی بزرگ در پیشبرد اهداف نظام تعلیم و تربیت است. اقدام پژوهی (پژوهش در عمل) رویکرد سازنده ای در جهت گسترش توانایی های معلمان در عرصه های گوناگون شغلی و حرفه ایی است. در حیطه آموزش و پرورش نیز این اندیشه گامی اساسی در جهت اصلاح و بهبود محسوب می شود که با تکیه بر توانایی ها و مشارکت عمومی به ثمر می رسد. با این رویکرد همه معلمان می توانند به عنوان عنصری سازنده و فکور در جهت شناسایی مسایل و حل آن ها در محیط های آموزشی سازمان دهی و به کار گرفته شوند. اقدام پژوهی این باور را در معلم تقویت می کند که می تواند برای مشکل و مساله ای که با آن روبه رو شده است راه حلی بیابد مانند اختلالات یادگیری یک دانش آموز، مشکلات رفتاری و انضباطی شاگردان و.... در اقدام پژوهی معلم یکی از مسایلی را که با آن دست به گریبان است به عنوان موضوع تحقیقاتی بر می گزیند و از راه های مطالعه، هم فکری و تبادل نظر با دیگر همکاران به فرضیاتی دست می یابد و آن ها را در کلاس به اجرا می گذارد و نتایج آن را بررسی می کند که تا چه حد در حل مشکلات مفید بوده است. با این توصیف ضرورت و اهمیت اقدام پژوهی در نظام آموزشی بیش از پیش نمایان می شود. ۱- یکی از راه های مناسب برای حل مسئله است. ۲- پژوهش حین انجام کارهای مدرسه است. ۳- به راه های نو و خلاقانه منجر می شود. ۴- باعث اصلاح وضع نامطلوب می شود. ۵- فرهنگ پژوهش عمومی می شود. ۶- باعث رشد و بالندگی معلمان می شود. ۷- راه حل های تئوری جای خود را به راه حل های عملی و منطقی می دهد.

تدریس یکی از ابزارهای مهم یادگیری است که با به کارگیری روش های تلفیقی در تدریس می توان یادگیری را تسهیل نمود. لذا معلم باید با توجه به هدف های آموزشی، محتوای تدریس، نیازها و علایق دانش آموزان، امکانات

موجود" زمان ، فضا، وسایل و.... "تراکم دانش آموزی و... مناسب ترین شیوه را برای یک تدریس مطلوب انتخاب کند. آنچه که باید در امر تدریس مورد توجه قرار گیرد چگونگی یک تعامل عالی و مؤثر بین معلم و دانش آموز است این تعامل باید دارای جذابیت و هدفدار باشد و دانش آموزان بتوانند در آن نقش فعال ایفا کنند و قدرت تفکر آنها را بیدار کند و دانستنی های آن ها را سازمان دهی و کاربردی کند. یکی از شاخص های سند تحول بنیادین استقرار نظام یاددهی - یادگیری است. در این شاخص انتظار می رود مدارس در چارچوب طراحی آموزش مبتنی بر برنامه در درسی ملی از راهبردهای یاددهی یادگیری فعال (اکتشافی، تعاملی و....) بهره گیرند. در این فرایند بهره گیری از محیط های متنوع یادگیری، آزمایشگاه، کارگاه، فناوری نوین، انواع روش های ارزشیابی به ویژه عملکردی مورد تأکید است . باتوجه به شاخص های مهم ذکر شده که در آموزشگاه ما نیز مورد توجه می باشد ، سعی شده به کار گرفته شود. در اولین جلسه رسمی شورای دبیران یکی از مسائل مطرح شده در جلسه بررسی تحلیلی نتایج آزمون پیشرفت تحصیلی سال گذشته که مورد تأکید مدیر بود. نتیجه حاصل از مذاکرات جلسه این بود که آزمون جامعی در دومرحله برگزار گردد تا عملکرد دانش آموزان به نتیجه مطلوب تر برسد در جلسه بعد شورای دبیران که برگزاری جلسه با دبیر مطالعات آموزشگاه خانم صیادی بود موضوع جلسه روش های تدریس نوین مورد بررسی قرار گرفت که نکات ارزنده ای از طرف خانم صیادی مطرح شد و مورد توجه همکاران قرار گرفت. در این جلسه جرعه ای در ذهن من ایجاد شد که شاید یکی از عوامل نتایج نسبتاً خوب نتایج پیشرفت تحصیلی سال گذشته روش های تدریسمان بوده است وقتی صحبت های همکاران را در بحث جلسه مشارکت داشتند می شنیدم به این نتیجه رسیدم که یکی از دغدغه های اصلی آموزش می باشد با توجه به اینکه دانش آموزان این آموزشگاه اکثراً سخت کوش و درس خوان می باشند و در آزمون ورودی موفق بوده اند چرا ما نتوانستیم نتیجه رضایت بخشی از پیشرفت تحصیلی کسب کنیم که پس از بررسی عوامل گوناگون به این نتیجه رسیدیم که دو عامل در پیشبرد اهداف آموزشی مؤثر است ۱- استفاده از روش های تلفیقی در تدریس و نوین ۲- جذابیت در آموزش. تصمیم گرفتیم که با همفکری، همکاری ، مشارکت و مشورت یکدیگر و با استفاده از تجربیات مفید و ارزنده همکاران در نوآوری و تدریس در این اقدام پژوهی روی این موضوع مفصل کار کنیم. وجود این مسئله وحل آن انگیزه اصلی ما برای انجام این اقدام پژوهی گردید. اهمیت و ثمر بخشی روش های تدریس و یادگیری بهتر همواره مورد نظر دانشمندان و محققین علوم تربیتی بوده است. تاریخچه مطالعات نشان می دهد روش های تدریس چه در پیشرفت تحصیلی دانش آموزان و چه در ایجاد انگیزه و رضایت خاطر، پرورش شخصیت و رشد خلاقیت آنان مؤثر است . این اقدام پژوهی بدین منظور انجام گرفته که در فرایند تدریس وظیفه ی معلمان تنها انتقال واقعیت های علمی به دانش آموزان نیست بلکه باید موقعیت و شرایط مطلوب یادگیری را فراهم نمایند و چگونه اندیشیدن و چگونه آموختن را به دانش آموزان بیاموزند (مقرب الهی، ۱۳۹۱) معلم باید از میان روش های گوناگون تدریس بهترین روش را با توجه به زمان، مکان و شرایط آموزشی انتخاب نماید و لازمه این امر آگاهی و اطلاع کافی درباره ی روش های تدریس به خصوص روش های تلفیقی و جذاب الگوهای تدریس می باشد (صفری، ۱۳۸۷) مهمترین ویژگی روش های فعال تدریس کمک به ایجاد و توسعه مهارت های تفکر و یادگیری در دانش آموزان است. مهارت هایی که از این طریق حاصل می شوند مهارت های یادگیری مستمر، همیشگی و پایداری اند که به موارد مشابه تعمیم می یابند و در یادگیری های بعدی استفاده می شوند. ویژگی دیگر این روش ها آن است که باعث می شود دانش آموزان در کنار کسب دانش ها و مهارت های یادگیری به مرور نگرش مثبتی به علم و علم آموزی پیدا کنند. نگرش هایی چون کنجکاو بودن، داشتن تفکر منطقی و باز بودن بینش و تفکر آنان برای

پذیرش عقاید مدلل و یافته های علمی. رشد این ویژگی ها عملاً به دانش آموزان فرصت می دهد تا هرچه بیشتر در مسیر علم آموزی و دریافت بینش علمی گام بردارند (نقد علی و پناهی، ۱۳۹۰)

تقسیم بندی روش های تدریس:

الف: روش های تاریخی: در این روش دانش آموز موجودی انفعالی است و معلم به عنوان انتقال دهنده ی اطلاعات، مسئولیت اصلی آموزش را برعهده دارد. او تلاش می کند ذهن دانش آموزان را با انبوهی از مفاهیم، اصول و اصطلاحات درس ها انباشته سازد و به این ترتیب رفتار آن ها را نسبت به قبل تغییر دهد. در این نوع روش تدریس، برنامه ی درسی غیر قابل انعطاف است و معلم و دانش آموز به اجبار از محتوای مشخصی استفاده می کنند. معلم تصور می کند که عامل اصلی تدریس، خود اوست و به عنوان گنجینه ی معلومات در برابر دانش آموزان ظاهر می شود. شاید به همین دلیل، به این گونه الگوها و روش ها، روش های معلم محور نیز می گویند

ب: روش های نوین: در این الگو دانش آموز و علایق و توانمندی های او در مرکز توجه قرار دارد و معلم تلاش می کند تا توانایی دانش آموزان را تقویت کند. معلم هنگام تدریس از وسایل و امکانات آموزشی زیادی استفاده می کند و یادگیری مؤثر را از طریق تمرین ها و فعالیت های متنوع به عهده ی دانش آموزان می گذارد و آنان را در تحقق اهداف و یادگیری مفاهیم درس دخالت می دهد. معلم، راهنما و هدایت کننده ای است که پا به پای دانش آموز مسیر آموزشی را طی می کند و به او کمک می کند تا درس را به طور عمیق و از روی علاقه یاد بگیرد. (صفوی، ۱۳۷۰)مانند:

روش تدریس تلفیقی: یکی دیگر از روش های فعال تدریس، روش تلفیقی است. آموزش تلفیقی آن نوع آموزشی است که دانش آموزان با استفاده از چند موضوع درسی، اطلاعات متنوع، مختلف و گسترده ای را درباره یک موضوع مشخص یا جنبه های خاصی از محیط خود به دست می آورند. به کلامی دیگر، یک موضوع مشخص از ابعاد متفاوت مورد بررسی قرار می گیرد. روش تلفیقی عبارت است از مجموعه تجربه های یادگیری برنامه ریزی شده که نه تنها با نگاهی کلی نگر، مجموعه ای از اطلاعات و دانش مشترک را به صورت الگو، نظام و ساختار در اختیار یادگیرنده قرار می دهد، بلکه توانایی یادگیرنده را برای دریافت یا کشف ارتباط های نو افزایش می دهد، و از آن طریق او را به سوی خلق الگوها، نظام ها و ساختارهای جدید سوق می دهد. روشی است که دانش آموزان را برای یادگیری مداوم و رشد قابلیت های لازم برای زندگی در قرن بیست و یکم آماده می کند لذا می باید از روش های مستقل، مجزا و تک موضوعی پرهیز کرد. برای تلفیق موضوع های درسی و یا عنوان های آموزشی انواع متفاوت تلفیق پیشنهاد شده است از جمله ۱- تلفیق چند موضوع درسی "ارتباط عرضی کتاب های درسی" ۲- تلفیق روش های متنوع تدریس با توجه به نیازها " هنر معلمی" ۳- تلفیق مفاهیم متفاوت و ایجاد ارتباط میان آن ها ۴- تلفیق واحدها یا بخش های موضوعی برای شکل دادن به اصول ۵- تلفیق ارزشیابی با روش های تدریس ۶- تلفیق علم با ایمان، اخلاق و عمل یا همان ساحت های تربیتی (راهنمای عملی جشنواره نوآوری در فرایند آموزش و یادگیری. ۱۳۹۷). امروزه شیوه های جدید و فعال در یادگیری نقش اساسی را بر عهده دارند، اما این شیوه ها باید به گونه ای به کار گرفته شوند که دانش آموزان به جای ذخیره ساری اصول و مطالب علمی، درگیر مسائل اصلی زندگی شوند و مشکلاتی را که با زندگی واقعی آن مرتبط است یاد بگیرند زیرا روش های تکراری و منطبق با زندگی، موقعیت آموزشی را جذاب تر، رغبت و تلاش فرا گیران را در یادگیری افزون تر می کند (میرز، ۱۳۷۴) هدف از تدریس افزایش توانایی یادگیری است و تدریس خوب نتیجه اش خوب یادگرفتن است. دانش آموزانی خوب یاد می گیرند که راهبردهای خوب یاد

گرفتن و کسب آموزش و پرورش را در خود توسعه می دهند. الگوی تدریس به دانش آموزان کمک می کند که ذخایر این راهبردها در آنان توسعه یابد. این الگوها به رشد دانش آموزان به مثابه فردی با توانایی افزایش تفکر و رفتار عاقلانه و ساختن مهارت ها و تعهدات اجتماعی یاری می رساند. (بهرنگی و آقاییاری، ۱۳۸۳) در این اقدام پژوهی سعی بر این است که با انواع روش های نوین و تلفیقی در تدریس و روش های جذاب و خلاقانه ای که هر معلم با توجه به شرایط کلاس خود ابداع می کند برای فهم بهتر درس و داشتن کلاس جذاب و با نشاط آشنا شویم و با انتخاب روش های تلفیقی در تدریس و راهکارهای ارائه شده بتوانیم گامی در پیشرفت تحصیلی و موفقیت آیندگان جامعه داشته باشیم. روش های فعال تدریس به گونه ای هستند که ذهن انسان در آن فعال است و معلم شرایط یادگیری را فراهم می کند و مهارت های ذهنی و قابلیت های تفکر را تقویت می نمایند. روابط میان گروهی و همکاری تقویت شده با حس اعتماد به نفس فردی، روحیه کاوشگری و حل مسئله رشد کرده، و در دانش آموزان روحیه استقلال و خلاقیت تقویت می شود. هدف اصلی این پژوهش، آشنایی با الگوهای تدریس و ارائه راهکارهای جذاب در تدریس بود. برای گردآوری اطلاعات از اسناد و مدارک، مشاهده، مصاحبه و نظر خواهی از دانش آموزان استفاده شد. پس از تجزیه و تحلیل و تفسیر اطلاعات به دست آمده، علت ها در نمودار استخوان ماهی دسته بندی گردیدند. و در جلسات شورای دبیران و با مطالعه تحقیق های پیشین و استفاده از تجربیات صاحب نظران، راه حل هایی برای جذابیت شیوه های تدریس و ارائه بهتر آن مطرح گردید که پس از نقد و گزینش راه حل ها، راه حل هایی به شرح ذیل به ذهنمان رسید:

۱- خداحافظی شکاف نسل ها، اگر من معلم بودم، اجرای نمایش انشاء و بداهه گویی، دست سازه های هدفمند، بازی واژه یابی و ارتباط آن با دروس دیگر، در راه مدرسه با هم بیاموزیم، مشارکت تیمی، قلمی بر دیوار اعتماد با زیبا شناختی در هنر، روش تلفیقی تدریس پیام های آسمان با مشاوره، روش ایفای نقش با صداگذاری و فیلم دانش آموزان در تدریس پیام های آسمان، خلاقیت در ریاضی با نرم افزار جئو جبرا و اشکال هندسی، بهترین تجربه من "استفاده از تجربیات دبیران در جشنواره نوآوری در تدریس" استفاده از نرم افزارهای آموزشی و فیلم در تدریس، تشکیل کتابخانه کلاسی، تدریس معکوس، آموزش با چاشنی رفاقت، ده سال بعد، ناهار مشترک در قالب آزمون به منظور دریافت یادگیری های اجتماعی دانش آموزان، دعوت از کانون نویسندگان و معرفی کتاب به مناسبت هفته کتابخوانی و معرفی دانش آموزان دست به قلم و شاعر، آزمون با طعم شکلات - ارزشیابی در ۱۲۰ ثانیه، آینده از آن توست، توانمندی در گروه سلامتی، کتاب زنده، برگزاری تور مجازی، برگزاری مسابقات جشنواره خوارزمی و شرکت دانش آموزان در همایش کارسوق ژنتیک، مرور علم در ۵ ثانیه، مسیر را با بازی کوتاه کنیم، علم در عمل گیاهان، آزمون با طعم تفریح و... انتخاب و عملاً اجرا شدند پس از اجرای راه حل ها، از طریق مشاهده و مصاحبه تأثیر مثبت طرح روی دانش آموزان به گردآوری اطلاعات شواهد ۲ پرداختیم. پس از تفسیر داده ها، مشورت با کارشناسان، همکاران و گروه ارزیاب، مبانی و روش های مذکور استخراج و پس از تحلیل و بررسی، نتایج زیر به دست آمد: ۱- پرورش قوه تفکر و خلاقیت و یاد دادن موفقیت آمیز تنها با روش های تدریس فعال و کاربردی امکان پذیر و میسر می باشد. ۲- یادگیری فعال همچنین در توسعه و ایجاد فرصت های بحث گروهی، محیطی بسیار مناسب برای دانش آموزان خجالتی فراهم می آورد. ۳ دانش آموزان از طریق یادگیری فعال به سطح بالاتری از درک و فهم نایل می شوند. ۴- دانش آموزان در حین تحصیل، این فرصت را به دست آورند که توانایی های خود را از طریق تلاش و درگیر شدن با تجربه های عملی و انجام دادن فعالیت های اجتماعی گسترش دهند. برای ارزیابی تأثیر اجرای طرح، نظرات دانش آموزان، والدین، دبیران، گروه ارزیاب، مدیر دبیرستان و فرادستان را درباره طرح جویا شدیم که خوشبختانه همگی نظر مساعدی داشتند. علاوه بر این، مهم ترین نشانه موفقیت طرح، دستیابی به اهداف جزئی که در ابتدای اقدام

پژوهی در نظر گرفته شده مانند نهادینه کردن مسئولیت، همیاری و مشارکت فعال دانش آموزان در بحث تدریس، ایجاد علاقه در دانش آموزان مانند نویسندگی و مهارت نوشتن در انشاء و ایفای نقش شایان ذکر است در کنار اهداف تعیین شده اهمیت دادن به ایده ها و فکرهای دانش آموزان در امر تدریس، دست یافت. به عنوان نمونه یکی از شیوه های تدریس: تدریس معکوس: آموزش به روش معکوس، رویکردی نسبتاً جدیدی در دنیاست (فیلیپس و افلاهرتی، ۲۰۱۵). در این روش معلم محتوایی که قرار است در یک جلسه به دانش آموزان آموزش دهد، پیش تر در اختیار آن ها قرار می دهد. آن ها باید در خانه یا فضایی به غیر از کلاس درس، به صورت انفرادی محتوای آموزشی مورد نظر را با دیدن فیلم یا آزمایش، فایل متنی و صوتی و بسته های آموزشی یا هر آنچه معلم برای یادگیری بهتر موضوع جلسه کلاسی در اختیار آن ها قرار داده بیاموزند و در کلاس درس حاضر شوند. کلاس درس مکانی برای گفتگو بر روی دانسته هاست. رفع اشکال، پرسش و پاسخ و حل تمرین از جمله اتفاقاتی هستند که در کلاس رخ می دهند. فعالیت هایی که قرار است در خانه اتفاق بیفتد جایگزین تدریس در کلاس درس می شود و از این رو به این روش آموزشی، روش آموزش معکوس می گویند (ملکی، ۱۳۹۳، لی و همکاران، ۲۰۱۵) لذا از همین شیوه تدریس برای آموزش دانش آموزان استفاده شد به این طریق که درس انتخاب شده در روش تدریس معکوس، روش تکثیر گیاهان بود که ابتدا یک بسته آموزشی که شامل فیلم های روش های تکثیر گیاهان، پاورپوینت، عکس ها و..... یک هفته قبل از تدریس در اختیار دانش آموزان قرار داده تا دانش آموزان در منزل مشاهده کرده و کتاب را نیز مطالعه کرده و با آمادگی به کلاس بیایند در کلاس درس ابتدا سؤالاتی از دانش آموزان پرسیده و موضوع را به بحث می گذاریم تا اشکالاتشان برطرف شود و در نتیجه در یادگیری دانش آموزان تأثیر مثبت و بسزایی داشته طبق فرم نظر سنجی از دانش آموزان حدود ۹۰ درصد رضایت داشتند و پیشنهاد دادند که بعضی از دروس مانند شیمی، فیزیک و..... از این شیوه تدریس استفاده کنند

اقدام پژوهی فعالیتی است که علاوه بر ایجاد تغییر در وضعیت در نظر گرفته شده بیش از هر کس خود اقدام پژوهان متحول می شوند و به رشد حرفه ای دست می یابد. ما هم ارتقاء سطح آگاهی و دانش خود را مرهون انجام این فعالیت می دانیم و خداوند را به خاطر کسب این توفیق سپاس می گویم. با روش انجام اقدام پژوهی آشنا شدیم. و با توجه به نیاز به مطالعه فراوان برای انجام این طرح سطح علمی خود را در مورد شیوه های تلفیقی در تدریس بالا بردیم. تا بتوانیم در اهداف خود موفق شویم.

دستیابی به اهداف مورد انتظار:

- (۱) ایجاد تقویت نگرش معلمان نسبت به کارایی روش های نوین تدریس و تأثیر آن در خلاقیت دانش آموزان
- (۲) آموزش کاربرد روش ها و تکنیک های از قبیل روش اکتشافی، دست سازه های هدفمند، بارش فکری، بدیعه پردازی و حل مسئله در تدریس و..... دروسی مانند ریاضی، پیام های آسمانی، علوم، انشاء و..... توسط معلمان
- (۳) ایجاد همیاری بین گروه ها در دانش آموزان و مسئولیت به عهده گرفتن یادگیری به یکدیگر
- (۴) ارتقای سطح آگاهی دانش آموزان با استفاده از روش های تلفیقی در تدریس
- (۵) کاربرد وسایل و ابزار یادگیری و استفاده از فناوری های نوین جهت یادگیری و تقویت خلاقیت در دانش آموزان
- (۶) ارائه محتوای آموزشی متناسب و مشارکت دادن دانش آموزان در فعالیت های آموزشی و تربیتی
- (۷) ارائه راهکارهای متنوع برای جذاب کردن محتوای آموزشی

فواید انجام این اقدام پژوهی:

- ۱- با لا بردن سطح علمی دانش آموزان با استفاده از فناوری های نوین
- ۲- ایجاد علاقه در دانش آموزان مانند نویسندگی و مهارت نوشتن در انشاء و ایفای نقش
- ۳- نهادینه کردن مسئولیت ، همیاری و مشارکت فعال دانش آموزان در بحث تدریس
- ۴- مشورت با همکاران در هر مکان و موقعیت و استفاده از تجربیات آن ها
- ۵- استفاده از هر مکان و موقعیت برای انتقال مطالب درسی مانند نماز خانه، اردو
- ۶- اهمیت دادن به ایده ها و فکرهای دانش آموزان در امر تدریس
- ۷- دوستی بیشتر دانش آموزان و ایجاد حس رقابت دوستانه و سازنده

محدودیت ها و مشکلات موجود در اجرای طرح :

در اجرای عملی این طرح با مشکلات و محدودیت های زیر مواجه شدیم
عدم رضایت دانش آموزان برای گرفتن فیلم و ضبط صدا
زمان بر بودن گرفتن مجوز اردو
عدم همکاری بعضی از دبیران به علت اینکه وقت کلاسی خود را نیاز دارند
عدم امکانات آموزشی یا هزینه بر بودن وسایل آموزشی
کمبود وقت

حجم مطالب درس

پیشنهادهات :

تمامی دبیران سطح آگاهی خود را در زمینه شیوه های نوین تدریس بالا ببرند تا در کلاس فقط شیوه های سنتی نباشد و بر جذابیت کلاس افزوده شود
مدیران مدرسه امکانات و تجهیزات آموزشی را فراهم کنند.

مسئولین آموزش و پرورش دوره های ضمن خدمت استفاده از تولید محتوای آموزشی برای دبیران قرار دهند
هر دبیر با توجه به رشته تدریس خود یک درس را انتخاب کند تولید محتوای آموزشی درست کنند و آن را در اختیار سایر دبیران قرار دهند

با توجه به محتوای درسی از حضور اساتید و مشاورین برجسته در کنار اهداف آموزشی بهره ببرند
دوره های آموزشی تولید محتوا برای دانش آموزان فراهم شود. تا از تجربیات آن ها استفاده شود.
استفاده از نام دانشمندان ایرانی در کتاب های درسی

مطالعه کتاب های الگوهای نوین تدریس مانند دریافت مفهوم ، بارش فکری ، تدریس معکوس و.....

تهیه کارت های شناسایی برای معلمان پژوهنده در اقدام پژوهی
آموزش آمار مربوط به شاخص های کمی به همکاران

منابع و مآخذ:

بهرنگی، محمد رضا ، آقایی، طیبه. ۱۳۸۳. تحول ناشی از تدریس مشارکتی از نوع جیگ ساوز، وضعیت سنتی تدریس، مجله نوآوری های آموزشی: زمستان ، دوره ۳ شماره ۱۰ از ص ۵۵-۵۳

راهنمای عملی جشنواره نوآوری در فرایند آموزش و یادگیری با تأکید بر روش های تدریس تلفیقی و مسئله محور، مدارس دوره اول متوسطه کل کشور، معاونت آموزش متوسطه، دفتر آموزش دوره اول متوسطه، واحد کارشناس گروه های آموزشی. ۱۳۹۸-۱۳۹۷.

صفری ۱۳۸۷. نقل از جعفری ثانی، حسین، حسینی، مجتبی، هاشمی، فروزان سادات، لطفی، ملیحه. ۱۳۹۳. بهار و تابستان، بررسی تأثیر روش تدریس کاوشگری علمی بر رشد دانش فرا شناختی دانش آموزان در درس علوم تجربی، دو فصلنامه راهبردهای شناختی در یادگیری سال اول - شماره دوم،

صفوی، امان ا...، ۱۳۷۰، ۱۳۹۰، ۱۳۸۲، ۱۳۸۵ کلیات روش ها و فنون تدریس، تهران: انتشارات معاصر و سمت فیلیپس وافلاهرتی ۲۰۱۵. ملکی ۱۳۹۳. لی و همکاران ۲۰۱۵. نقل از مقاله گلزاری، زینب، محمد، عطاران. ۱۳۹۵. پاییز و زمستان، تدریس به روش معکوس در آموزش عالی: روایت های یک مدرس دانشگاه، دو فصلنامه نظریه و عمل در برنامه درسی سال چهارم، شماره ۱۳۶، ۷-۸۱.

مقرب الهی، زهرا، ۱۳۹۱، روش های نوین تدریس، دانشجوی کارشناسی ارشد برنامه ریزی درسی پیام نور مرکز تهران، نشریه موج.

میرز، چت. ۱۳۷۴. آموزش تفکر انتقادی. ترجمه: خدایار اردبیلی، تهران: سمت

نقد علی، محسن، پناهی، زهرا. ۱۳۹۰. پاییز و زمستان، ارتباط اجتماع پژوهشی در برنامه فلسفه برای کودکان با روش های تدریس فعال و مشارکتی، تفکر و کودک، پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی، سال دوم، شماره دوم. رحمانی پور، حسن وب سایت ضرورت اقدام پژوهی برای کیفیت بخشی به آموزش

شناسایی و هدایت استعداد فضایی دانش آموزان پایه چهارم دبستان مقدار
اقدام پژوهی: افسانه محمدی اصل

مدرک تحصیلی: کارشناس آموزش ابتدایی

سمت فعلی: آموزگار

دوره تحصیلی: ابتدایی

محل پژوهش: دبستان دولتی مقدار، ناحیه دو بهارستان استان تهران

تاریخ پژوهش: سال تحصیلی ۹۸-۱۳۹۷

شناسایی و هدایت استعداد فضایی دانش آموزان پایه چهارم دبستان دولتی مقدار

هدف پژوهش: شناسایی و هدایت استعداد فضایی دانش آموزان

سوال اصلی پژوهش:

چگونه توانستم استعداد فضایی دانش آموزانم را شناسایی و هدایت کنم؟

مقدمه

طرح شناسایی و هدایت استعدادهای برتر (شهاب) به عنوان نخستین سند رسمی مأموریت بنیاد ملی نخبگان در حوزه دانش آموزی، در تاریخ ۱۳۸۶/۱۱/۲۵ به تصویب اعضای محترم هیئت امنای بنیاد به ریاست رئیس جمهور محترم رسیده و آخرین اصلاحات آن نیز در تاریخ ۱۳۹۱/۴/۷ تصویب شد (مجموعه متون آموزشی طرح شهاب نگاشت دوم (مهرماه ۱۳۹۱))

مأموریت این برنامه، عبارت است از «کشف، شناسایی، جذب، هدایت و حمایت تحصیلی، تربیتی و معنوی صاحبان استعدادهای برتر از دوره ابتدایی تا پایان دوره آموزش متوسطه و زمینه سازی برای استمرار حمایتها در مراحل مختلف آموزش عالی». محوریت معلم و عوامل آموزشی و پرورشی در شناسایی و هدایت استعدادهای برتر اقتضا می نماید که آشنایی و آموزش معلمین، عوامل مدرسه و دیگر افراد درگیر با این برنامه (از خانواده ها گرفته تا مسئولین ستادی) از مهم ترین ضرورت های اجرای موفق این برنامه به شمار رود.

در سالهای اخیر مطالعاتی که بر روی ۲۱ کشور اروپایی صورت گرفته است نشان می دهد که توجه به شناسایی دانش آموزان با استعداد و ایجاد فرصت های لازم برای رشد آنها در محیط کلاس معمول، یکی از مهم ترین پایه های توسعه اقتصادی می باشد (فیچر و ملر، ۲۰۱۴).

شناسایی و هدایت استعدادهای برتر مسئله ای است که مورد تاکید رهبر معظم انقلاب اسلامی و همه اندیشمندان و صاحب نظران کشور است (بیانات در دیدار جمعی از نخبگان و برگزیدگان علمی ۱۳۹۰/۷/۱۳)

شناسایی و هدایت استعدادهای برتر برپایه تفاوت های فردی مورد بررسی قرار می گیرد. بدین منظور چک لیستی با عنوان برگه مقیاس ارزیابی استعداد دانش آموزان، که در واقع ارزیابی آموزگار است برای هر دانش آموز در نظر گرفته شده با ۸ استعداد که شامل (استعداد کلامی، استعداد ریاضی، استعداد هنری، استعداد فضایی، استعداد حرکتی- ورزشی، استعداد اجتماعی، استعداد فرهنگ دینی، استعداد علوم تجربی) در راستای ۸۰ گویه توانایی و تفاوت های فردی دانش آموزان را از طریق مشاهده برپایه علم روان شناسی ارزیابی می کند.

برنامه ملی شهاب، برنامه ای بدون پیشینه اجرایی در کشور بوده و به رغم تلاش های کارشناسی و پژوهشی صورت گرفته پیش از اجرا، طبیعی است که بخشی از مسیر تکاملی خود را در فرایند اجرا بپیماید.

لذا در این پژوهش سعی بر آن است نحوه شناسایی صحیح استعداد فضایی و هدایت دانش آموزان شناسایی شده در مسیر درست، بررسی شود. امید است این پژوهش مورد دقت و بررسی و استفاده همکاران قرار گیرد و در آینده بتوان از آن به عنوان یک سند علمی-پژوهشی در آموزش و پرورش خصوصا در مدارس، استفاده نمود.

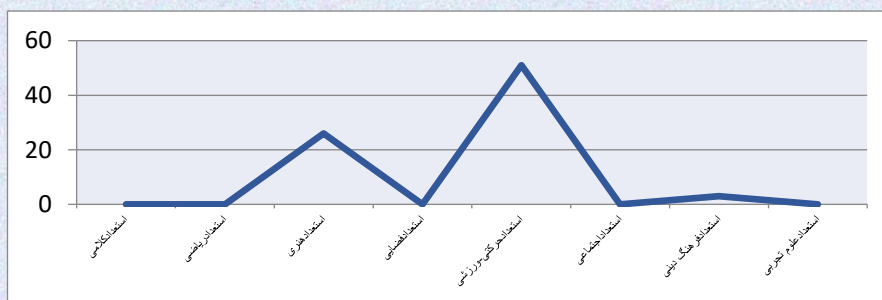
تشخیص و تبیین مسئله

به طور حتم در هر کلاسی مشکلاتی وجود دارد که مانع از پیشرفت کلاسی خواهد شد اما بعضی از مشکلات در اولویت کار قرار می گیرند که رسیدگی به آنها می تواند نوید دهنده ی پیشرفت فزاینده در کلاس باشد. بنده به عنوان آموزگار پایه چهارم در مدرسه ای مشغول تدریس هستم که پنج کلاس چهارم ابتدایی دارد و در یک محله ی پر جمعیت که از لحاظ مالی و فرهنگی در سطح پایینی قرار دارد و در ناحیه بهارستان واقع شده است. در سال تحصیلی ۹۵-۹۶ که برنامه ملی شهاب در منطقه ما اجرا شد، برای شناسایی استعداد های دانش آموزان دچار مشکل شده بودم و وقتی از همکارانم کمک خواستم متوجه شدم که آنها هم مشکل بنده را دارند و بصورت دقیق و درست نمی دانند که باید چه فعالیتهایی برای شناسایی استعداد دانش آموزان انجام دهند و و فرم گویه های شهاب را چگونه کامل کنند.

بعد از شرکت در کلاسهای ضمن خدمت مربوط به برنامه ملی شهاب با کلیات و اهداف این برنامه و نحوه ی کامل کردن و علامت زدن گویه ها آشنا شدم، اما همچنان برای شناسایی و هدایت استعداد فضایی دانش آموزانم دچار مشکل بودم. از این رو برای حل این مشکل و کمک به خودم و همکارانم که مجری این برنامه هستند، وارد این حوزه شدم.

شواهدیک

شواهدیک را با ابزارهای مشاهده و مصاحبه و رغبت سنجی و نظرسنجی از اولیا و دانش آموزان به دست آوردم. ابتدا از اولیا نظرسنجی کردم و خواستم بنویسند فرزندشان در چه زمینه ای استعداد دارد؟

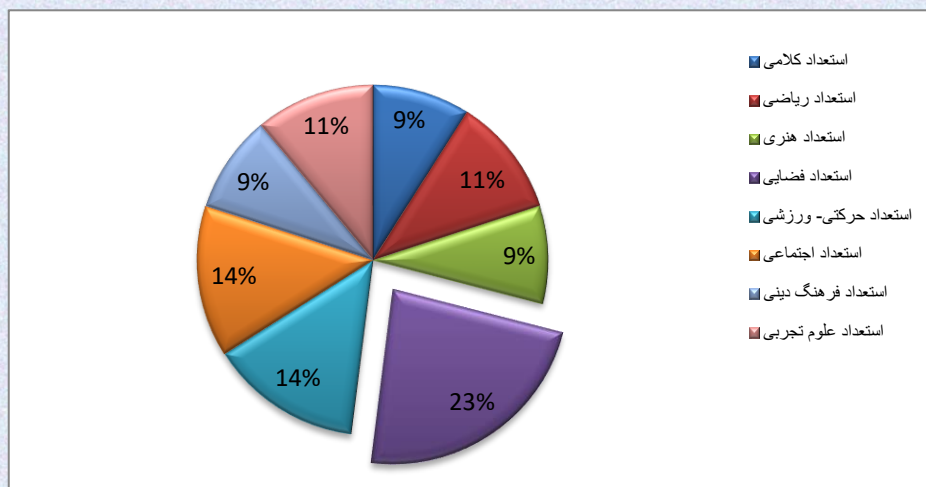

نمودار ۱-۱ استعداد برتر از نظر اولیا (قبل از برگزاری جلسه آموزشی و توجیهی)

تحلیل: اکثر اولیا به استعداد حرکتی-ورزشی و هنر توجه بیشتری دارند و هیچ یک از اولیا به استعداد فضایی و کلامی و علوم و اجتماعی و ریاضی و کلامی اشاره نکردند و ۷ نفر (۲۰ درصد) از اولیا به این سوال پاسخ نداده بودند. فکر می کنم دلیل این مسئله این است که اولیا راجع به تعریف استعداد و حوزه های مختلف استعداد، بخصوص استعداد فضایی آگاهی لازم را ندارند و استعداد را فقط در فوتبال و نقاشی می دانند و دلیل دیگر این است که اولیا فقط فعالیتهای فرزند خودشان را می بینند و وقتی فرزندشان مثلا خوب فوتبال بازی می کند یا خوب نقاشی می کشد والدین فکر می کنند فرزندشان استعداد خاصی در فوتبال یا نقاشی دارد در حالی که بنده به عنوان معلم با

تعداد بیشتری دانش آموزان سروکار دارم و می دانم که کسب امتیاز خیلی خوب دلیل بر استعداد ویژه دانش آموز در آن حوزه نیست.

نمودار پیش بینی آموزگار

نمودار ۴-۱

تحلیل: با توجه به مشاهداتم و نظرسنجی از اولیا و رغبت سنجی از دانش آموزان (قبل از انجام همه فعالیتها) شک داشتم ۸ نفر یعنی ۲۳ درصد از دانش آموزانم در حوزه استعداد فضایی، برتری دارند. (تعداد کل دانش آموزان کلاس: ۳۵ نفر)

اجرای راه حل ها

مرحله اول- راه حل هایی برای شناسایی استعداد فضایی دانش آموزان

الف: برگزاری جلسه آموزشی و توجیهی با اولیای دانش آموزان (با موضوع استعداد و استعداد یابی)

ب: طراحی فعالیت ها و بازی های متناسب با گویه ها که شامل موارد زیر می باشد:

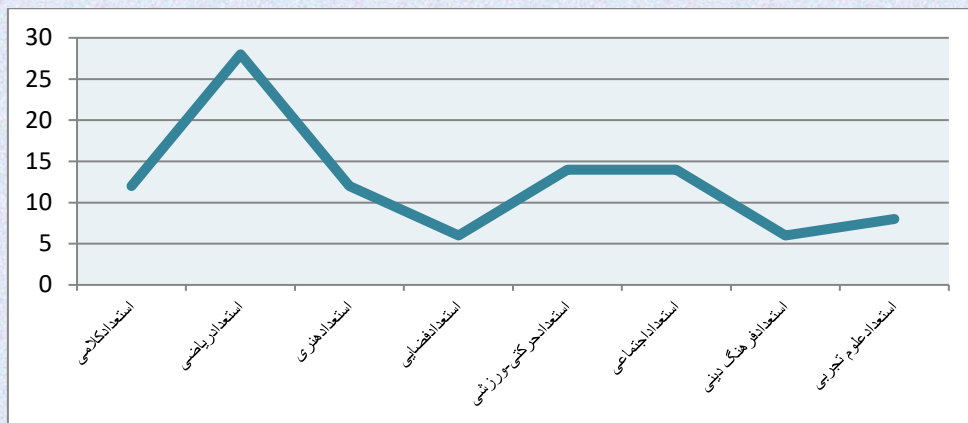
۱- استفاده از روشهای تدریس فعال و پویا (محل جهت ها ۲- بازی گنج ۳- بازی جهت ها ۴- بازی پیدا و پنهان ۵- مشاهده حیاط و نوشتن آنچه دیده اند) (با توجه به جهت های جغرافیایی) ۶- کشیدن کروکی ۷- بازی آجرک ۸- شناسایی یک استعداد در بستر استعداد دیگر ۹- استفاده از شیوه های ارزیابی مناسب (آزمون باید مختص باشد و در آن، نکاتی که برای شناسایی استعداد لازم است گنجانده شود) ۱۰- فعالیتهای داخل کتاب مطالعات اجتماعی ۱۱- فعالیت های زنگ هنر

مرحله دوم: اجرای راه حل ها (برای هدایت استعداد فضایی دانش آموزان)

۱- برگزاری جلسه برای اطلاع رسانی و آگاهی بخشی به اولیای دانش آموزان ۲- تشکیل گروه های دانش آموزی همگن در حوزه های استعدادی ۳- ارائه پروژه های انفرادی و گروهی متناسب با سطح و استعداد دانش آموزان کلاس ۴- برگزاری اردو ۵- تشویق دانش آموزانی که در حوزه های مختلف استعدادی موفق عمل کرده بودند. (با تاکید بر مشوق های درونی در برابر مشوق های بیرونی) ۶- برگزاری نمایشگاه از فعالیت ها و دست سازه های دانش آموزان.

(شواهد ۲ و اعتباریابی داده ها) و نتیجه گیری

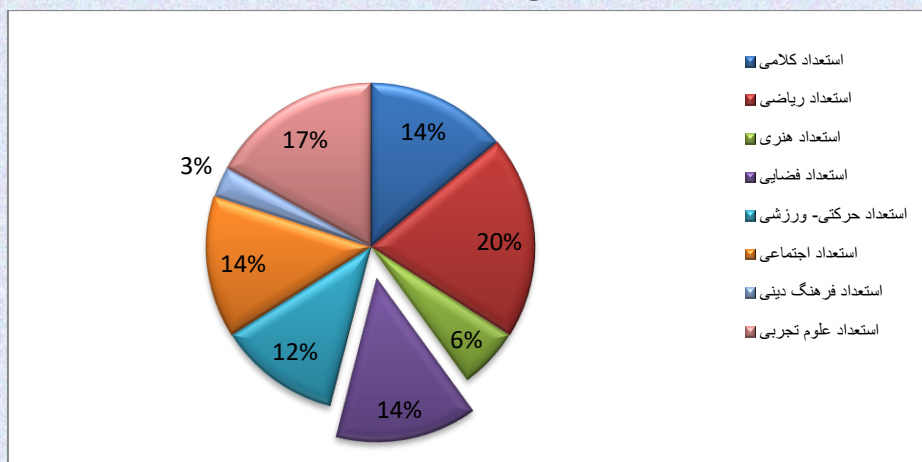
استعداد برتر از نظر اولیا (بعد از برگزاری جلسه توجیهی)

نمودار ۱-۳

تحلیل: با توجه به نمودار، بعد از برگزاری جلسه توجیهی، ۱۴ درصد از اولیا بیان کرده اند که فرزندشان در حوزه ی استعداد کلامی و ۲۸ درصد استعداد ریاضی و ۱۲ درصد استعداد هنری و ۶ درصد در حوزه استعداد فضایی و ۱۴ درصد استعداد ورزشی و ۱۴ درصد استعداد اجتماعی و ۶ درصد استعداد فرهنگ دینی و ۸ درصد در حوزه استعداد علوم برتری دارند.

استعدادهای شناسایی شده (پس از انجام فعالیت ها)

بعد از انجام فعالیتهای مشخص شد که تعداد ۵ نفر یعنی ۱۴ درصد از دانش آموزانم در حوزه استعداد فضایی ، برتری دارند و به عنوان استعداد فضایی شناسایی شدند . (تعداد کل دانش آموزان کلاس : ۳۵ نفر)

پیشنهادهای :

پژوهشی :

- معلمان پژوهنده بر روی روش های تدریس فعال و پویا و همچنین مباحث درسی که باعث تقویت و رشد و شکوفایی استعداد فضایی دانش آموزان می شوند تحقیقات عملیاتی (میدانی) بیشتری انجام دهند .
- پژوهشگران در همین زمینه می توانند بر روی نحوه ی شناسایی و هدایت در حوزه استعداد های دیگر مانند کلامی ، ریاضی ، اجتماعی و ... کار کنند .
- معلمان پژوهنده فعالیت هایی متناسب با گویه های شهاب طراحی کرده و استفاده کنند و نتایج آن را به جامعه ی علمی و دست اندرکاران تعلیم و تربیت ارائه دهند .

تربیتی :

- همکاران تلاشگر سعی کنند بسترهای مناسب برای رشد و شکوفایی استعدادهای مختلف دانش آموزان را فراهم کنند.
- همکاران بزرگوار با انجام فعالیت ها و مشاهده دقیق رفتارها و عملکرد دانش آموزان (و نه از روی ظاهر آنها) گویه ها را کامل کرده و نمره بدهند.
- همکاران به تفاوت های فردی دانش آموزان توجه ویژه داشته باشند.

منابع :

- بیانات رهبر معظم انقلاب اسلامی حضرت آیت الله خامنه ای در دیدار جمعی از نخبگان و برگزیدگان علمی ۱۳۹۰/۷/۱۳
<http://www.leader.ir/langs/fa/?p=bayanat&id=8651>
- دست نامه شهاب :راهنمای آموزشی برای معلمان دوره ابتدایی.تهران: انتشارات مدرسه، ۱۳۹۴
- بنیاد ملی نخبگان (۱۳۹۱)مجموعه متون آموزشی طرح شهاب . طرح پژوهشی چاپ نشده
- بنیاد ملی نخبگان و وزارت آموزش و پرورش (۱۳۹۲) . مجموعه اسناد طرح شناسایی و هدایت استعدادهای برتر
- جین پیرتو، ترجمه فاطمه گلشنی و نیره دلالی، رشد و آموزش کودکان و بزرگسالان با استعداد- نشر روان، ۱۳۸۵
- سایت متمم (گروه توسعه مهارت های فردی به سرپرستی محمدرضا شعبانعلی)
<https://motamem.org>
- گنجی، حمزه، ۱۳۹۳، روان شناسی تفاوت های فردی، تهران، نشرساوالان

اقدام پژوه : پگاه دزفولی نژاد

مدرک تحصیلی : کارشناس ارشد مدیریت بازرگانی

سمت فعلی : هنرآموز

دوره تحصیلی : متوسطه دوم (هنرستان)

محل پژوهش : هنرستان حضرت معصومه (س) - ناحیه دو کرمانشاه

تاریخ پژوهش : سال تحصیلی ۹۷-۹۸

"علاقه مند نمودن دانش آموزان یازدهم فتوگرافیک به درس کارآفرینی و تولید"

۱- مقدمه

سعی کردم دانش آموزان را با توجه به تحولات بازار و نوسانات قیمتی و... به کارآفرینی علاقه مند کنم پس در مرحله اول از نظرات همکاران، اولیاء دانش آموزان استفاده و همچنین اطلاعاتی از کتابهای مرتبط کسب نمودم. با برقراری این روش در کلاس درس دیگر بی روحی و بی تحرکی وجود نداشت و دانش آموزان خود علاقه مند و فعال و با پیشرفت چشمگیر در عرصه دانش مشغول به انجام وظایف بودند و همگی خلاقانه و با رفتاری دوستانه در کنار هم از درس خواندن لذت می بردند و اولیاء از اینکه فرزندی فعال در خانه و مدرسه داشتند و علاقه به تولید پیدا کرده و دست ساخته های آنها به فروش می رفت و منبع درآمدی شده بود، بسیار راضی بودند.

۲- بیان مسأله

- چگونه می توانم سبب ایجاد علاقه در دانش آموزان تنبل و بی حوصله برای انجام فعالیت های پژوهشی و تولیدی و ایجاد نوآوری و ایده پردازی در درس کارآفرینی بشوم؟
- از چه راه هایی می توانم فرهنگ کسب و کار و تولید دست ساخته ها را در بین دانش آموزان هنرستانی که هدف ثبت نام آنها برای یادگیری یک هنر و مهارت برای ورود به بازار کار است گسترش بدهم؟
- چگونه می توانم با کمک نوآوری در تدریس با استفاده از فضای مجازی و تابلو هوشمند و بررسی توانایی تولید و فروش در کارگاهها و کارخانه ها دانش آموزان را به یادگیری و کسب نمره بالاتر همراه با انگیزه در درس کارآفرینی ترغیب نمایم؟
- چگونه روش استفاده درست از فضای مجازی و اینترنت و.. را برای تبلیغات و فروش دست ساخته ها و تابلوهای نقاشی و عکاسی دانش آموزانم را به آنان بیاموزم؟

۱-۲- توصیف وضع موجود

اینجانب پگاه دزفولی نژاد دارای مدرک فوق لیسانس با شانزده سال سابقه تدریس پس مشکلات مدارس مختلف استان را دیده و از نزدیک نیز با دانش آموزان هنرستان خود آنها را لمس می کنم. هنرستان ما دارای ۸ کلاس و کارگاه است که کارگاه هوشمند با داشتن یک کامپیوتر و یک ویدیو پروژکتور با متراژ ۲۰ متر و ۲۰ صندلی در طبقه اول هنرستان است و معمولاً کمتر مورد استفاده دبیران قرار می گیرد و تقریباً در هر ساعتی از تدریس که بخواهید می توانید با هماهنگی معاون فنی از آن استفاده نمایید. معمولاً هنرجویان این منطقه با اینکه وضعیت مالی متفاوتی دارند ولی موبایل داشته و تفریح آنان بیشتر بازی با موبایل و جستجو اینترنتی است. تدریس با نرم افزارها و جوابگویی سؤالات آنان از طریق شبکه های اجتماعی برای آنان بسیار جذاب تر از پاسخ گویی شفاهی در کلاس است. مش کل کلاس را می توان در چند مورد خلاصه نمود: مشکل

اول، مربوط به گروهی بود که کاملاً بی‌علاقه‌اند و ترجیح می‌دهند بخوابند یا بیرون باشند و دو نفری که در کلاس به نقاشی کشیدن مشغول می‌شدند. از طریق مشاهدات کلاسی و نظر خواهی مشخص شده بود که این افراد بر خلاف علایق و مهارت‌هایشان در هنرستان حضور داشته و در بقیه دروس نیز ضعیف هستند. در هر دو مورد دانش‌آموزان مذکور از طریق قدرت نمایی، ایجاد درگیری و رسم نقاشی در کلاس مشکل بوجود آورده بودند. **مشکل دوم**، به روش سنتی تدریس و وقت‌گذرانی در کلاس بدون درک کاربرد مطالب درسی عادت کرده بودند. **مشکل سوم**، طبق اظهارات خودشان وقت، قدرت و حوصله‌ی حفظ مطالب را نداشتند و درس را به درد نخور دانسته و بی‌انگیزه بودند و به تولید و اشتغال از این طریق اعتقادی نداشتند. **مشکل چهارم**، داشتن استرس موقع پرسش و پاسخ کلاسی بود.

بدین جهت سعی نمودم با استفاده از کتاب راهنمای روش‌های نوین تدریس و سایر منابع، تشکیل کارپوشه، استفاده از نرم افزار آموزشی و... در آنان انگیزه ایجاد شده و درس را به درد نخور ندانند پس ضروری بود که رفتارهای نامطلوب دانش‌آموزان تغییر یابند.

۲-۲- اهمیت و ضرورت تحقیق

شناخت مسیر شغلی اهمیت بسیار زیادی دارد و برنامه جامع توسعه فناوری اطلاعات و عملی شدن دروس در نظام آموزش و پرورش را می‌توان چنین توصیف کرد:

الف - کاهش مستمر فاصله بین استفاده دانش‌آموزان از فناوری اطلاعات داخل فضای رسمی آموزشی و خارج از آن و در نهایت دگرگونی کامل وضعیت فعلی و پیش گرفتن میزان مصرف آموزشی، داخل فضای رسمی از سایر مواد مصرفی محصولات رایانه‌ای و اطلاع رسانی و استفاده درست از این منابع در تولید و عملی کردن دروس.

ب - تحویل مستمر و در نهایت رفع کامل بحران مقبولیت نظام رسمی آموزش و پرورش کشور با استفاده از توانمندی‌های ساخت و تولید در جهت تبدیل بحران‌های جاری نظام‌های آموزشی و تربیتی به توسعه همه جانبه از طریق تغییر در فرآیند یاددهی (کیاسی، ۱۳۸۶: ۷۷)

۲-۳- (گردآوری اطلاعات) در شواهد ۱

بر اساس مشکلاتی که در کلاس گفتم و اهمیت موضوع ایجاد علاقه به درس و کارهای تولیدی پس تصمیم گرفتم علت یابی کرده و شواهد لازم را بدست بیاورم. ابتدا از دانش‌آموزان سؤال کرده و پرسشنامه‌ای تهیه کردم.

دانش‌آموزان ما به تفکر منطقی عادت نکرده‌اند بیشتر دروس را با توجه به محفوظات خودارائه می‌دهند، و در انجام تحقیق با اصول و روش آن آشنا نیستند و تا به حال از علم خود برای بدست آوردن درآمد استفاده نکردند و از آنجا که روشهای استاد شاگردی دیگر کمتر دیده می‌شود پس فکر نمی‌کنند که با مهارتی که آموخته‌اند چگونه باید کار کنند. بیشتر دانش‌آموزان تمایل به استفاده از این کارگاه و بدست آوردن درآمد و اشتغال را دارند.

۲-۴- جمع آوری اطلاعات

- استفاده از کتاب‌ها و مقالات
- شناخت زمینه‌های توسعه خلاقیت و استفاده از نظر همکاران و تجارب شخصی
- نظر سنجی درباره تاثیرات فضای مجازی بر نظام آموزشی

۳- تجزیه و تحلیل و تفسیر داده‌ها

بر اساس شواهد ۱ دانش آموزان، وضعیت رفتاری و عملکردی دانش آموزان، انجام مصاحبه و پرسشنامه و یافته های حاصل از صحبت با همکاران، پژوهشگر تا حدودی به علل و عوامل مشکلات پی برد. بررسی رفتار دانش آموزان موقع پرسش و پاسخ کلاسی نیز نشان داد که علاقه مند به کار عملی هستند. همچنین مشاهدات کلاسی و بررسی برگه ها نشان داد که بچه ها اکثراً موقعی که قرار بود پرسش و پاسخ کلاسی صورت گیرد استرس دارند.

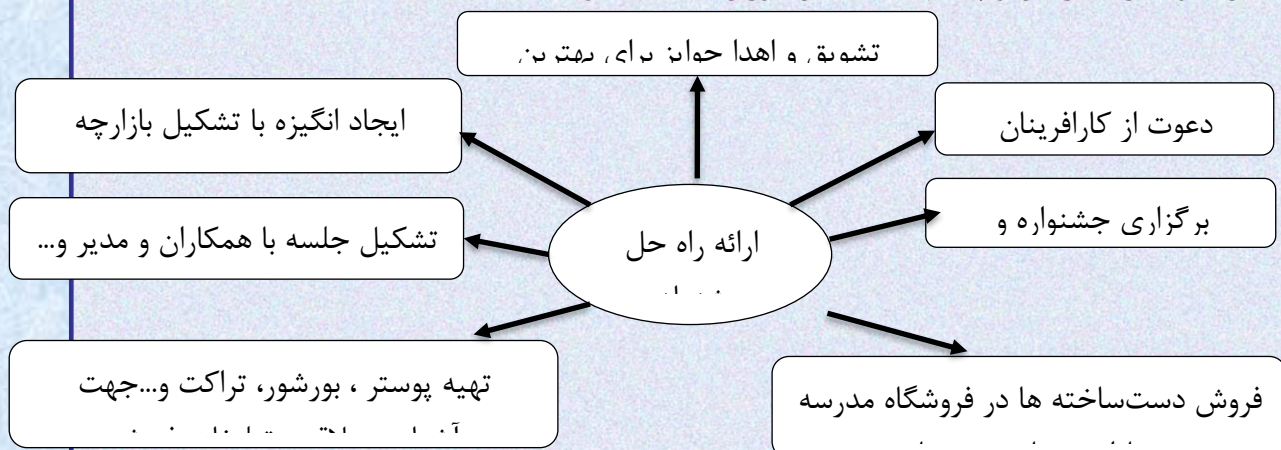
۴-ارائه راه حل پیشنهادی

موارد ذیل جهت دادن راه حل پیشنهادی و نتیجه گیری خلاصه شده است:

۱-قدرت نمایی گروهی از دانش آموزان به خاطر دارا بودن زور و بازوی زیاد نسبت به سایر گروه ها. یعنی عدم وجود روابط اجتماعی و عاطفی مناسب و مشکلات خانوادگی آنهاست که می تواند با گروه بندی و دادن ارزش به آنان مهار شده و در راه درست استفاده شود.

۲-عدم وجود انگیزه جهت یادگیری به دلیل علاقه به بازیگری، نقاشی و تضاد مطالب درسی با علایق و مهارت های آنها، که می توان موضوعات درس را به صورت هنری و در قالب نمایش، فیلم و... بیان کرد.

۳-عادت به طرح سئوالات متن کتاب از سوی معلم و مقاومت در برابر بحث و توضیح مطالب درسی که می توان درس را به صورت داستانی بیان نموده از کنفرانس و پیشنهادات دانش آموزان استفاده نمود.

۵-اعتبار بخشی راه حل یا راه حل ها

نظر همکاران را پرسیدم و از خود دانش آموزان فرم نظر خواهی تهیه نمودم پس:

۱- اعتبار بخشی به فعالیت ها و تحقیقات دانش آموزان به طوری که هر چند جلسه یکبار پیشرفت کار تحقیقی آنها را چک کرده و رفع اشکال نمودم و نتیجه را یادداشت کردم تا تأثیر آن را بسنجم.

۲- تقویت مهارت هایی که با تحقیق و پژوهش سر و کار دارند مانند: مصاحبه، سؤال از دبیران مرتبط و افراد کارآفرین در فامیل و دوستان و از آنها خواستم نتیجه را در کلاس بیان کنند با این کار پیشرفت کاری مشخص و میزان انگیزه را برای اجرای کار تولیدی و شناخت بازار می سنجدیم.

۳- مشاوره هنرستان گفتند: "ساعاتی از جلسه ماهانه هنرآموزان و اولیا دانش آموزان را به آشنایی آنها با بازار و توجه به مهارت های آموخته شده آنها بپردازیم."

- ۴- با ارائه پروژه علمی و عملی تهیه شده در کلاس و رفع اشکال گروهی با نظر دانش آموزان و کنترل معلم، طبق کارهای انجام شده و نظر دانش آموزان روش کار را یاد گرفته اند و میزان اضطراب آن ها را می سنجیدم.
- ۵- معاون آموزشی و دانش آموزان بازدید علمی و بازاریابی و فروش را مفید می دانند.

۶- اجرای راه حل های پیشنهادی و چگونگی نظارت بر آن

- ۱- از والدین خواستم که آنان را با مشاغلی که می شناسند و آگاهی دارند، آشنا کنند.
- ۲- با کمک کارگاه هوشمند از فیلم های آموزشی برای شناخت مشاغل مختلفی استفاده کردم که تقریباً همان کار بازدید را انجام می دهد.
- ۳- برای بازدید از کار دانش آموزان مدارس دیگر فنی اقدام نمودم تا حدود کار خود را مقایسه کنند و تولیدات خود را در بازارچه های هنرستان بفروشند.
- ۴- چند سایت برای ارائه کار و کانالهای تلگرامی، سروش و ایتا و... را به آنان معرفی کردم.
- ۵- با کمک تابلوی هوشمند فیلم های مختلفی از صنایع را پخش نموده و در مورد نوشتن طرح های کسب و کار و موفقیت در اشتغال توضیح دادم. همچنین اسلایدهایی مربوط به کارهای خلاقانه و دوخت ها و طراحی لباس نوین، نقاشی های مختلف و کارهای گرافیکی و ماکت سازی و... را به آن ها نشان دادم تا انگیزه ای برای استفاده مفید از اینترنت برای کار و فعالیت تجاری باشد.

۷- اهمیت تحقیق در اجرا

- ۱- درونی نمودن ارزش ها از طریق تشویق جمعی دانش آموزان که، این امر موجب وحدت گروهی می شود، یک دانش آموز را برجسته ننمایید و فقط از او قدردانی نکنید، بلکه از همه آن ها تقدیر شود، این امر منجر به تقویت انضباط معنوی در دانش آموزان می شود و گروه بندی و قدرت نمایی در آنان کم می شود.
- ۲- توجه کامل به اظهار نظر دانش آموزان به نحوی که با دقت به سخن آنان گوش دهد، مثال: وقتی دانش آموزی اظهار نظر می کند، معلم مؤدب و با احترام به حرف او گوش دهد و نظرات آنها را بررسی کند نه بی حوصله باشد.
- ۳- دانش آموز باید به طور مستقیم از جواب صحیح یا غلط خود در پاسخ به سؤالات آگاه شود و معلم موظف است پاسخ صحیح را بیان کند (زیرا پاسخ صحیح بخشی از واقعیات است) البته در میان پاسخ های غلط دانش آموزان معلم باید ظرافت به خرج دهد. مثال، به دانش آموز نگویید چرا اشتباه گفتی، بلکه بگوید اگر دقت کنی می توانی پاسخ صحیح دهد.

۸- نتیجه گیری

دانش آموزان آنچه را آموخته اند، در عمل می آزمایند، کاربرد آن را درک می کنند و به آن علاقه مند می شوند. بنابراین، معلمان برای ارائه تحقیق مورد نظر، به علایق و توانایی های شاگردان توجه کنند و از این طریق، زمینه ی مشارکت آنان و اولیایان را برای انتخاب درست حرفه فراهم آورند و برای کاربردی کردن مفاهیم ذهنی و نظری تلاش کنند. پیوند مفاهیم مورد نظر معلمان در هر درس با واقعیت های بیرونی با توجه به اینکه در حال حاضر وجود موبایلها و ورود افراد در فضای مجازی و نیازهای فردی دانش آموزان و استفاده درست از فن آوری اطلاعات و اینترنت حاصل می شود یکی از مؤثرترین راه های تحقق اهداف یادگیری مطلوب و اثر بخش در دوره های متفاوت تحصیلی است.

۹- توصیف وضع مطلوب، شواهد ۲

باتوجه به این که مفهوم پروژه علمی ارائه یک آزمایش، یک نمایش، جمع آوری اقلام علمی یا نمایش دستگاه های علمی است، سعی نمودم که دانش آموزان را تشویق کنم که در حیطه ی مورد علاقه ی خود پروژه های را به روش هایی مثل (پرسشنامه، کار کتابخانه ای، فیلم و...) کار خود را ارائه دهند. مهم تر از همه درباره ی خود و علایق خود توجه کنند و دست ساخته های خود را به فروش برسانند. میانگین نمره دروس نیز افزایش پیدا کرد.

۱۰- ارزیابی نهایی و تعیین اعتبار اقدام

انگیزه در تهیه دست ساخته های دانش آموزان و خلاقیت در آنان به وجود آمد و با استفاده از اقداماتی که ذکر نمودم توانستم تا حد زیادی دانش آموزان را به انجام کار گروهی سالم و فضای مجازی مناسب علاقه مند ساخته و کارگاه هوشمند برای یادگیری و جذب آن ها به درس بسیار مؤثر بود. در مشاهداتم غیبت در کلاس کمتر شده بود و روزهایی که به کارگاه هوشمند می رفتیم شور و اشتیاق برای یادگیری بیشتر بود، قلدری و خودنمایی کم شده و جای آن را کار گروهی گرفته، میانگین نمرات به مرور افزایش یافته است.

۱۱- راهکارها و پیشنهادات

۱- به موضوعات خلاق و جدید بیشتر بها دهید تا تشویق به خلاقیت شوند و شغل های جدید را پیشنهاد دهند و از بازارچه خلاقیت جهت فروش دست ساخته دانش آموزان استفاده کنید.

۲- دانش آموزان را به مطالعه خارج از کتاب تشویق کنید و برای نتایج مطالعات آنان که بیان می شود نمره مثبت یا جایزه کوچکی قرار دهید.

۳- راه اندازی نمایشگاه و تجهیزات آموزشی از تولیدات داخلی و فراهم سازی برگزاری اردو و بازدید دانش آموزان و معلمان جهت معرفی کالاها و خدمات ملی و دست ساخته های دانش آموزی انجام شود.

۱۰- استفاده از معلمان و اساتید پژوهش محور در ارائه ایده های موثر در تولید داخلی و کاربردی در آموزش و پرورش

پیشنهادهای تخصصی درس کارآفرینی:

- همکاری معلمان به صورت تخصصی و استفاده از درس کارآفرینی در کنار دروس عمومی و عملی تا آموخته ها تبدیل به تولید شود.
- توجه مدیران به تشکیل بازارچه های خلاقیت و فروش دست ساخته های دانش آموزان
- شرکت در استارت آپ ها برای ایجاد خلاقیت و پیدا کردن بهترین ایده و استفاده از سرمایه گذاران
- تشویق به شرکت در جشنواره ها که هر سال این نوع جشنواره ها وجود دارد ولی متاسفانه علاقه ای برای شرکت در آن وجود ندارد.
- استفاده مفیدتر از کارگاه های هنرستانی و جذب رشته های به روز با توجه به علاقه دانش آموزان و راهنمایی صحیح در انتخاب رشته.

منابع و مآخذ

- ۱- تصدیقی، محمد علی. (۱۳۸۳). "موانع و چشم اندازهای آموزش و پرورش در راه جهانی شدن"، فصل نامه مدیریت در آموزش و پرورش، شماره ۳۷
- ۲- ستاری، صدرالدین؛ محمدی، پروین. (۱۳۹۰). "بررسی رابطه میزان استفاده از فن آوری اطلاعات و موفقیت آموزشی دانش آموزان مقطع متوسطه"، فصلنامه فن آوری اطلاعات و ارتباطات در علوم تربیتی، سال اول شماره ۴

- ۳- صالحی امیری، رضا؛ حیدری زاده، الهه. (۱۳۸۶). "نقش فن‌آوری اطلاعات و ارتباطات در نظام آموزشی و توسعه فرهنگی"، پژوهشکده تحقیقات استراتژیک، پژوهشنامه شماره: ۱۵
- ۴- فضلی خانی، منوچهر. (۱۳۸۲). "راهنمای روش‌های مشارکتی و فعال در فرایند تدریس"، تهران: آزمون نوین
- ۵- کیاسی، حمیرا. (۱۳۸۶). "راهکارهای توسعه فناوری اطلاعات در آموزش و پرورش"، پژوهشکده تحقیقات استراتژیک، پژوهشنامه شماره: ۱۵
- ۶- منتظر، غلامعلی. (۱۳۸۱). "توسعه مبتنی بر فناوری اطلاعات محور آینده نگری در نظام آموزشی کشور"، فصلنامه پژوهش و برنامه ریزی در آموزش عالی، شماره: ۲۵
- ۷- نوروزی، معصومه؛ زندی، فرانک؛ موسی مدنی، فریبرز. (۱۳۸۷). "رتبه بندی روش‌های کاربرد فناوری اطلاعات در فرایند یاددهی-یادگیری مدارس"، فصلنامه نوآوری‌های آموزشی، شماره: ۲۶

اقدام پژوه: بهنام عزیزی

مدرک تحصیلی: کارشناس ارشد روانشناسی بالینی

سمت فعلی: راهبر آموزشی و تربیتی

محل پژوهش: اردبیل، شهرستان پارس آباد، دبستان شهید فتحی پسرانه ۱ روستای اجیرلو

تاریخ پژوهش: سال تحصیلی ۹۸-۹۷

چگونه توانستم اختلال نارسایی توجه را در (امیرحسین-س) دانش آموز پسر پایه سوم ابتدایی، کاهش دهم؟

هدف پژوهش: ارائه راهکارهای مناسب در جهت کاهش نارسایی توجه دانش آموز پایه سوم ابتدایی

پرسش های پژوهش:

۱. چگونه و با چه ابزارهایی می توانیم نوع اختلال مربوطه را شناسایی کنیم؟
۲. چه کسانی می توانند و یا باید در شناسایی و درمان اختلال مربوطه سهیم باشند؟
۳. آیا اختلال مربوطه قابل درمان یا بهبود است؟
۴. از چه روش های مداخله ای و تکنیک هایی می توانیم در درمان اختلال مربوطه استفاده کنیم؟
۵. ملاک ها و مقیاس های قبل و بعد از مداخله در جهت مؤثر بودن درمان چگونه باید باشند؟
۶. عوارض، آسیب های احتمالی و دامنه ی اختلال در صورت عدم مداخله ی درمانی چه خواهند بود؟

تبیین مسئله در وضعیت موجود:

این جانب بهنام عزیزی راهبر آموزشی - تربیتی موقع بازدید از یکی آموزشگاه های تحت مسئولیت خود در یکی از مدارس روستایی، در مهر ماه سال تحصیلی ۹۷-۹۸ توسط یکی از همکاران محترم در پایه سوم ابتدایی در جریان ناتوانی دانش آموز پسری به نام (امیر حسین-س) در حیطه ناتوانی تمرکز برای ادامه یادگیری و به یاد آوری و درک مفهوم مطالب قرائت شده از مطالب کتب درسی و مشکلات رفتاری و هیجانی متعدد دانش آموز مذکور، قرار گرفتم. دانش آموز مذکور در حضور معلم محترم مربوطه، جهت مطالعه و بررسی دقیق و تشکیل بانک اطلاعاتی و تشخیص اختلال احتمالی، مورد مشاهده و مطالعه بالینی قرار گرفت. مطابق با توصیفات معلم مربوطه و مشاهدات بالینی صورت گرفته و ویژگی های رفتاری کودک، احتمال اختلال دانش آموز مذکور، قریب به یقین نارسایی توجه تشخیص داده شد.

مشاهده ی نامحسوس فعالیت های رفتاری دانش آموز در کلاس درس و حیاط مدرسه تأییدی بر صحت توصیفات به عمل آمده بود. شواهد و مدارک بر وجود نوعی اختلال ویژه در دانش آموز مذکور اشاره داشت؛ بنابراین در جهت شناسایی اختلال مربوطه با سؤالات و چالش هایی مواجه شدیم. اولین سؤال مطرح این بود که نوع اختلال مربوطه آیا نارسایی توجه است؟ با چه روش ها یا ابزارهای علمی می توان بر صحت تشخیص نوع اختلال اطمینان پیدا کرد؟ آیا اختلال مربوطه قابل درمان است یا نه؟ و اگر امکان درمان وجود دارد؛ با چه تکنیک، روش یا روش های درمانی نیز می توان اختلال مربوطه را درمان کرد؟

با کنار هم قرار دادن شواهد، موانع و منابع و به چالش کشیدن توانایی ها و امکانات موجود از بعد تخصصی خودمان و امکانات و شرایط موجود این سؤال مطرح شد که حال ما به عنوان متخصصان این حوزه، چگونه می توانیم مشکلات این کودک را در زمینه ی موجود درمان یا حداقل بهبود داده تا دانش آموز بتواند از کلیه توانایی ها و استعدادهايش در جهت استفاده مفید و مؤثر از آموزش های کلاسی، بهره گیرد

منابع گردآوری داده ها و اطلاعات:

ابزارهای مورد استفاده به شرح ذیل می باشند.

الف) مصاحبه با والدین و معلم ب) پرسشنامه ج) مشاهده
الف) مصاحبه

طبق مصاحبه ای که از والدین، خود امیر حسین و معلم سال گذشته و امسال امیر حسن انجام شد و همچنین نظر از خواهی از مدیر مدرسه طبق بازدید هایی که از کلاس داشتند نتایج زیر به دست آمد

- ❖ امیر حسین در کلاس درس در هنگام انجام تکالیف درسی دچار حواس پرتی می شد
- ❖ علاقه ای به انجام کارهایی که به او سپرده می شد نداشت
- ❖ از طرف همسالانش مورد پذیرش نیست
- ❖ در تمام کردن کاری که شروع کرده ناتوان است
- ❖ اساساً کودک شادی نیست

ب) مشاهده

اقدام پژوه برای گرد آوری داده ها از روش مشاهده مستقیم شامل: بررسی آزمون های بعمل آمده و مشاهده رفتار و گفتار دانش آموز در کلاس و حیط مدرسه پرداخت که نتایج زیر حاصل این مشاهدات بوده است

- ❖ در یادگیری اشکال دارد
- ❖ قادر به حفظ توجه خود به مدت زیاد نیست
- ❖ مطیع است

ج) پرسشنامه

پرسشنامه یکی از آسانترین و مطمئن ترین راه جمع آوری داده ها است. در این پژوهش از پرسشنامه درجه بندی SNAP-IV، پرسشنامه مقیاس مشکلات رفتاری کانرز-فرم معلم، مقیاس مشکلات یادگیری کلورادو و آزمون هوش و کسلر برای تشخیص استفاده شد

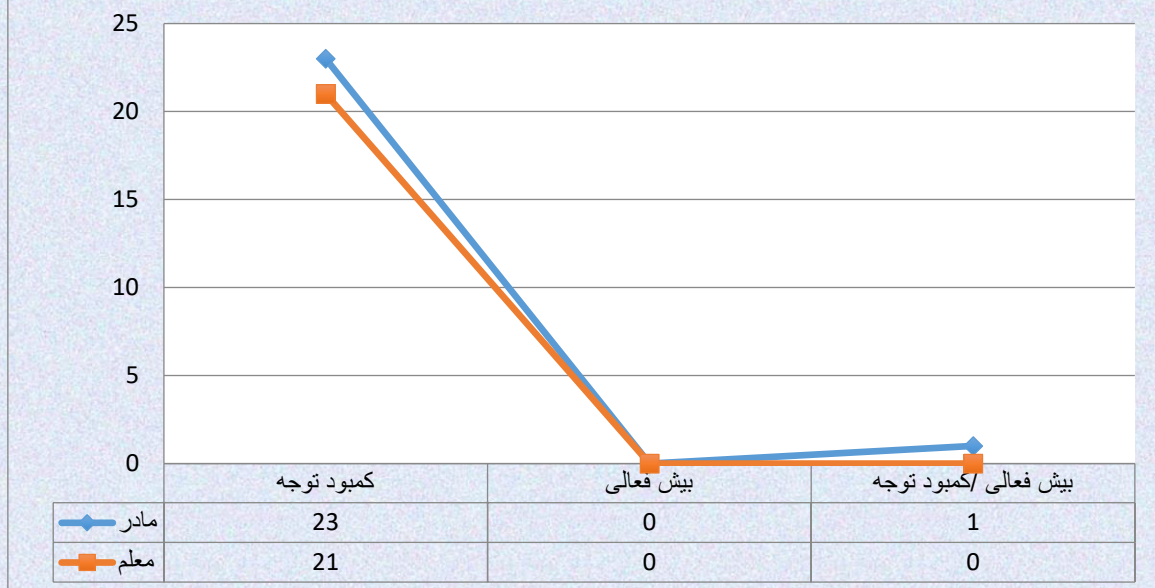
تجزیه و تحلیل اطلاعات:

پس از توافق بر وجود علائم به نفع نارسایی توجه و توافق صاحب نظران و معلم مربوطه بر آن، به ثبت فراوانی رفتار از آیتم های پرسشنامه های مشکلات رفتاری کانرز معلم و والدین و پرسشنامه های مشکلات یادگیری کلورادو (CLDQ)، اقدام کردم.

تمامی شواهد و مدارک گردآوری شده گواه محکمی بر وجود اختلال نارسایی توجه در دانش آموز (امیر حسین - س) بود؛ بنابراین پرسشنامه های مربوطه آماده و در اختیار معلم و والدین امیر حسین قرار گرفت و خودم به عنوان یک روانشناس بالینی و داشتن تخصص در این حوزه روش های درمانی را برای کاهش یا حذف نارسایی توجه امیر حسین شروع کردم (درج جزئیات درمانی در سطور آتی). بعد از ثبت فراوانی رفتار آماج از سوی آموزگار مربوطه و والدین، به ترسیم نیمرخ رفتاری دانش آموز در نرم افزار EXEL۲۰۱۰، اقدام شد (نمودارهای ذیل)

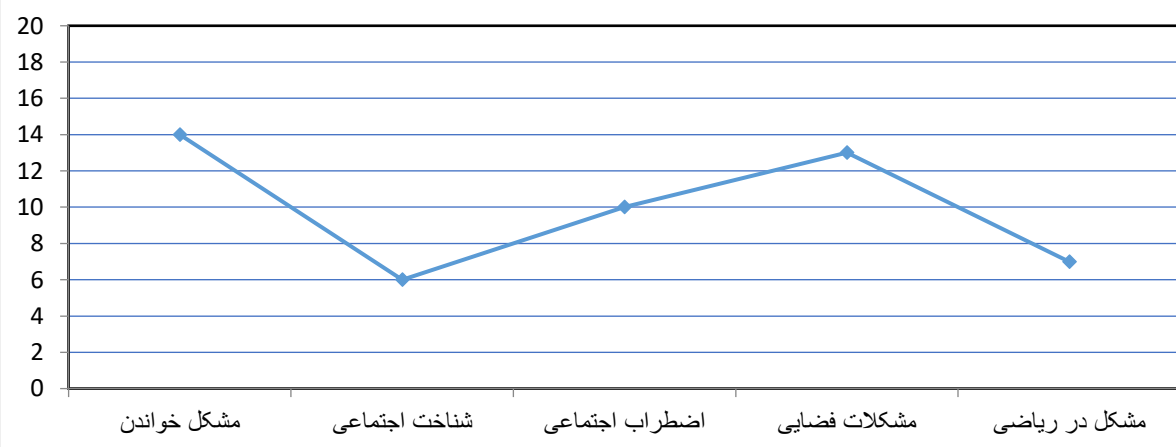
نمودار شماره ۱: نیمرخ رفتاری مشاهده اولیه دانش آموز در مقیاس پرسشنامه SNAP-IV

نمودار مقیاس پرسشنامه SNA P-IV

نیمرخ رفتاری ترسیم شده از مشاهدات آموزگار و مادر، از روی مقیاس های ارزیابی و اطلاعات و شواهد به دست آمده لزوم مداخله و آغاز روش درمانی در جهت کاهش یا حذف نارسایی توجه را اجتناب ناپذیر می نماید نمودار شماره ۲: نرخ رفتار آماج مشاهده سطوح ۵ گانه (۲۰ آیتمی) پرسشنامه مشکلات یادگیری کلورادو (CLDQ)

نمودار مقیاس مشکلات یادگیری کلورادو

نمودار پرسشنامه کانرز معلمان (اختلال نقص توجه و بیش فعالی در کودکان)

نیم‌رخ رفتاری پرسشنامه کلورادو و کانرز، ترسیم شده از مشاهدات آموزگار از روی مقیاس‌های ارزیابی و اطلاعات و شواهد به دست آمده برای بررسی وجود نارسایی توجه و دیگر مشکلات مورد بررسی قرار گرفت که لزوم مداخله و آغاز روش درمانی در جهت کاهش یا حذف نارسایی توجه را اجتناب‌ناپذیر می‌نماید.

راه‌های موقتی جدید و اجرای آن‌ها:

با استفاده از تحقیقات و مطالعات انجام گرفته، در این پژوهش از روش‌ها و تکنیک‌های که امروزه از نظر تئوری جایگاه قویتری داشته و از نظر تجربی نیز نتایج مطلوبتری همراه داشته برای حذف یا کاهش نارسایی توجه امیر حسین استفاده کردم.

این روش‌ها عبارتند از: خودکنترلی توجه، استفاده از کلمات کلیدی، آموزش تغییر رفتاری

اعتبار بخشی راه حل‌ها: با استفاده از نظریات همکاران و اساتید روانشناسی و تجزیه و تحلیل اطلاعات و همچنین قوی تر بودن از نظر جایگاه تئوری و تجربی تصمیم گرفتم از بین روش‌های ذکر شده سه روش را انتخاب کنم و با ارزیابی گام به گام اگر موفقیتی حاصل شد روش‌ها را ادامه دهم.

اجرای راه حل‌ها:

مراحل روش درمان نارسایی توجه امیر حسین:

در این پژوهش از تکنیک‌های خودکنترلی توجه (خود توجهی)، کلمات کلیدی و آموزش تغییر رفتاری برای حذف یا کاهش نارسایی امیر حسین استفاده شد.

جلسه اول: ابتدا با معلم، والدین دانش آموز و خود دانش آموز در رابطه با اهمیت مسئله دقت و توجه و مشکلی که دانش آموزان در این زمینه با آن مواجه هستند، صحبت نموده و با ایجاد آمادگی ذهنی و تمایل و نگرش مثبت در آنها نسبت به اهمیت "توجه نمودن" شیوه‌های مختلفی را که دانش آموزان با استفاده از آنها می‌توانند مشکل خود را برطرف نمایند توضیح دادم.

جلسه دوم: در این جلسه ضبط صوتی را آماده کرده و در اختیار معلم قرار دادم که در تناوب و در فواصل ۱۰ تا ۹۰ ثانیه با آهنگ آرامی به دانش آموز که علی‌الاصول مسئول انجام تکلیف خود است ندا می‌دهد «آیا من توجه داشتم»

معلم این ضبط صوت را در کنار امیر حسن روی صندلی او قرار می دهد و او هر بار بعد از شنیدن «آیا من توجه داشتم» پاسخ خود را روی برگه ای که در مقابل اوست با گذاشتن علامت مشخص می کند به عنوان بخشی از جریان یادگیری، معلم خود شخصاً مراحل انجام کار را کاملاً بطور عملی به دانش آموز نشان می دهد و بعد از آن دانش آموز خود با نظارت و راهنمایی و توصیه های معلم ادامه می دهد این برنامه در یک جلسه ۲۰ دقیقه ای خلاصه می شود اگر چه مرور و تکرار این برنامه برای چند روز دیگر تا زمانی که در رفتار شناختی رفتاری دانش آموز پیشرفت محسوسی ایجاد گردد ادامه می یابد.

جلسه سوم: در جلسه سوم در کنار روش خود کنترلی توجه روش استفاده از کلمات کلیدی به معلم امیر حسین آموزش داده شد تا در کلاس درس از آن استفاده کند در استاده از این روش ابتدا معلم برای اطلاعاتی که لازم است دانش آموزان یاد بگیرند یک کلمه کلیدی در نظر می گیرد و یا دانش آموزان خودشان با تداعی ذهنی تصاویر ذهنی خاصی را برای اطلاعات ارائه شده در نظر بگیرند. در این روش اطلاعات ارائه شده را به یک کلمه کلیدی تبدیل نموده که به نظر شبیه همان اطلاعاتی برسد که قرار است به خاطر سپرده شود و خیلی راحت تصور و مجسم گردد. جلسه چهارم: از جلسه چهارم به بعد آموزش تغییر رفتار هم شروع شد در این روش به امیر حسن فعالیت هدایت شده یا تکالیف مخصوص داده می شد که احتیاج به مهارت داشت زمانی که امیر حسین موفق می شد به تکلیف بعدی می پرداختیم در این روش آموزنده به پاسخهای که به تکلیف ارتباط ندارد بی توجه بوده و به پاسخ های مربوط به فعالیت پاسخ مثبت می دهد

آموزش تغییر رفتار بطور موفقیت آمیزی برای کار با افراد بی توجه و یا بیش فعال مورد استفاده قرار گرفته و در بالا بردن سطح توجه روشی موفق بوده است (گزارش لاویت و همکاران از واشنگتن)

انتخاب راه کارهای جدید به صورت موقت:

مطابق با اصول و متون مطالعه شده پس از تفکرات متعدد و مشاوره و همفکری با سایر متخصصان در گام اول پس از اطمینان از این امر که مشکل دانش آموز به درستی شناسایی شده است. توجه نوعی مهارت ابزاری است که ما از آن به عنوان وسیله ای برای انجام کارهای دیگر استفاده می کنیم. فقط در مدرسه نیست که کودکان با توجه و مسائل مرتبط با آن درگیر هستند، بلکه در خانه، در بازی با دوستان، در جامعه، دریافتن شغل و بسیاری از امور زندگی روزمره کودکان با آن روبه رو هستند؛ بنابراین ضرورت دارد تا با آگاهی از این اختلال و شیوه های آموزشی و درمانی، به روند بهبود کودک مبتلابه نارسایی توجه کمک کنیم. در طول مدت درمان، از روش های کلمات کلیدی، آموزش تغییر رفتاری و خود کنترلی توجه استفاده شد. ابتدا طی ۳ جلسه ۱۰ دقیقه ای در زمان تنفس یکی از زنگ ها گام های درمانی به کودک ارائه داده شد و شرایط و برخورد دانش آموزان نیز در کلاس با دانش آموز مذکور اصلاح گردید. از خنده های دانش آموزان انجام تکالیف توسط امیر حسین کاسته و بر همکاری دانش آموزان و یاری رسانی به او تأکید شد. همچنین از آنجاکه کودک مبتلابه اختلال نارسایی توجه بایستی آموزش های کمکی ویژه ای در دروس مختلف دریافت کند به طور هم زمان اقدامات مکملی انجام شود؛ مثلاً آموزش خصوصی دروس، مشاوره با خانواده و آموزش به خانواده به عنوان یک عنصر مهم در کنار درمان آغاز شد در کنار این مسائل تکنیک های برخورد با ناکامی ها را نیز برای بهبود رفتارهای اجتماعی و همسال پسندانه و کنترل خشم را نیز تا حدودی مستقیماً به خود کودک آموزش دادیم و از والدین کودک خواسته شد تا محیطی ایمن و خارج از استرس برای کودک فراهم سازند؛ و همکلاسی های امیر حسین نیز با کسب اطلاعات لازم در هر کدام از مراحل درمانی (در صورت نیاز) توجیه شدند و همکاری ها و

همدلی های لازم را به عمل آوردند. برای مدت ۳۰ روز روند درمانی برنامه ریزی شد و به تمرین و تکرار هر گام در خانه نیز تأکید شد.

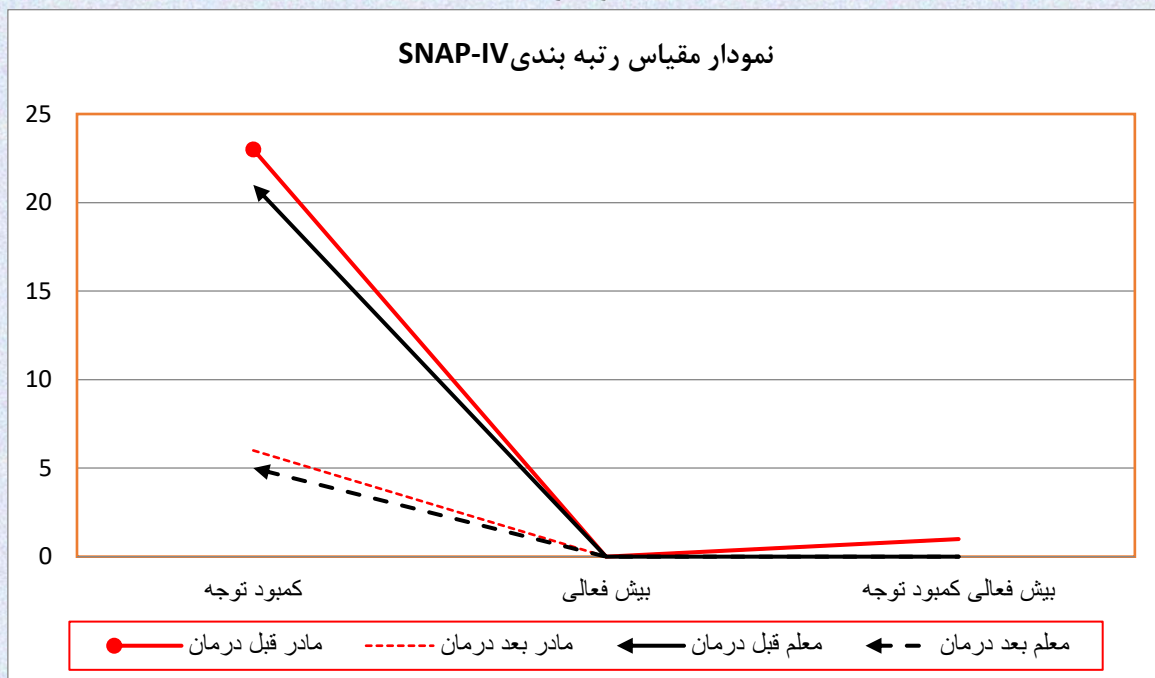
گردآوری اطلاعات جدید (شواهد ۲):

پس از اجرای مداخلات درمانی و روش ترمیمی به مدت ۳۰ روز، جهت بررسی مؤثر بودن روند درمان، به ترسیم دوباره نیمرخ رفتاری مطابق با ابزارهای موجود اقدام نمودم. در گام نخست مجدداً چکلیست ها جهت مشاهده مجدد، در اختیار معلم و اولیاء مربوطه قرار گرفت. در این مرحله نیز از ایشان خواسته شد تا به مشاهده نامحسوس از رفتار امیر حسین اقدام نماید؛ و در برابر مشاهده هر یک از آیتم ها در چکلیست در مقابل رفتار مذکور چوب خط قید نماید یا در طیف لیکرتی پاسخ دهد. داده ها مطابق با مشاهده مجدد، به دست آمد و جهت بررسی مؤثر بودن روند درمان، نمودار نیمرخ رفتاری جدید ترسیم و با نیمرخ رفتاری اول مقایسه گردید

بررسی اثربخشی راه کارهای جدید:

جهت مقایسه اثربخشی تکنیک ها و مداخله ترمیمی روند درمان، نیمرخ رفتار آماج از چکلیست ها برای هر دو مرحله (قبل و بعد از ارائه روش ترمیمی و تکنیک های درمانی) ترسیم گردید (نمودارهای ذیل).

نمودار شماره ۳: نمودار مقایسه ای مشاهدات اول و دوم مربوط به چکلیست مقیاس رتبه بندی SNAP-IV کودکان کمبود توجه

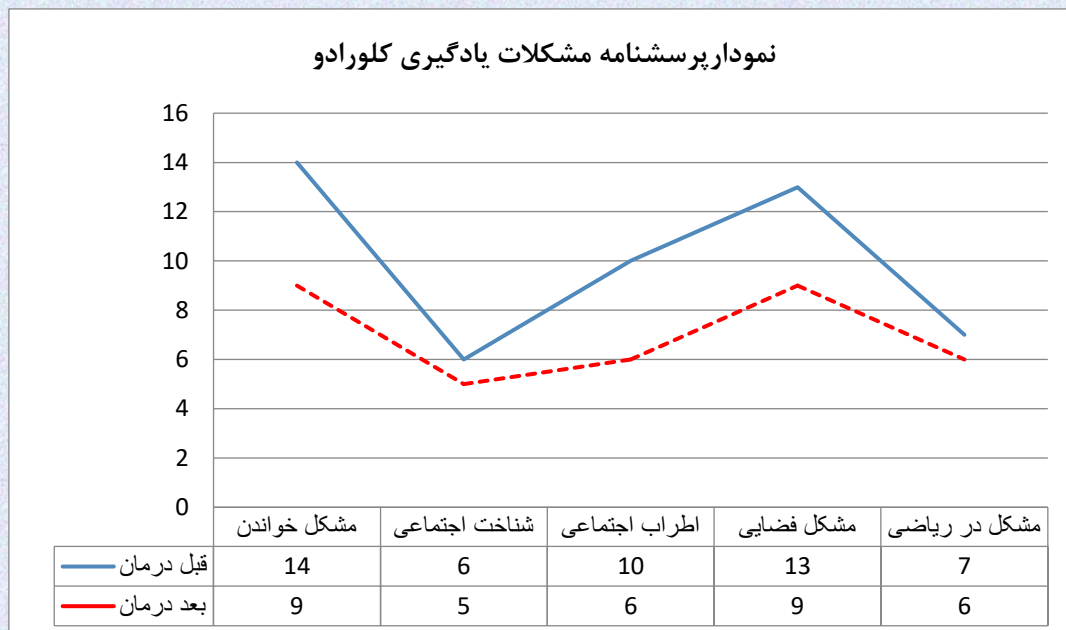

چنانچه مشاهده می شود، مشکل نارسایی کمبود توجه و مشکلات مربوط به یادگیری امیر حسین در مرحله دوم نسبت به مرحله اول به صورت کاملاً محسوس کاهش یافته است که این خود گواه بر مؤثر بودن روند درمانی است. همچنین مشاهدات بالینی بعدی نیز کاهش اختلال نارسایی توجه اشاره داشت. بهبود در میزان هیجانی بودن، آشفتگی، اضطراب و استرس و خلق و خو، نیز بسیار محسوس بود.

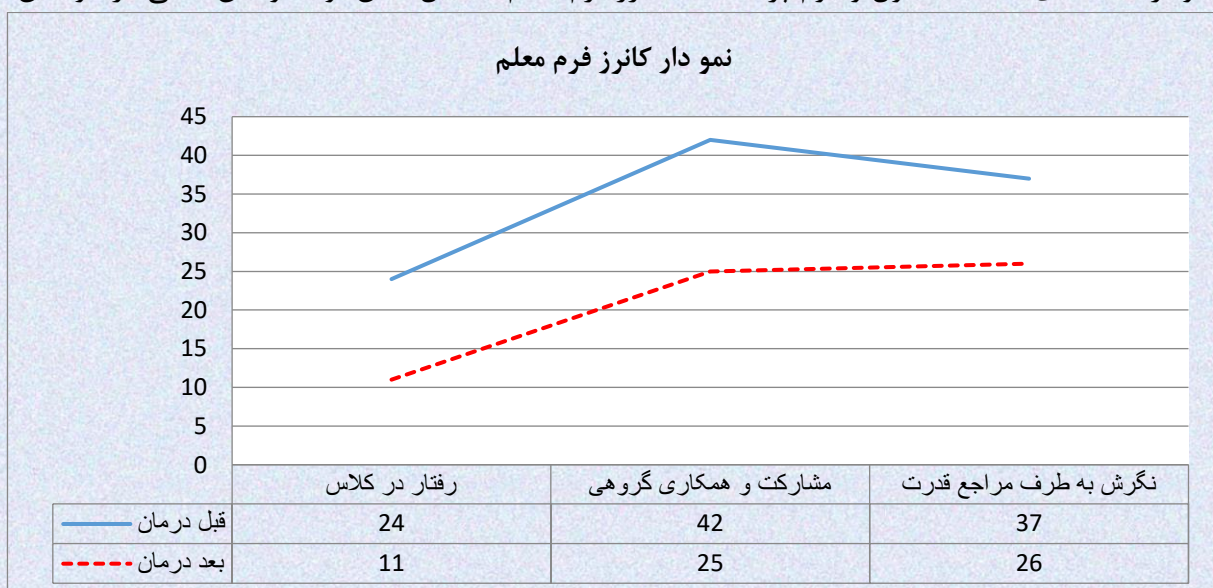
نمودار مقایسه ای سطوح ۵ گانه پرسشنامه کلورادو و همچنین پرسشنامه کانرز فرم معلم (اختلال نقص توجه و بیش فعالی در کودکان) نیز بر کاهش محسوس اختلال اشاره دارد (نمودارهای ذیل). اظهارات آموزگار و همکلاسی ها نیز مؤید تأثیر تکنیک ها و درمان بود. بنا بر مشاهدات بالینی بعدی دانش آموز (امیرحسین-س) توانایی تمرکز، دقت و

دریافت مفهوم و محتوای متن دروس را کسب کرده بود، رفتارهای مخرب ناشی از بعد روانی اختلال نارسایی توجه نیز به وفور کاهش یافته بود، میزان اضطراب اجتماعی، مشکلات مربوط به درک فضایی (به خصوص در درس ریاضی) نیز کاهش یافته بود؛ که این خود سند محکمی است بر مؤثر واقع شدن روند درمانی بود.

نمودار شماره ۴: نمودار مقایسه‌ای مشاهدات اول و دوم سطوح ۵ گانه (۲۰ آیتمی) پرسشنامه مشکلات یادگیری کلورادو (CLDQ)

نمودار مقایسه‌ای مشاهدات اول و دوم پرسشنامه کانرز فرم معلم (اختلال نقص توجه و بیش‌فعالی در کودکان)

چنانچه مشاهده می‌شود فراوانی رفتار آماج در نمودار مشاهده دوم همواره پایین‌تر از نمودار مشاهده اول است که این امر به اثربخشی روند درمانی اشاره دارد.

نتیجه‌گیری: این پژوهش و مداخله درمانی باهدف درمان مشکل نارسایی توجه (کمبود توجه) دانش‌آموز (امیر حسین-س) صورت گرفت. نارسایی توجه اختلالی که در آن فرد علی‌رغم داشتن هوش طبیعی قادر به حفظ توجه خود برای مدت زمان لازم نیست. دچار اشتباه می‌شوند اما فقط از روی بی‌دقتی، در تمرکز کردن و توجه به یک موضوع بیش از ۵ دقیقه مشکل دارند و کودکان کمبود توجه اصلاً به صحبت‌های فرد مقابل گوش نمی‌کنند آن‌ها تظاهر

به گوش دادن می کنند. معلمان معمولاً این گروه را در ردیف عقب مانده ذهنی و یا به عنوان کودکان تنبل که کوششی برای یادگیری نمی کنند، می شناسند. چاره اندیشی برای حل مشکلات دانش آموزان امری بدیهی و ضروری است. بیشترین حساسیت در این پژوهش مرحله شناسایی درست و دقیق نوع اختلال بود. بنا بر علائم مشاهده شده در مشاهدات بالینی در دانش آموز، احتمال ابتلای او به عارضه نارسایی توجه مطرح گردید. در گام اول به تهیه ابزارهای لازم، اقدام شد. پس از تأیید ابزارها و تأیید نوع اختلال از سوی متخصصان، از تکنیک های درمانی مانند روش کلمات کلیدی، روش تغییر رفتاری، خود کنترلی توجه و مشاوره به والدین و معلم برای درمان اختلال استفاده شد و نتایج ناشی از مشاهدات و مستندات به کاهش محسوس اختلال نارساخوانی اشاره داشت. این نتیجه هم توسط گفته های معلم مربوطه (بنا به گفته معلم مربوطه امیر حسین در کلاس درس با دقت و توجه بیشتری به حرف های او گوش می کند و همچنین با دقت بیشتری می تواند تکالیف درسی را انجام دهد که این کار باعث پیشرفت تحصیلی او نسبت به قبل از مداخله شده است) و هم توسط مشاهده گران، اولیا (بنا به گفته مادر و پدر امیر حسین او در خانه می تواند کار هایی را که قبل از مداخله به علت عدم توجه نمی توانست انجام دهد حالا می تواند با دقت مناسب انجام دهد) و پرسشنامه ها تصدیق شود.

پیشنهادهای و ارائه راهکار:

- با توجه به تحقیقی که بنده انجام دادم و تاثیری که در کاهش نارسایی توجه دانش آموز مورد نظر داشت پیشنهادهای را جهت موفقیت بیشتر تحقیقات بعدی انجام می دهم
- ۱- دانش آموزانی که با مشکلات یادگیری مواجه هستند بیش از دیگران به زمان آموزشی و مواد مناسب کمک آموزشی نیاز دارند.
 - ۲- همکاران از ابتدای سال تحصیلی نسبت به شناسایی دانش آموزان دارای مشکلات آموزشی و تربیتی اقدام نمایند تا در اسرع وقت نسبت به رفع آن اقدام گردد
 - ۳- کودکان دارای مشکلات یادگیری باید در فعالیت های آموزشی خود برنامه ای مشخص و کاملاً روشن، گویا و به دور از ابهام و محرک های زاید محیطی داشته باشند.
 - ۴- ایجاد جلساتی با خانواده های دانش آموزان در مدرسه و ارائه آموزش چگونگی رفتار با کودکان دارای مشکلات یادگیری با کمک مشاوران و روانشناسان
 - ۵- ثبت مشخصات رفتاری نامتعادل هر دانش آموز در هر سال تحصیلی توسط معلم آن پایه و همچنین ثبت راهکارهای انجام شده در کاهش آن رفتار جهت اطلاع معلم پایه بعد از میزان پیشرفت دانش آموز و ادامه آن توسط معلم جدید
 - ۶- ساختار آموزشی متنوع و انعطاف پذیری شامل مطالعات مستقل، کار گروهی بدون نظارت معلم و غیره تدارک دیده شود.
 - ۷- دانش آموزان مبتلا به مشکلات یادگیری نیازمند فعالیتهای موزون حرکتی و هماهنگی چشم و دست هستند. بنابراین تمرینات ظریف و هماهنگی های چشم و انگشت، از جمله برنامه های موثر در توان بخشی این قبیل کودکان به شمار می رود.
 - ۸- و سرانجام دانش آموزان دارای مشکل آموزشی و تربیتی برای پیشرفت خود نیازمند به معلمان صبور و توانا، دلسوز و دانا هستند.

منابع و مأخذ:

- میلانی فر، بهروز (۱۳۸۶). روانشناسی کودکان و نوجوانان استثنایی، تهران: انتشارات قومس
- انجمن روان پزشکی آمریکا. (1384). متن تجدیدنظر شده راهنمای تشخیصی و آماری اختلال های روانی. ترجمه محمد رضا نیکخو و ماهایاک آواید سیانس. تهران: نشر سخن. (انتشار به زبان اصلی، ۲۰۰۰)
- افروز، غلامعلی (۱۳۸۵). اختلالات یادگیری، تهران: دانشگاه پیام نور
- شهیم، سیما، یوسفی، فریده و شهائیان، آمنه (۱۳۸۶). هنجاریابی و ویژگی های روان سنجی مقیاس درجه بندی کانرز - فرم معلم، مجله علوم تربیتی و روان شناسی، دانشگاه شهید چمران اهواز، (۳) ۱۴، ۲۶-۱
- حاجلو، نادر؛ رضایی شریف، علی، (۱۳۹۰)، بررسی ویژگی های روان سنجی پرسشنامه مشکلات یادگیری کلورادو، مجله ناتوانی های یادگیری، ۱(۱): ۲۴-۴۳.
- رجبی قره گوزلو، علی؛ هاشمی، تورج. (۱۳۹۲). بررسی میزان شیوع مشکلات ویژه یادگیری در دانش آموزان مقطع ابتدایی استان آذربایجان شرقی. مجله ناتوانی های یادگیری، ۳(۱): ۲۸-۴۳.
- نریمانی، محمد؛ رجبی، سوران. (۱۳۸۴). بررسی شیوع و علل اختلالات یادگیری در دانش آموزان دوره ابتدایی استان اردبیل. فصلنامه پژوهش در حیطه کودکان استثنایی. ۳: ۲۳۱-۲۵۲.
- کاپلان، سادوک (۲۰۰۳)؛ خلاصه روان پزشکی جلد سوم. ترجمه نصرت الله شریفی. تهران: انتشارات شهرآب. آینده سازان گنجی، حمزه (۱۳۹۳)؛ آزمونهای روانی مبانی نظری و عملی، تهران: انتشارات ساوالان
- فریار، اکبر. رخشان، فریدون (۱۳۸۹)؛ ناتوانیهای یادگیری. تهران: انتشارات مبنا
- رید، رابرت؛ جانسون، ژوزف (۱۳۹۵). راهنمای معلمان در مورد اختلال نقص توجه- بیش فعالی. ترجمه ی شاهرخ امیری؛ تهران: انتشارات فروزش

اقدام پژوه: عارف شیخ

مدرک تحصیلی: کارشناسی آموزش ابتدایی و کارشناس ارشد روانشناسی عمومی

سمت فعلی: کارشناس تکنولوژی و گروه های آموزشی ابتدایی و متوسطه

دوره تحصیلی: ابتدایی

محل پژوهش: دبستان دولتی پسرانه شهید حاجی محمد کر شهرستان بندرترکمن سال تحصیلی ۹۸-۹۹

چگونه توانستم با آموزش مهارت های زندگی اجتماعی دانش آموزانم را با دنیای

زیباتری از همدلی و مهربانی آشنا کنم

هدف پژوهش: ایجاد همدلی و مهربانی بین دانش آموزان و کاهش رفتارهای خشن و ناسازگاری از طریق آموزش مهارت های زندگی به والدین و دانش آموزان

پرسش های پژوهش:

چگونه میتوانم ناسازگاری دانش آموزانم را کاهش دهم چگونه میتوانم همدلی و مهربانی را به دانش آموزانم بیاموزم
طوری که درونی شود؟ چگونه میتوانم مسولیت پذیری و ارتباط موثر بین فردی را در دانش آموزانم تقویت کنم؟ آیا
این آموزش مهارت های زندگی برای اولیاء، و دانش آموزان در این منطقه خاص نیز می تواند در کاهش مشکلات
رفتاری فرزندانمان مفید و مؤثر باشد؟ ثالثاً آیا بودجه ای که برای اجرای منظم این روش باید هزینه گردد و زمان و
وقتی که باید گذاشته شود کافی، به صرفه و ارزشمند خواهد بود؟

تبیین مسئله در وضعیت موجود:

مشکلات دانش آموزان، زنجیره ای از عوامل فردی و اجتماعی است که نیازمند دیدی جامع نگر و نظام مند به
استعدادها و توانایی ها و علائق، شخصیت، ساختار و وضعیت خانواده و سایر متغیرهای محیطی است.
از نظر ایزولد^۱ (۱۹۹۹) آموزش اولیاء در زمینه برخورد مناسب با فرزندان و به کارگیری یکسری مهارت های ارتباطی
لازم است (ترجمه خلیلی، ۱۳۸۲).

واگن سلر^۲ (۱۹۹۴) معتقد است اکثر مشکلات دانش آموزان در خانه و مدرسه را از طریق والدینی که درک خوبی
از چگونگی برقراری ارتباط مؤثر و صحیح دارند، می توان اصلاح نمود (ترجمه ملک پور، ۱۳۸۷).
وبر^۳ (۱۹۹۷) معتقد است، که متغیرهای خانوادگی زیادی برای درک بهتر سبب شناسی بزهکاری نوجوان مورد مطالعه
قرار گرفته اند. نوجوانانی که پیوند ژرفی با والدینشان دارند، احتمال کم تری وجود دارد که بزهکار شوند. نوجوانانی
که در تماس با هر دو والد هستند، در مقایسه با نوجوانی در خانواده های تک والد بزرگ می شوند، کمتر دچار
مشکلات مربوط به مدرسه می شوند (به نقل از شریفی، ۱۳۸۳).

1-Isold

2- Wagon seller

3- Veber

اغلب والدین احساس می کنند بسیاری از موقعیتهای زندگی فرزندشان خارج از کنترل آنان است . در صورتی که با آموزش، آنان قادر به تربیت بهتر فرزندان در موقعیتهای مختلف زندگی ، رشد مهارتهای اجتماعی در آنان و افزایش آگاهی در روابط بین فردی با فرزندانشان خواهند شد (کریستفرسن و مرتوت^۴، ۲۰۰۷).

پژوهشگران بسیاری رابطه افسردگی مادر را با اختلالات رفتاری فرزندان مورد تأکید قرار داده اند . رابطه میان اختلالات زناشویی و مشکلات رفتاری فرزندان نیز نشان داده شده است، به طوری که اختلالات زناشویی به عنوان یکی از فشارهای روانی اساسی دوران زندگی فرزند مطرح شده و آثار مورد بررسی قرار گرفته است (والچاک^۵، ۲۰۰۰، ترجمه طاهری، ۱۳۸۰). خلاقیت و ابتکار تا حدودی زیادی تحت تأثیر الگوبررسی از والدین است و به فرزندان کمک می کند تا کمتر درگیر مشکلات رفتاری گردند (احدی و بنی جمالی، ۱۳۸۵).

در این زمینه به نظر می رسد با آموزش تصمیم گیری ، تفکر خلاق و حل مسئله مهارت های اجتماعی همدلی و محبت به دانش آموزان می توان به فرزندان کمک کرد و تا حدود زیادی در کاهش و کنترل مشکلات رفتاری و اخلاقی تأثیر گذاشت.

بنابراین آموزش مهارت های اجتماعی به دانش آموزان و این که چگونه و با چه کیفیتی در جمع حضور یابند و رفتارهای متناسب و مقبول از خود بروز دهند، ضرورت دارد . اکتساب مهارت های اجتماعی، محور اصلی رشد اجتماعی، شکل گیری روابط اجتماعی، کیفیت تعامل های اجتماعی، سازگاری اجتماعی و حتی سلامت روان فرد به شمار می آید. (تئودور و همکاران، ۲۰۰۵)

کسب مهارتهای اجتماعی کودکان بخشی از اجتماعی شدن آنان است؛ در فرایند اجتماعی شدن، هنجارها، مهارت ها، ارزش ها، نگرش ها و رفتار فرد شکل می گیرد، تا به نحو مناسب و مطلوبی نقش کنونی یا آتی خود را در جامعه ایفا کند. خانواده و نهادهای اجتماعی دیگر مانند مدرسه، مهمترین عامل اجتماعی شدن به شمار می آیند که در قالب ارزش ها و هنجارهای اجتماعی بررسی می شوند (کارتلج و میلبرن ۱۹۸۵ ؛ ترجمه نظری نژاد، ۱۳۷۵)

چن و همکاران (۲۰۰۱) در تحقیق دیگری به بررسی رابطه رفتار اجتماعی و پیشرفت تحصیلی در ۲۸۶ دانش آموز پایه های چهارم، پنجم، ششم و هفتم پرداختند . نتایج تحقیق آنان از رابطه مثبتی میان پیشرفت تحصیلی و رهبری اجتماعی، تحمل ناکامی، مهارت اجتماعی جرئ تورزی و روابط دوستانه با همسالان حکایت داشت و همچنین رابطه منفی میان پیشرفت تحصیلی و پر خاشگری، ناسازگاری های تحصیلی و روابط نامطلوب با همسالان را نشان می داد.

والدینی که در درجه پذیرش بالایی نسبت به فرزندان خود دارند و روشهای فرزند پروری دمکراتیک اتخاذ می کنند ، عزت نفس بالاتر و امنیت تربیتی استبدادی را به کار می گیرند (گوردون^۶ ، ترجمه قراچه داغی ، ۱۳۸۳). بنابراین این دوره از رشد مانند هر مقطع دیگر بسیار اهمیت دارد. نگرش هایی که محیط اجتماعی را در مشکلات رفتاری - عاطفی کودکان و نوجوانان مؤثر می شناسد بر اهمیت تأثیر خانواده اذعان دارند و نقش خانواده را تنها در کمک به فرزند برای تغییر رفتار می دانند. (سخندان توماج، ۱۳۸۰) با توجه به اهمیت آموزش اولیاء در فرزند پروری و تأثیر رفتار آنان در به وجود آمدن نوع رفتار کودک و نیز پیشگیری و درمان مشکلات رفتاری کودکان ، ضرورت آموزش مهارتهای لازم برای هر چه بهتر برخورد کردن با فرزندان به منظور پرورش فرزند سالم و ارتقای سطح بهداشت روانی روز به روز بیشتر می شود .

1-Christophersen& Mortweet

2-Valchak

3-Gordon

در تعریف پژوهشگاه مطالعات وزارت آموزش و پرورش مهارت‌های زندگی، مجموعه توانایی‌هایی هستند که زمینه مقابله مثبت و مفید را فراهم می‌آورند. این توانایی‌ها فرد را قادر می‌سازند مسئولیت‌های اجتماعی خود را بپذیرد و با مشکلات به شکل موثری روبرو شود.

در سال ۱۹۹۳ میلادی سازمان بهداشت جهانی به منظور پیشگیری و افزایش سطح بهداشت روانی افراد جامعه این برنامه آموزشی را تدوین کرد و آن را در ۵ گروه خود - آگاهی - همدلی، ارتباط - روابط میان فردی، تصمیم‌گیری - حل مساله، تفکر خلاق - تفکر انتقادی و مهار کردن هیجانات - مقابله با استرس قرار داد.

مدت دو سال است که در شهرستان بندرترکمن استان گلستان سابقه خدمت دارم. در سالی که پژوهش حاضر را انجام دادم آموزگار پایه ششم مدرسه پسرانه شهید حاجی محمد کر که شامل هر ۱۰ کلاس در ۶ پایه بود. این مدرسه در منطقه‌ای از شهر قرار داشت که از لحاظ فرهنگی و قومی و سطح سواد و تحصیلات بسیار پایین و ضعیف بودند اقوام مختلف از شهرها و روستاهای مختلف به این منطقه از شهر کوچ کرده و ساکن شده بودند که هیچ تناسب و آشنایی قبلی باهم نداشتند. شغل بیشتر ساکنین صیاد و شغل آزاد که از لحاظ درآمد و سطح اقتصادی نیز بسیار پایین بودند. اعتیاد و بزهکاری در بین حتی جوانان محله زیاد دیده می‌شد. طی جلسات شورای مدرسه و معلمان و سایر جلسات متوجه شدم کارکنان و آموزگاران از جسارت بیش از حد و مشکلات رفتاری برخی از دانش‌آموزان و نامهربانی و بدرفتاری آنان به یکدیگر و عملکرد درسی ضعیفی که داشتند، گله مند هستند و رضایتی ندارند. که با توجه به وضعیت محله و خانواده‌ها و عدم آشنایی والدین با اصول صحیح تربیتی دور از انتظار و عجیب هم نبود. با توجه به صحبت‌های مدیر و معاونین و سایر آموزگاران متوجه شدم مشکلات رفتاری فوق در دانش‌آموزان پایه ششم نسبت به سایر کلاس‌ها بیشتر و حادث‌تر است. آنان اظهار می‌داشتند برای این دانش‌آموزان جلسات توجیهی گذاشته شد و قوانین مدرسه بصورت کتبی و شفاهی یادآوری گردید. راهکارهای دیگر چون تشویق، تنبیهاتی چون جبران کارهای خلاف مثلاً تمیز نمودن کلاسی که از عمد کثیف کرده بودند، محرومیت از برخی امتیازات، صحبت مکرر از فواید دوستی و مهربانی باهم و ... هم تأثیری در کاهش مشکلات رفتاری و بد اخلاقی آنان نداشت.

بنابراین پس از مطالعات و تحقیقاتی که نمودم تصمیم گرفتم در کنار اجرای سایر اقدامات و برنامه‌ها این بار از طریق آموزش مهارت‌های زندگی به دانش‌آموزان و اولیاء دانش‌آموزان مسئله را حل نمایم. از آنجا که خود نیز دانشجوی کارشناسی ارشد روانشناسی عمومی بودم با یاری اساتید خود توانستم نسبت به جزییات مشکلات رفتاری دانش‌آموزان، اهمیت و نوع آموزشها تسلط و آگاهی کافی کسب نمایم. در جلسه شورای مدرسه با مدیر، معاونین مشاور، مربی پرورشی مدرسه درباره این تصمیم به عنوان راهکاری برای کاهش مشکلات رفتاری و ایجاد رفتارهای مطلوب صحبت کردم، اینکه خوب است برای دانش‌آموزان و اولیاء آنان جلسات توجیهی و کلاس‌های آموزش مهارت‌های زندگی بصورت منظم و برنامه ریزی شده تشکیل دهیم. چرا که این مهارتها به دانش‌آموزان و اولیاء خیلی کم و غیر تخصصی بدون پیگیری خاص آموزش داده می‌شد ولی تا کنون نتوانسته بود در کاهش اختلالات رفتاری دانش‌آموزان آن چنان که باید مؤثر و مفید باشد. از آنجا که تعداد دانش‌آموزان آموزشگاه ۵۰۰ نفر بود اولاً گذاشتن کلاسهای آموزشی همزمان برای همه دانش‌آموزان و اولیاء با توجه به رعایت کیفیت کلاس از لحاظ ازدحام جمعیت و کمبود فضا و مکان مقدور نبود. ثانیاً از نتیجه کار هنوز مطمئن نبودم، هرچند نتایج بسیاری از تحقیقاتی که صورت گرفته بود مثبت بودن این روش را تأیید میکرد اما آیا این آموزشها برای اولیاء، و دانش‌آموزان در این منطقه خاص

نیز می توانست در کاهش مشکلات رفتاری فرزندانشان مفید و مؤثر باشد؟ ثالثاً آیا بودجه ای که برای اجرای منظم این روش باید هزینه گردد و زمان و وقتی که باید گذاشته شود کافی، به صرفه و ارزشمند خواهد بود؟ در این اقدام پژوهی راهکار آموزش مهارت های زندگی و آموزش مهارت همدلی و مهربانی به دانش آموزان و اولیاء آنان جهت کاهش مشکلات رفتاری برخی از دانش آموزان آموزشگاه بعنوان مهمترین راهکار در کنار سایر اقدامات و برنامه ها انتخاب شد و طی مراحل ابتدای صورت آزمایشی برای دانش آموزان یک پایه (ششم الف) و اولیاء آنان اجرا و دانش آموزان پایه (ششم ب) نیز به عنوان گروه گواه انتخاب گردیدند و سپس با تایید نتایج مثبت راهکار ارائه شده، بصورت عملی برای کلیه اولیاء و دانش آموزان آموزشگاه نیز اجرا گردید.

اجرای این اقدام پژوهی شبیه روش های شبه آزمایشی در تحقیقات علمی بود و انتخاب آزمودنی ها بر اساس امتیاز مشکلات رفتاری آنها است، دانش آموزان پایه ششم ۶۶ نفر در دو کلاس ۳۳ نفره بودند که از لحاظ مشکلات رفتاری و اخلاقی در این آموزشگاه نسبت به سایر پایه ها وضعیت حادتر و عملکرد تحصیلی ضعیفی داشتند. این ۶۵ نفر به دو گروه ۳۳ نفره آزمایش و گواه (کنترل) تقسیم شدند. برای پی بردن به تاثیر راهکار اجرا شده بر یادگیری و عملکرد درسی دانش آموزان نیز پیش آزمون و پس آزمون از سه درس ریاضی، علوم و فارسی پایه ششم برگزار گردید و در کنار آزمون ها با استفاده از چک لیست و پوشه کار مشاهده و تحلیل عملکرد و فعالیت های دانش آموزان نیز به عنوان یکی از ملاک های سنجش پیش آزمون و پس آزمونها در نظر گرفته شد. به دانش آموزان و اولیاء گروه آزمایشی طی ۸ جلسه آموزش مهارت های زندگی داده شد. همچنین به منظور بررسی میزان مشکلات رفتاری دانش آموزان از آزمون مشکلات رفتاری راتر (۹/۰=a) و بررسی پرسشنامه ها و برگه های واری که توسط والدین دانش آموزان پر شده بود استفاده گردید. نتایج این اقدام پژوهی نشان داد که بین عملکرد گروه آزمایش و گواه تفاوت معناداری ($p < .01$) وجود دارد و آموزش مهارت های زندگی به اولیاء بر کاهش مشکلات رفتاری تأثیر مثبت دارد. با تایید نتیجه اقدام پژوهی این روش برای اولیاء کلیه دانش آموزان با مشکلات رفتاری اجرا گردید. در پایان آموزشها، نتایج حاکی از بهبود مشکلات رفتاری دانش آموزان و رضایت اولیاء و کارکنان مدرسه از رفتار دانش آموزان بود.

در کشور ما در زمینه آموزش مهارت های زندگی به افراد و تأثیر آن بر گروه های مختلف تحقیقات گسترده ای صورت گرفته است. در پژوهشی که اسماعیلی (۱۳۸۰) انجام داد اثر بخشی آموزش مهارت های زندگی را در تعامل با شیوه های فرزند پروری بر عزت نفس دانش آموزان اردبیل بررسی کرد. نتایج نشان داد که میانگین نمره عزت نفس دانش آموزانی که مهارت های زندگی را آموزش دیده اند، بیشتر از گروه گواه بوده است.

به منظور سنجش نیازهای آموزش اولیای دانش آموزان برای کلاسهای آموزش خانواده در مدارس ابتدایی، راهنمایی و متوسطه، نبوی (۱۳۸۴) یک نیاز سنجی انجام داد که پس از بررسی، مهمترین نیازهای اولیاء را آموزش مهارت های زندگی، مدیریت خانواده و روشهای اداره آن، اعتیاد و آسیب های آن، خانواده متعادل و مشخصه های آن اعلام کرده است.

ملک پور و همکاران (۱۳۸۵) تأثیر آموزش مهارت های زندگی بر کاهش فشار روانی مادران کودکان عقب مانده ذهنی را مورد بررسی قرار دادند. نتیجه تحقیق نشان داد که این مهارتها در کاهش میزان فشار روانی این گروه مؤثر است. ترخان (۱۳۸۵) در بررسی خود در مورد تأثیر پرخاشگری والدین بر سلامت روانی فرزندان نشان داد که کاهش رفتارهای پرخاشگرانه والدین موجب بهبود علایم افسردگی و کارکرد اجتماعی گردیده است.

ترنر^۷ و همکاران (۲۰۰۷) در یک برنامه آموزشی که بر تعدادی از خانواده های بومی استرالیا انجام دادند به این نتیجه رسیدند که برنامه آموزشی والدین باعث رشد سازگاری کودکان و کاهش مشکلات رفتاری آنان می شود و آموزش والدین به آنها کمک می کند تا در برخورد با مشکلات رفتاری فرزندان خود اقدامات مناسبی انجام دهند . لام، استوارت، کلی^۸ (۲۰۰۸) در یک بررسی در زمینه اثر بخشی آموزش مهارت های زندگی به والدین برای برخورد صحیح با کودکان مشکل دار نشان دادند که در پیگیری ۶ ماهه و ۱۲ ماهه در مقایسه با والدینی که آموزش ندیده بودند مشکلات فرزندان آنان کاهش یافته بود.

منابع گردآوری داده ها و اطلاعات

برای بدست آوردن اطلاعات کافی و دقیق ۴ روش زیر را در پیش گرفتیم:

- مطالعه میدانی: در این روش برای جمع آوری اطلاعات از روش کتابخانه ای و جستجوی پایگاه های علمی (اینترنت) استفاده نمودم سعی کردم با مطالعه کتب مناسب و مفید و جستجوی سایت های مناسب به خوبی از ادبیات موضوع مورد پژوهش خویش اطلاعات کافی بدست آورم و با روشهایی که سایر محققان برای پژوهش در پیش گرفتند آگاه گردم، مهم بود بدانم که آنان به چه نتایجی دست یافتند.

- جلسه ای با مشاورین، معاونین، مربی پرورشی و یکی از کارشناسان روانشناسی تشکیل داده و مشکلی که موضوع پژوهش بود مطرح نمودم، سپس مربی، معاون، و مشاور با تأیید مسئله مطرح شده هریک راهکارهایی که تا کنون در پیش گرفته بودند بیان نمودند و اینکه عکس العمل دانش آموزان نسبت به این روشها چگونه بود و چه نتایجی بدست آورده بودند. در ادامه از کارشناس که استاد دانشگاه نیز بود، خواستم که نظر تخصصی و تحلیلی که از رفتار دانش آموزان دارد بیان نماید.

- جلسه ای نیز بصورت مشترک با معلمان، شورای دانش آموزی و اولیاء دانش آموزان تشکیل دادم و موضوع را برای آنان نیز مطرح نمودم. معلمان نیز هریک به نوبت از رفتار و طرز برخورد دانش آموزان در کلاس برای حاضرین صحبت کردند، اولیاء نیز از رفتار فرزندان خود در منزل نکاتی را بیان کردند، بدین ترتیب اطلاعات مهمی از نوع مشکلات رفتاری دانش آموزان در دو محیط خانه و مدرسه بدست آمد.

_ همچنین به منظور گردآوری و دستیابی به اطلاعات بیشتر از مشکلات رفتاری دانش آموزان از آزمون مشکلات رفتاری راتر (a= .۹) و بررسی پرسشنامه ها و برگه های واریسی که توسط والدین دانش آموزان پر شده بود استفاده گردید.

تصمیم گرفتم درباره آنچه تا به حال انجام داده ام و نتایج آن اطلاعات عینی و موثق جمع آوری کنم.

- مقایسه پاسخهای ثبت شده در پرسشنامه ها و برگه های واریسی که قبل و بعد از آموزش مهارت های زندگی به دانش آموزان و اولیاء و اجرای سایر راهکارها توسط خود اولیاء تکمیل شده بود که در آنها به دقت وضعیت فرزندان خود را گزارش داده بودند.

- مطالعه و تجزیه تحلیل نتایج جدولها و آزمونهایی که در طی اجرای آزمایشی آموزش مهارت های زندگی برای عده ای از دانش آموزان برگزار گردید. همچنین نتایج مشاهدات کلاسی از فعالیت دانش آموزان و بررسی پوشه های کار و چک لیست ها.

^۷ -Turner

^۸ -Lam, Stewart, & Kelley

- نظر خواهی کتبی و شفاهی از والدین در خصوص میزان رضایت مندی آنها از رفتار فرزندان در منزل پس از اجرای کلیه راهکارها.
- نظر خواهی کتبی و شفاهی از والدین در خصوص میزان رضایت مندی و تأثیر کلاسهای آموزشی مهارتهای زندگی در نحوه برخورد آنان با فرزندان.
- مطالعه و بررسی نظرات، انتقادات و پیشنهاداتی که در موضوع مورد پژوهش دانش آموزان و اولیاء هر کدام در صندوق مخصوص خود انداخته بودند.
- نظر خواهی از همکاران در جلسه شورای معلمان مدرسه پس از اجرای راهکارها در خصوص میزان و نحوه تعامل و ارتباط دانش آموزانی که مشکلات رفتاری داشتند و تغییرات صورت گرفته در رفتار و نگرش آنان نسبت به وظایف و مسئولیتهای خویش.
- نظر خواهی از اعضای شورای دانش آموزی مدرسه بصورت محرمانه در زمینه تغییرات احتمالی صورت گرفته در طرز تفکر و رفتار دانش آموزانی که مشکلات رفتاری داشتند و اولیاء آنان در کلاسهای آموزشی مهارتهای زندگی شرکت داشتند.
- نظر خواهی از مدرسان کلاس های آموزشی در خصوص اینکه حضور دانش آموزان و اولیاء را در این مدرسه چگونه می بینند؟ دانش آموزان و والدین چقدر در کلاس نسبت به موضوعات مطرح شده علاقه و توجه نشان می دهند؟ آیا میزان همکاری و فعالیت آنان در کلاس رضایت بخش است؟ آموزشهای ارائه شده در کلاس را چگونه ارزیابی می کنند، آیا توانسته در ارتباط آنها با فرزندان و اصلاح و بهبود مشکلات رفتاری فرزندان مؤثر باشد.
- نظر خواهی از مربی پرورشی و مشاور مدرسه در زمینه رفتار و برخورد دانش آموزان پس از اجرای راهکارها و میزان همکاری و ارتباط دانش آموزان و اولیاء با آنان جهت حل مشکلات اخلاقی، تربیتی، درسی فرزندان، و یا مسائل خانوادگی و غیره.
- گزارش مشاهده دقیق رفتار و عملکرد دانش آموزان در کلاس و فضای آموزشگاه توسط آموزگاران، مشاور و سایر مسئولین آموزشگاه و حتی منزل از طرق توصیف مشاهدات والدین.

***از آنجا که نتایج ارزشیابی در دوره ابتدایی بصورت توصیفی گزارش می شود. در اینجا نیز شواهد و اطلاعات جمع آوری شده از عملکرد تحصیلی دانش آموزان بصورت توصیفی ارائه می گردد.

جدول ۵- گروه آزمایش درپیش آزمون (براساس بررسی نتایج آزمون چک لیست فعالیت ها و بررسی پوشه های کار)

آمار نتایج	خیلی خوب	خوب	قابل قبول	نیاز به تلاش بیشتر
ماده درسی				
علوم	۶	۴	۱۱	۱۲
ریاضی	۴	۴	۱۲	۱۳
فارسی	۷	۵	۹	۱۲

جدول ۶- گروه آزمایش در پس آزمون (براساس بررسی نتایج آزمون چک لیست فعالیت ها و بررسی پوشه های کار)

آمار نتایج	خیلی خوب	خوب	قابل قبول	نیاز به تلاش بیشتر
ماده درسی				
علوم	۱۳	۱۲	۶	۲
ریاضی	۱۲	۱۳	۵	۳
فارسی	۱۵	۱۲	۵	۱

برری نتایج گروه کنترل نشان داد که نتایج در پیش آزمون و پس آزمون به جهت اجرا نشدن راهکار و کلاس های آموزشی مهارت های اجتماعی تغییر چندانی نداشت و حتی در برخی دروس افت را نیز نشان می داد. تجزیه و تحلیل اطلاعات:

پس از مطالعه کتب، مجلات و جستجوی سایت های علمی، مصاحبه و تشکیل جلسه با معاونین، معلمان، شورای دانش آموزی و بررسی و تجزیه و تحلیل اطلاعات حاصل در زمینه مشکلات رفتاری در دانش آموزان نکات زیر بدست آمد:

- نتایج تحقیقات مطالعه شده نشان داد در بین عواملی که در پرورش شخصیت سالم در کودکان و نوجوانان مؤثرترند، تأثیرات متقابل فرزند و والدین و نحوه برخورد والدین و فرزند را از مهمترین و بنیادی ترین عوامل می باشند و در این زمینه توانمند ساختن خانواده به ویژه مادران از طریق آموزش در پیشگیری و یا درمان مشکلات رفتاری نقشی سازنده و اساسی دارد. (سیف نراقی و نادری، ۱۳۸۰)

- دبیران در جلسه ای که در ارتباط با موضوع پژوهش با آنان گذاشته شد عنوان می کردند که دانش آموزان به موقع در کلاس حاضر نمی شوند، با آنان بحث و جدل دارند، احترام آنان و حتی یکدیگر را باید و شاید نگه نمی دارند، با یکدیگر دعوا می کنند، پرخاشگری دارند، ناسازگارند، نامهربانند و تکالیف خود را به موقع حاضر نمی کنند و...

- مشاور و مربی پرورشی مدرسه ضمن برگزاری جلسات توجیهی، از انواع روشهای تشویقی متنوع، و برخی محرومیت ها برای این دانش آموزان استفاده کرده بودند، اما در نهایت این روشها تأثیر چندانی در کاهش اختلالات رفتاری دانش آموزان نداشت.

- با مطالعه ای که طی مدتی روی رفتار دانش آموزان انجام دادم و اطلاعاتی که طی جلسات مختلف از صحبتها و بحثهای همکاران، اولیاء، بخصوص مشاورین بدست آورده بودم و اطلاعات بدست آمده از بررسی آزمون مشکلات رفتاری راتر (a=۰/۹) و بررسی پرسشنامه ها و برگه های واریسی که توسط والدین دانش آموزان پر شده بود. مهمترین علایم هشدار دهنده اختلالات رفتاری و روانی دانش آموزان شهید حاجی محمد کر موارد زیر می باشد:

- عصبانیت و کم حوصلگی در برخورد با دوستان و معلمان و اطرافیان خود
- دعوای مکرر و خشونت فیزیکی با دوستان و اعضای خانواده
- احساس ناامیدی مفرط و خلق افسرده
- احساس مداوم تشویش و دلهره و نگرانی بی دلیل
- خود آزاری یا دیگر آزاری و نامهربانی
- اختلالات در عملکرد تحصیلی
- گوشه گیری و انزوای اجتماعی

- اختلال در مراقبت از خود در زمینه های بهداشتی
- اضطراب و افسردگی و خودکم بینی
- فرار از خانه و مدرسه
- پوشیدن لباسهای غیر عادی و یا آرایشهای افراطی
- احساس بدشانسی مستمر
- راه های موقتی جدید و اجرای آن ها:

- تهیه جوایز و اختصاص امتیازات ویژه برای دانش آموزانی که توانستند رفتارهای نامناسب خود را کنترل نموده و با قوانین مدرسه سازگار شوند.
- برگزاری کلاسها و جلسات آموزشی و توجیهی توسط مشاور مدرسه برای دانش آموزانی که بیشترین مشکلات و ناسازگاری رفتاری را در خانه و مدرسه از خود نشان دادند.
- اجرای راهکارهایی چون جبران خطا و اشتباه و محرومیت از اختصاص برخی امتیازات به دانش آموزانی که مشکلات رفتاری و اخلاقی دارند.
- سعی در برقراری ارتباط و استمرار روابط دوستانه با دانش آموزان از طریق والدین ، آموزگاران و سایر کارکنان مدرسه
- در اختیار قرار دادن منابع افزایش اطلاعاتی مثل کتاب های مناسب، فیلم های خوب، راهنمایی دانش آموزان به کانون های فرهنگی، کتابخانه ها، مراکز مذهبی و هم نشینی با افراد مطلع.
- تشکیل گروه های سالم بیشتر در مدرسه مثل گروه های علمی، ورزشی و هنری، اعتقادی.
- اصلاح روابط بین والدین و دانش آموزان و در صورت لزوم خانواده درمانی.
- برگزاری کلاسهای منظم و مستمر آموزش مهارت های زندگی برای دانش آموزان و اولیاء آنان

قوانین و مقررات مدرسه و تمام انتظارات و وظایف و مسئولیت های دانش آموزان روی یک مقوای بزرگ نوشته شد و به دیوار نصب گردید کمد جوایزی نیز تهیه کردم و در کنار این نوشته ها قرار دادم این کمد چندین ستون داشت که هر کدام مربوط به یک عملکرد مثبت دانش آموز بود مثل حضور به موقع ، نظم و انضباط کلاسی، رضایت اولیاء و کارکنان مدرسه مهربانی و کمک به یکدیگر و غیره. از دانش آموزان خواستم در برنامه صبحگاهی که نوبت آنان است، بخشی از این قوانین را با صدای بلند بخوانند. به دانش آموزان توضیح دادم مدرسه باید محیط شاد و با نشاط باشد، با یکدیگر دوست و صمیمی باشند، اما در کنار تمام آزادیها و برنامه های شاد رعایت قوانین و پرهیز از رفتارهای ناشایست باعث برقراری نظم و انضباط و شاداب سازی بهتر مدرسه خواهد بود. با همکاری مدیر آموزشگاه، مشاور و کارشناس روانشناسی با تنظیم ساعات ویژه ای کلاس های آموزشی اصول بهداشت روان ویژه دانش آموزان با مشکلات رفتاری برگزار نمودیم. البته بصورت محرمانه در ساعاتی خاص تا باعث تشدید رفتارهای ناشایست و ضعف روحیه آنان نگردد. محورهای اصلی بحث در این کلاسها آموزش چگونگی احترام به شخصیت خود و دیگران، شناخت محدودیت ها در خود و افراد دیگر، دانستن این حقیقت که رفتار انسان ها معلول عواملی است و شناسایی نیازها و محرکهای ایجاد کننده رفتار و اعمال نادرست تا دانش آموزان با زندگی خود (بخصوص شکست ها و ناکامی های خود کنار بیایند) کنار بیایند ، شاد باشند سعی کنند با دیگران روابط صمیمانه و دوستانه و نزدیک داشته باشند، آموزش اینکه

قاطع باشند اما توأم با محبت و ادب آنچه در دل دارند بگویند و عقاید خود را بیان نمایند. باتشکیل گروه های مختلف بخصوص از میان این دانش آموزان و واگذاری مسئولیت آنان را به فعالیت و جنب و جوش کشاندم مثلاً برخی از این دانش آموزان با وجودی که اختلالات رفتاری داشتند اما از لحاظ وضعیت درسی استعداد خوبی داشتند، بنابراین در اجرای طرح معلم کوچک، سعی نمودم از توانایی و استعداد آنها استفاده نمایم تا اعتماد به نفس در آنان تقویت شده و به خود اطمینان و باور داشته باشند. با مشارکت دانش آموزان با استعداد و مهربان کلاس یک تیم گروه درمانی در کلاس تشکیل دادم با پذیرش ۲ اصل (۱) اینکه در آنها اعتماد و اطمینان ایجاد کنم (۲) از توان آنها برای کشف و ارائه راه حلها استفاده نمایم. برخی از مشکلات رفتاری دانش آموزان مشاجرات و درگیری های زیادشان با سایر دانش آموزان بود برای این منظور فن حل کشمکش را با همکاری تیم گروه درمانی بکار بردم این فن زمینه کسب تجربه هایی را برای دانش آموزان فراهم می کند تا یاد بگیرند با در نظر گرفتن همه عوامل بیرونی و درونی مشکلات شخصی شان را حل نمایند برای نمونه یک درگیری در زمین بازی می تواند زمینه برای اجرای یک نمایش در یک موقعیت واقعی با همکاری تیم گروه درمانی باشد که در آن از بازیگران نقش ها خواسته می شود احساسات شخصیت مقابل را به نمایش بگذارند. هدف درک نظرات شخص دیگر و یافتن راه حل هایی برای جلوگیری از پیش آمدن چنین موقعیت هایی در آینده است. همچنین از فن مطالعه درمانی استفاده کردم و از مطالب خواندنی نظیر کتابهای داستانی یا قصه و سرنوشت های واقعی برای کمک به دانش آموزان در پیش بینی مسایل عاطفی یا رفتاری قبل از رخداد آن استفاده کنم. این فن به دانش آموزان می تواند آرامش بدهد که تفاوت های آنان منحصر به فرد نیست و دیگران نیز با مسایل مشابه روبرو هستند. اما به نظر می آمد و شواهد امر نشان می داد این فعالیت ها و تلاش هایی که صورت می گرفت، تنها با برنامه ریزی و آموزش روی دانش آموز تکمیل و کافی نیست، بنابراین لازم دانستم برای پاسخ به سئوالاتی که در قسمت بیان مسئله عنوان شد و رفع ابهامات از همکاری و همراهی اولیاء نیز در حل این مشکل استفاده کنم. برای این منظور تصمیم گرفتم با هماهنگی مدیر، معاونین و مربی و مشاور مدرسه روش آموزش مهارتهای زندگی را برای همه ی دانش آموزانم و اولیاء آنان برگزار نمایم. که با توجه به حاد بودن مشکلات و تاثیر آن در افت تحصیلی و عدم موفقیت دانش آموزان در فرایند یادگیری و پیشرفت تحصیلی مورد استقبال و موافقت مسئولین آموزشگاه قرار گرفت. از آنجا که خود نیز دانشجوی کارشناسی ارشد روانشناسی تربیتی بودم با یاری اساتید خود نسبت به جزییات مشکلات رفتاری دانش آموزان، اهمیت و نوع آموزشها تسلط و آگاهی کافی کسب نمودم.

اجرای راهکار جدید و نظارت بر آن:

راه حل شماره ۱: استفاده از پرسشنامه مشکلات رفتاری راتر که توسط معلمین دانش آموزن تکمیل گردید. فرایند اجرای ۱: برای اجرای راه کار جدید از پرسشنامه مشکلات رفتاری راتر^۹ استفاده گردید، این پرسشنامه را معلمان دانش آموزان کلیه پایه ها تکمیل کردند، با نقطه برش ۹ بر اساس پژوهش راتر (۱۹۶۷) در نظر گرفته شده است. که نمره ۹ به بالا در این پرسشنامه نشان دهنده وجود مشکلات رفتاری در دانش آموزان است این پرسشنامه را یوسفی (۱۳۷۶) با روایی ۶۶ درصد و پایایی ۹۰ درصد گزارش کرده است.

فرایند اجرای ۱: با مشاور آموزشگاه مشورت نمودم و پرسشنامه مشکلات رفتاری راتر طراحی نمودم و پس از چاپ به تعداد دانش آموزان کلاس در اختیار معلمین کلاس قرار دادم. استفاده از این برگه ها در تشکیل پرونده های فردی مشاوره دانش آموزان نقش به سزایی داشته تا به شناخت بیش تری در مورد عوامل پرخاشگری و مشکلات رفتاری و

^۹ -Rutter

موقعیت هایی که موجب تحریک بروز ناسازگاری و بی مهری در دانش آموزان می شود، برسیم بنابراین جلسه ای با معلمین و کارکنان گذاشته و با آن ها در زمینه اهداف و اهمیت این موضوع صحبت کردم و جزئیات کار را برای آن ها تشریح نمودم و در اهمیت ایفای نقش مشاوره ای و تربیتی آن ها مطالبی را مطرح نمودم و از آن ها خواستم تا آن جا که می توانند خود مسائل کلاشان را حل کنند و در موارد تخصصی که نیاز به پیگیری و اقدام دارد با ذکر به موقع اسامی آن ها را ارجاع دهند.

نظارت ۱: جدی گرفته نشدن تکمیل برگه های ارجاع توسط برخی معلمین یکی از مشکلاتی بود که با آن مواجه شدم. تعدیل ۱: پس از تشکیل جلسه ای ضمن یادآوری شناسایی مشکلات رفتاری در دانش آموزان برای مدیریت ناسازگاری و بی مهری نسبت به یکدیگر در دانش آموزان و تأثیر آن در نحوه کلاس داری معلمین، بر اهمیت تکمیل پرسشنامه ها تأکید شد ضمن آن که معلمینی که بیش ترین میزان همکاری را در این زمینه داشته باشند در کسب امتیاز انتخاب معلم و کلاس برتر هم اثر گزار خواهد بود.

راه حل شماره ۲: استفاده از پرسشنامه ها و برگه های واری که توسط والدین دانش آموزان تکمیل گردید. فرایند اجرا ۲: همچنین جهت اطمینان بیشتر پرسشنامه ها و برگه های واری دکتروکس و مک میلان (ترجمه رؤوف و فاطمی پور، ۱۳۸۱) که توسط والدین دانش آموزان پر شده بود نیز در انتخاب این دانش آموزان مورد بررسی قرار گرفتند. در این پرسشنامه ها والدین بهترین وضعیت فرزندان خود را مشخص نمودند و در برگه های واری ویژگی های فرزندان خود را که در منزل واری نموده بودند ثبت نمودند. بنابراین می توانستند در تلفیق با سایر معیارها در شناخت دقیق دانش آموزان سودمند باشند. البته با توجه به سواد کم برخی والدین اقدام پژوه، مشاور و سایر مسئولین آموزشگاه نیز در تکمیل و پاسخ به سوالات پرسشنامه ها به اولیاء دانش آموزان راهنمایی نمودند. نظارت ۲: جدی گرفته نشدن تکمیل پرسشنامه ها توسط برخی والدین یکی از مشکلاتی بود که با آن مواجه شدم. تعدیل ۲: پس از تشکیل جلسه ای با والدین ضمن یادآوری اهمیت پرسشنامه ها و برگه های واری در شناسایی علل مشکلات رفتاری دانش آموزان و تأثیر آن در کاهش مشکلات، بر اهمیت تکمیل پرسشنامه ها تأکید شد ضمن آن که والدینی که بیش ترین میزان همکاری را در این زمینه داشتند مورد تشویق و قدردانی در جلسات انجمن اولیا قرار خواهند گرفت.

راه حل شماره ۳: آموزش مهارتهای زندگی به اولیاء و برگزاری آزمونها (پیش آزمون و پس آزمون) فرایند اجرا ۳: برای پی بردن به تاثیر راهکار اجرا شده بر یادگیری و عملکرد درسی دانش آموزان نیز پیش آزمون و پس آزمونی از سه درس ریاضی، علوم و فارسی پایه ششم برگزار گردید و در کنار آزمون ها با استفاده از چک لیست و پوشه کار مشاهده و تحلیل عملکرد و فعالیت های دانش آموزان نیز به عنوان یکی از ملاک های سنجش پیش آزمون و پس آزمونها در نظر گرفته شد. به دانش آموزان و اولیاء گروه آزمایشی طی ۸ جلسه آموزش مهارتهای زندگی داده شد.

جامعه آماری در این اقدام پژوهشی کلیه دانش آموزان پسر دوره ابتدایی پایه های اول تا ششم آموزشگاه شهید حاجی محمد کر در سال تحصیلی ۹۸-۹۷ بود که تعداد آنها ۵۰ نفر می باشد. در این مرحله برای انتخاب آزمودنی ها آنها که میانگین بالاتری (نمره ۹ به بالا) در پرسشنامه اختلالات رفتاری داشتند، انتخاب شدند که تعداد آنها به ۶۵ نفر رسید که اکثرا دانش آموزان پایه ششم این آموزشگاه بودند. سپس نیمی از این تعداد به طور تصادفی ساده در گروه آزمایش و نیمی دیگر در گروه گواه قرار گرفتند و همگی از دانش آموزان پایه ششم بودند.

با هماهنگی مدیریت مدرسه از اولیاء گروه آزمایش (اولیاء دانش آموزان دارای مشکل رفتاری بر اساس آزمون انجام شده) در ۸ جلسه ۲ ساعته (هفته ای یک جلسه) دعوت به عمل آمد و آموزش مهارت های زندگی انجام شد. البته برخی از این جلسات بصورت مشترک با حضور دانش آموزان و برخی کلاس های آموزشی نیز برای دانش آموزان و اولیاء بصورت اختصاصی و ویژه برگزار گردید. شیوه آموزشی جلسات بر اساس بسته آموزشی طراحی شده به وسیله یونیسف^{۱۰} (صندوق بین المللی حمایت از کودکان) همراه با استفاده از منابع متعدد مثل کتابها و فیلم های آموزشی تهیه شد. جلسه اول معرفی و آشنایی با یکدیگر بیان اهداف بستن قرارداد رفتاری و بیان قوانین کلاس تعریف و روشن سازی بحث در مورد مفاهیم مهارتهای زندگی مشکلات رفتاری کودکان و نوجوانان نقش مادران در کاهش مشکلات رفتاری فرزندان و ایجاد فضای مشارکتی برای دخالت در بحث برگزار شد. در برگزاری هرچه بهتر جلسات آموزشی برای مادران در هر جلسه محتوا و تکالیف جلسه قبل به طور خلاصه مورد بحث و بررسی قرار می گرفت و سپس محتوای جلسه جدید آموزش داده می شد. از آنجا که گویش مردم این منطقه ترکمنی بود و ارائه بحثها و مطالب برای اولیاء بی سواد یا کم سواد نمی توانست زیاد موثر باشد، بنابراین تصمیم گرفتم غیر از اینکه از هر دو زبان برای آموزش در کلاس استفاده نمایم مطالب آموزشی هر جلسه را نیز به زبان ترکمنی ترجمه و پس از گرفتن فیلم و پیرایش های اولیه در قالب CD در اختیار اولیاء قرار دهم تا مطالب رادر منزل بهتر دنبال کنند و برخی توصیه ها و مواردی که در منزل رعایت آنها برای اولیاء لازم بود نیز به موارد دیگر CD اضافه نمودم.

برقراری ارتباط مؤثر والد و فرزند مهارت گوش دادن تصمیم گیری حل مسأله تفکرخلاق ابراز وجود حل تعارض و فنون کاهش اضطراب سرفصل هایی بودند که در جلسات دوم تا ششم به اولیاء آموزش داده شد. نظارت ۳: برخی از والدین جهت شرکت در کلاس ها تمایلی نداشتند برخی این کلاس ها را بیفایده می دانستند و پدران دانش آموزان تمایل کمتری داشتند و پیگیری مستمری نداشتند.

تعدیل ۳: با حضور مشاوران و اساتید با تجربه در کارگاه آموزشی والدین و تدریس مهارت های زندگی به شیوه های نوین و حتی آموزش دوزبانه جهت والدین کم سوادتر به زبان ترکمنی و استفاده از منابع متنوع و فیلم های آموزشی رغبت والدین افزایش و شرکت و حضور آنها در کلاس ها منظم تر شد.

راه حل شمار ۴: آموزش مهارت های زندگی و اجتماعی به دانش آموزان گروه شاهد پایه ششم توسط اقدام پژوه فرایند اجرا ۴: از آنجا که رشته خودم (اقدام پژوه) نیز روانشناسی عمومی بود برای آموزش مهارت های زندگی به دانش آموزان گروه شاهد پایه ششم که اتفاقاً دانش آموزان کلاس خودم بودند غیر از مشاور و مربی پرورشی آموزشگاه تصمیم گرفتم در ساعات و زمانی که میتوانم و فرصت دارم غیر از مدیریت اجرای راهکار، آموزش برخی جلسات را نیز بعهده داشته باشم. بنابراین بصورت عملی در قالب بازی، دوستانه و با توجه به نیازها و تفاوت های فردی دانش آموزان شروع به آموزش ساده و عملی برخی مهارت های زندگی اجتماعی نمودم. راهی که در این کلاس ها به نظرم رسید، اجرای نمایش بود. بخشنامه مسابقات پرسش مهر با عنوان همدلی و مهربانی را دیدم فرصت خوبی بود که با بچه ها تمرین کنم. پس تصمیم گرفتم سناریوی ساده ای طراحی کنم و در قالب نمایش صمیمیت دوستی و مهربانی را به دانش آموزان آموزش دهم (که در کاهش مشکلات رفتاری و اخلاقی بسیار مؤثر است) و از بازی خوب بچه ها فیلم گرفتم. یک بار زمانی که بد اخلاقی و زشتی و نامهربانی هست و یکبار زمانی که محبت و همدلی باشد. سپس فیلم را در کلاس نمایش دادم و با کمک خودشان بررسی و نتیجه گیری کردیم. بچه هایی که تا دیروز با بد رفتاری همدیگر را اذیت می کردند و حاضر به کمک و محبت به هم نبودند، اینک با دیدن فیلمی که بازیگرانش خودشان

¹⁰ -Unicef

بودند، اقرار و اعتراف می کردند که در فیلم دوم چقدر زندگی و دنیا زیباتر است. با پیشنهاد بچه ها و والدین آنها نام فیلم را که انعکاسی از وضعیت گذشته و اکنون آنان بود «انعکاس» گذاشتیم. همین فیلم بچه ها در مسابقات پرسش مهر رتبه اول استانی را کسب کرد.

نظارت ۴: برخی از دانش آموزان در کلاس توجه چندانی در ابتدا به مباحث ساده ای که در مورد مهارت زندگی قصد آموزش داشتیم، نداشتند حتی برخی مقاومت و لجاجت نیز می کردند.

تعدیل ۴: بازی و گفتگوهای صمیمانه در کلاس، تشویق و محبت و توجه بسیار موثر بود بخصوص که بچه ها خود بازیگران فیلمی کوتاه در موضوع محبت و همدلی شدند و این خود در تغییر روحيات و رفتار دانش آموزان و ایجاد حس دوستی و صمیمیت بین آنها بسیار مؤثر بود.

بعد از یک یکماه از آموزش دانش آموزان و اولیاء پس از آزمون عملکرد تحصیلی را بر روی دانش آموزان گروه آزمایش و گروه گواه انجام دادم و از اولیاء نیز درخواست نمودم مجددا پرسشنامه ها را تکمیل نمایند. من به عنوان اقدام پژوه و آموزگار پایه ششم گروه آزمایش و نیز آموزگار پایه ششم گروه کنترل نیز پرسشنامه راتر را دوباره براساس رفتار و عملکردهای دانش آموزان تکمیل نمودیم. تا نتایج را قبل و بعد اجرای راهکار مورد بررسی و مقایسه قرار دهیم. برای آگاهی از پایدار بودن و تأثیر نداشتن زمان بر یادگیری اولیاء نسبت به آموزش مهارت های زندگی یک پس آزمون دیگری پس از گذشت یک ماه انجام گردید.

تجزیه و تحلیل داده های به دست آمده در دوسطح توصیفی و استنباطی صورت گرفته است درسطح آمار توصیفی از شاخص های آماری فراوانی درصد میانگین و انحراف معیار و در سطح استنباطی از تحلیل کوواریانس با توجه به نرمال بودن توزیع داده ها و همگنی واریانس گروهها و امکان مقایسه گروهها پس از کنترل آماری نقش متغیر های دیگر استفاده شده است.

تجزیه و تحلیل و تفسیر داده ها

فرضیه ۱ - آموزش مهارت های زندگی به دانش آموزان و اولیاء بر کاهش مشکلات رفتاری و اخلاقی دانش آموزان افزایش رفتارهای مطلوب، ایجاد حس مهربانی و صمیمیت و ارتقاء عملکرد تحصیلی در دوره ابتدایی مؤثر است. نتیجه بررسی این فرضیه در جدولهای ۱ و ۲ ارائه شده است.

جدول ۱- شاخص های توصیفی در گروههای آزمایش و گواه در پس از آزمون

وضعیت	شاخص های توصیفی (گروهها)	تعداد	میانگین	انحراف معیار
پس آزمون قبل از کنترل پیش آزمون	آزمایش	۱۷	۱۲/۳۴	۵/۳۲
	گواه	۱۷	۱۳/۸۷	۴/۸۳

پس آزمون قبل از	آزمایش	۱۷	۱۱/۹	۵/۳۲
کنترل پیش آزمون	گواه	۱۷	۱۳/۱۵	۴/۸۳

نتایج جدول ۱ نشان می دهد گروه آزمایش در پس آزمون و پیش از کنترل آزمون (به ترتیب ۱۲/۳۴ و ۱۱/۹) از گروه گواه (به ترتیب ۱۳/۸۷ و ۱۳/۱۵) دارای میانگین پایین تری بوده اند. نتیجه تحلیل کوواریانس برای بررسی تفاوت دو گروه آزمایش و گواه در جدول ۲ ارائه شده است.

جدول ۲ - نتایج تحلیل کوواریانس گروههای آزمایشی و گواه در پس آزمون با کنترل پیش آزمون

منبع تغییرات	مجموع مجزورات	درجه آزادی	میانگین مجزورات	فراوانی	معناداری
پیش آزمون	۷۲۵/۳۱۱	۱	۷۲۵/۳۱۱	۴۲۵/۰۱۳	۰/۰۰۰
عضویت گروهی	۹۴/۲۳۵	۱	۹۴/۲۳۵	۴۹/۶۲۵	۰/۰۰۰
خطا	۸۵/۶۳۷	۶۲	۴/۲۵	-	-
کل	۸۱۹/۵۴۶	۶۴	-	-	-

نتایج جدول ۲ نشان می دهد پس از کنترل پیش آزمون بین دو گروه گواه و آزمایش ($p < ۰/۰۰۱$ و $F=۴۹/۶۲۵$) تفاوت معنا داری وجود داشته، بنابراین فرضیه ۱ مبنی بر اینکه آموزش مهارتهای زندگی به اولیاء و دانش آموزان بر کاهش مشکلات رفتاری و اخلاقی دانش آموزان و افزایش رفتارهای مطلوب و ایجاد حس مهربانی و همدلی و ارتقاء عملکرد تحصیلی در دوره ابتدایی مؤثر است مورد تایید قرار گرفت.

فرضیه ۲ - آموزش مهارتهای زندگی به دانش آموزان و اولیاء بر کاهش مشکلات رفتاری و اخلاقی دانش آموزان و ارتقاء عملکرد تحصیلی با گذشت یک ماه کماکان مؤثر است. نتیجه بررسی این فرضیه در جدولهای ۳ و ۴ ارائه شده است.

جدول ۳- شاخص های توصیفی گروه آزمایش و گواه در آزمون پیگیری

وضعیت	شاخص های توصیفی (گروهها)	تعداد	میانگین	انحراف معیار
قبل از کنترل پس آزمون	گروه آزمایش	۱۷	۱۲/۲۵	۵/۳۳
	گروه گواه	۱۷	۱۵/۳۹	۶/۰۱
	کل	۳۴	۱۳/۸۲	۴/۸۵
بعد از کنترل پس آزمون	گروه آزمایش	۱۷	۱۳/۶۷	۵/۳۳
	گروه گواه	۱۷	۱۵/۴۲	۶/۰۱
	کل	۳۴	۱۴/۵۴	۴/۸۵

نتایج جدول ۳ نشان می دهد، گروه آزمایش قبل و بعد از کنترل پس آزمون (به ترتیب ۱۲/۲۵ و ۱۳/۸۲) نسبت به گروه گواه (به ترتیب ۱۵/۳۹ و ۱۵/۴۲) دارای میانگین پایین تری بوده است. نتیجه تحلیل کوواریانس در جدول ۴ ارائه شده است.

جدول ۴ - نتایج تحلیل کوواریانس گروههای آزمایش و گواه در پیگیری با کنترل پس آزمون

منبع تغییرات	مجموع مجذورات	درجه آزادی	میانگین مجذورات	ضریب F	معناداری
پس آزمون	۲۴۳۷/۵۲۴	۱	۲۴۳۷/۵۲۴	۱۶۲۹/۳۲۵	۰/۰۰۱
جنسیت	۰/۰۷۱	۱	۰/۰۷۱	۰/۰۶۴	۰/۳۲۶
عضویت گروهی	۲۱۷/۴۲۵	۱	۲۱۷/۴۲۵	۱۵۷/۳۱۸	۰/۰۰۱
خطا	۱۸۲/۳۲۴	۹۰	۲/۰۱۲	-	-
کل	۳۸۲۵/۶۲۵	۹۳	-	-	-

نتایج جدول ۴ نشان می دهد، گروه آزمایش نسبت به گروه گواه یک ماه پس از اتمام آموزش تفاوت معناداری ($F=157/318$ و $p<0/001$) داشته اند، بنابراین فرضیه چهارم پژوهش مبنی بر اینکه آموزش مهارت های زندگی به دانش آموزان و اولیاء بر کاهش مشکلات رفتاری دانش آموزان، افزایش رفتارهای مطلوب و ایجاد حس مهربانی و صمیمیت و ارتقاء عملکرد تحصیلی در دانش آموزان با گذشت یک ماه کماکان مؤثر است، تأیید شد. پس اگر این روش آموزشی به صورت دقیق اجرا شود می توان امیدوار بود گذشت زمان در برگشت مشکلات رفتاری و اخلاقی دانش آموزان تأثیری ندارد و رفتارهای مطلوب و مورد قبول جایگزین رفتار های تنش زا و ناهنجار گذشته شده اند.

ارزشیابی تأثیر اقدام جدید و تعیین اعتبار

تا اواخر اردیبهشت ماه کلاسهای آموزشی مهارت های زندگی که برای کلیه دانش آموزان و اولیاء آنان برنامه ریزی کرده بودیم به اتمام رسید و بسیاری از اقدامات و سایر برنامه هایی که پیش بینی نموده بودیم نیز تا حد زیادی به صورت مطلوب با همکاری کلیه عوامل مدرسه، دانش آموزان و اولیاء اجرا گردید. بررسی دفاتر انضباطی و اخلاقی معاونین مدرسه و مقایسه موارد ثبت شده آنان با اوایل سال تحصیلی نشان می داد برنامه ریزی هایی که در طول سال تحصیلی در جهت کاهش مشکلات رفتاری دانش آموزان داشتیم چقدر مؤثر بوده است. لیست انضباطی نوبت دوم چقدر درخشانتر و رضایت بخش تر از نوبت اول بود. در جلسه شورای معلمان که این اواخر تشکیل داده بودم معلمان بیشتر از مسائل آموزشی، تشویق دانش آموزان مستعد و پیشرفت تحصیلی صحبت می کردند و دیگر تمام وقت جلسه سر شکایت، بحث از مشکلات اخلاقی و رفتاری و درسی دانش آموزان تلف نمی شد. آنان از راهبردهای اجرا شده در این زمینه اظهار خوشنودی و موفقیت می کردند. حضور منظم و مستمر اولیاء در کلاسهای آموزشی مهارت های زندگی نشان می داد چقدر این کلاسها برای آنان مفید بوده است. آنان اظهار می داشتند: از زمانی که در این کلاسها حضور یافتند گویا فاصله آنها با فرزندشان نزدیکتر شده است الان بهتر می توانند فرزند خود را بفهمند و با بهترین روش ممکن با آنان برخورد کنند. دیگر خیلی کمتر در منزل به جهت برخی مشکلات رفتاری و روانی با فرزندشان برخورد و درگیری داشتند و اگر هم چنین بود با بحث و مطرح نمودن آن در کلاس با همفکری سایر اولیاء و مشاورین سعی

می نمودند راه حلی برایش پیدا کنند. در جلسه ای که با گروهها و کلاسهای مختلف از دانش آموزان دایم آنان نیز از برخورد و رفتار مناسب اولیاء خود در منزل راضی بودند. برخورد و عکس العمل درست والدین در مواجهه با مشکلات و رفتارهای بعضاً نامناسب فرزندان در کاهش این رفتارهای نادرست بسیار موثر است و آموزش مهارتهای زندگی توانسته بود در این زمینه تأثیر گذار باشد. حتی به گفته برخی والدین فرزند آنان دیگر بجای گوشه گیری و پنهان کردن مسائل خود براحتی با آنان صحبت و درد دل می کردند و توانسته بودند غیر از رابطه والد و فرزندی ارتباط دوستانه برقرار کرده و حس اعتماد را بین خودشان تا حد زیادی ایجاد کنند. بررسی و مقایسه فرم های واری و پرسشنامه هایی که توسط اولیاء در اوایل سال و پایان سال تکمیل شده بود به خوبی می توانست سخنان و نظراتشان را تأیید نماید. کمد جوایز پر شده بود از هدایایی که اولیاء تهیه کرده بودند تا بمناسبت های مختلف فرزندان را در جمع مورد تشویق و تمجید قرار دهم. صف های نماز در نمازخانه نیز اینک با شکوهرت بود یادم میاید برخی از این دانش آموزان حاضر در صف نماز چقدر اوایل سال در حیاط موقع نماز سرو صدا راه می نداشتند باهم دعوا می کردند و مزاحمت ایجاد می نمودند. در جلسه ای که با تیم گروه درمانی دایم اظهار می داشتند این دانش آموزان دیگر در جمع حضور بهتری دارند، برای انجام برخی فعالیتها داوطلبانه پیشقدم می شوند و اینکه برخی از آنان که بسیار مشکلات اخلاقی و رفتاری داشتند، توانستند در مسابقات فرهنگی و هنری و ورزشی در شهرستان رتبه بیاورند و این نشان می دهد به توانایی خود باور و اطمینان پیدا کرده اند. دانش آموزان دوست داشتند در کلاس گروه های درسی و دوستانه تشکیل دهند و در یادگیری مفاهیم درسی به همدیگر کمک می کردند و این باعث شده بود سطح عملکرد تحصیلی و یادگیری دانش آموزان بسیار ارتقاء یافته است همانطور که بررسی پوشه های کار، نتایج پس آزمون ها و چک لیست مشاهدات کلاسی از فعالیت های یادگیری دانش آموزان نیز این نتایج را تأیید می نمود. در اردوها و بازدید ها دانش آموزان مراقب و کنار هم بودند و از بودن کنار هم و همدلی در فضایی شادی که داشتند لذت می بردند.

«خدا را شکر میکنم که توانستم دانش آموزانم را با دنیای بهتری از همدلی و مهربانی آشنا کنم.»

بحث و نتیجه گیری

از گذشته تا کنون پرورش فرزندان همواره یکی از مسائل مهم و سرنوشت ساز در زندگی والدین بوده و هست. نیاز به آموزش در زمینه مهارتهای لازم برای کنار آمدن با مشکلات رفتاری فرزندان در همه فرهنگها به چشم می خورد، بنابراین تلاش در زمینه ایجاد بستری مناسب برای والدین و کار آمد شدن آنان برای برخورد صحیح با فرزندان و آموزش مهارتهای مثبت در زندگی همچون مهربانی و همدلی از وظایف مهم تمام کسانی است که در امر تعلیم و تربیت سهیم هستند. آموزش والدین یکی از مناسب ترین روشهای پیشگیری و درمان مشکلات رفتاری کودکان و نوجوانان است. با پیشرفت فناوری در قرون اخیر، زندگی بسیاری از انسانها با مشکلات زیادی به ویژه مشکلات رفتاری فرزندان روبه رو شده است.

برنامه آموزش مهارتهای زندگی^{۱۱} می تواند در ایجاد توانمندی و رویارویی با مشکلات زندگی برای دانش آموزان و والدین آنان به عنوان کسب دانش و مهارتهایی همراه با تمرین در ایجاد نگرش، ارزش ها، رفتارهای مثبت، پیشگیری، حل مشکلات و ارتقای بهداشت روان مؤثر واقع گردد.

امروزه آموزش مهارت‌های زندگی به عنوان مهارت‌هایی که افراد مختلف بشر را برای زندگی بهتر در رسیدن به بهداشت روان آماده می‌کند، از ضرورت خاصی برخوردار است. در این راستا اولیاء را نیز باید مهیا کرد تا از آموزش در زمینه مهارت‌های زندگی برخوردار شده و بتوانند در برخورد با فرزندان خود بهتر عمل کنند و کمک شایانی در امر پیشگیری، کنترل و درمان مشکلات رفتاری فرزندان خود داشته باشند. در این پژوهش اثر بخشی آموزش مهارت‌های زندگی به اولیاء بر مشکلات رفتاری کودکان پایه های اول تا سوم راهنمایی معنا دار بوده است، در تبیین نتیجه این فرض احتمالاً می‌توان اظهار داشت که آموزش مهارت‌های زندگی به اولیاء در آگاهی آنها اثر مثبت دارد. این آگاهی نیز موجب می‌شود که آنان چگونگی و نحوه برخورد با فرزندان خود را بیاموزند و اینکه چگونه مشکلات رفتاری آنان را تشخیص دهند و با آن مقابله نمایند. از طریق تأثیر آموزش های مهارت‌های زندگی در والدین احتمالاً این خود آگاهی را به وجود می‌آورد که مشکلات رفتاری فرزندان ناشی از نوع رفتار و برخورد آنان با فرزندان‌شان است. بنابراین این خود آگاهی موجب می‌شود که آنان به رفتار خود بصیرت حاصل کرده و این بصیرت آنان را در تغییر دادن رفتار و نوع برخورد با فرزندان آگاه سازد و چنانچه در آنان تعارضاتی در این رابطه وجود داشته باشد، این تعارضات را حل نمایند و در نتیجه رفتار مناسب تری با فرزندان خود داشته باشند. نتایج این فرض با پژوهش اسماعیلی (۱۳۷۶)، ملک پور و همکاران (۱۳۸۴)، ترخان (۱۳۸۵)، ترابی (۱۳۸۵) فریمین و همکاران (۱۹۹۳) رولین و دریل (۲۰۰۲) و ترنروهمکاران (۲۰۰۷) همسویی دارد.

با توجه به احتمال تأثیر زمان بر یادگیری اولیاء در زمینه اثر بخشی آموزش مهارت‌های زندگی بر مشکلات رفتاری کودکان در این پژوهش آزمون پیگیری انجام شد و نتایج فرضیه مبنی بر تأثیر آموزش مهارت‌های زندگی به اولیاء بر مشکلات رفتاری کودکان دوره ابتدایی با تحلیل کوواریانس در سطح $p < 0/001$ قرار گرفت. در تبیین نتیجه این فرض احتمالاً می‌توان گفت که عامل زمان (پس از گذشت یک ماه از اتمام جلسات آموزش مهارت های زندگی به دانش آموزان و مادران آنان) نتوانسته از میزان اثر بخشی مهارت‌های زندگی بر کنترل و کاهش مشکلات رفتاری کودکان بکاهد، بنابراین می‌توان اظهار داشت که اثر بخشی محتوای آموزش تأثیر گذار بوده و کاربرد این مهارت‌ها با گذشت زمان از بین نرفته و اولیاء در به کارگیری آن در نحوه برخورد با فرزندان خود تمایل نشان داده و توانسته به عنوان ایجاد نگرش و رفتارهای مثبت در کنترل و کاهش مشکلات رفتاری فرزندان خود و ارتقای بهداشت روان اثر بخش باشد. دانش آموزان نیز در مدرسه و خانه رفتار و عملکردی مطلوب و رضایت بخش داشتند و در ارتباط با یکدیگر و بزرگترها صمیمیت بیشتری داشتند و ادب و احترام را رعایت می‌کردند. اثر بخشی این روش وقتی برایم بیشتر روشن شد که برای کلیه دانش آموزان و اولیاء آنان اجرا گردید و مدتی پس از پایان آموزش ها شاهد تغییراتی مثبت در رفتار دانش آموزان بودیم. نتایج این اقدام پژوهشی با بررسی کریستفرسن و همکارش (۲۰۰۷) لام و همکاران (۲۰۰۸) همسویی دارد.

محدودیت ها

با همه کوشش هایی که برای برطرف نمودن و کاستن مشکلات و متغیر های مزاحم به عمل آمد این اقدام پژوهشی هم مانند سایر پژوهش ها کاستی ها و محدودیت هایی داشته که بدین قرار است:

۱- محدود بودن جلسات آموزشی برای دانش آموزان و اولیاء به لحاظ محدودیت در زمان، منابع مالی و نیاز به پرداختن به سایر امور مدرسه و حجم کاری زیاد.

۲- تفاوت در میزان مشکلات خانوادگی، اقتصادی، روانی و اجتماعی مادران

- ۳- انتخاب اعضاء آموزش تنها از میان اولیاء دانش آموزان خود مدرسه ای که حضور داشتیم تعمیم پذیری نتایج را محدود می کند.
- ۴- با توجه به اینکه آموزش و پرورش شهرستان بندرترکمن منطقه خاصی است که جمعیت ساکن در آن دارای بافت اقتصادی و فرهنگی مخصوص به خود است. در تعمیم نتایج به سایر نواحی و مناطق استان باید احتیاط شود. پیشنهاد های کاربردی
- ۱- با توجه به نتایج مربوط به فراوانی و درصد فراوانی گروه آزمایش و گواه اولیاء بر حسب تحصیلات و این مطلب که بیشتر گروه آزمایش اولیاء را سطح تحصیلی کم سواد تشکیل می دهد، مدرس باید مسائل را به زبان ساده و کاربردی ارائه دهد. این موضوع برای ترغیب بیشتر شرکت کنندگان برای حضور در جلسات آموزشی است.
- ۲- جلب مشارکت و همیاری مدیریت و معلمان مدرسه برای تشویق اولیا به شرکت منظم و منسجم در کلاسهای آموزشی مهارت های زندگی
- ۳- تهیه کتابهایی ویژه در زمینه آموزش مهارت های زندگی به اولیاء این کتابها بهتر است با حمایت آموزش و پرورش بصورت رایگاه یا با قیمتی مناسب به مدارس توزیع گردند تا در کلاسهای آموزش خانواده در اختیار اولیاء قرار گیرند و توسط مدرسان دوره دیده در این زمینه آموزش داده شوند.
- ۴- با توجه به نتایج مربوط به اثربخش بودن آموزش مهارت های زندگی به مادران بر مشکلات رفتاری دانش آموزان دوره ابتدایی پیشنهاد می شود که جلسات آموزشی با عنوانهای گفته شده در متن اجرا گردد.

منابع

- احدی، حسن و شکوه السادات بنی جمالی. (۱۳۸۵) روانشناسی رشد: مفاهیم بنیادی در روان شناسی کودک. تهران: انتشارات بنیاد.
- ایزولد، انله (۱۹۹۹) مشکلات رفتاری کودکان، ترجمه سپیده خلیلی، (۱۳۸۲) تهران پیرایش .
- اسماعیلی، محمد. (۱۳۸۰). بررسی آموزش مهارت های زندگی در تعامل با شیوه های فرزند پروری بر عزت نفس دانش آموزان استان اردبیل " . فصلنامه پیام مشاور، سال سوم، شماره ۶۰، وراي دانش.
- ترابی، شکوه (۱۳۸۵). "تاثیر آموزش مهارت های زندگی بر سازگاری کودکان ۴-۶ ساله " پایان نامه کارشناسی ارشد دانشگاه آزاد اسلامی واحد خورسگان.
- ترخان، مرتضی (۱۳۸۵). " تاثیر پر خاشگری والدین بر سلامت روانی فرزندان " چکیده مقالات دومین کنگره سراسری آسیب شناسی خانواده در ایران، تهران، دانشگاه شهید بهشتی.
- خدیوی، رضا و معصومه معزی، مصطفی شاکری و محمد تقی برجیان. (۱۳۸۰). " تاثیر آموزش مهارت های زندگی در زمینه پیشگیری از اقدام به خود کشی در زنان شهرستان اردل " مرکز مطالعات و توسعه آموزش پزشکی دانشگاه علوم پزشکی شهر کرد.
- ساجدی، سهیلا (۱۳۸۶). " اثر بخشی آموزش مهارت های زندگی بر روابط بین فردی، عزت نفس و ابراز وجود دختران نابینای مرکز فاطمه الزهرا (س) اصفهان، پایان نامه کارشناسی ارشد دانشگاه آزاد اسلامی واحد خورسگان .
- سخندان توماج، رسول (۱۳۸۰) " بررسی اثر بخشی آموزش گروهی مهارت های اجتماعی بر مشکلات رفتاری - عاطفی کودکان دبستانی شهرستان گنبد کاووس " پایان نامه کارشناسی ارشد دانشگاه علوم تربیتی دانشگاه اصفهان .

سیف نراقی، مریم و عزت ا. نادری. (۱۳۸۰). اختلالات رفتاری کودکان و روشهای اصلاح و ترمیم آن، تهران، انتشارات بدر.

شرفی، محمد رضا. (۱۳۸۳). دنیای نوجوان، تهران: ناشر موسسه فرهنگی منادی تربیت.

شریفی، فریبا. (۱۳۸۳). عملکرد خانواده و بزهکاری نوجوان. رشد معلم، دوره بیست و سوم، شماره مسلسل ۱۸۶. ص ۳۶-۳۷.

Barlow, J.H., Poewl, L.A., Gilechrist, M. and Fotiaclov. M. (2008). The effectiveness of Training and support program for parents of children with disabilities: A Randomised controlled traik. Journal of Psychosomatic Research, 64, PP 55 – 62.

Botvin, G., Griffin, K.W. (2004). Life skills training: empirical Findings and Future directions. Journal of primery prevention. Vol 25(2). PP 211- 232.

Christo phersen, E. and mortweet vansy coyo, S. (2007). *The kale of cognitive Behavioral Therapy in Treating common problems in childhood*. Available at: [File the Role of cognitive Behavioral Therapy in Treating common. htrn](#)

Gonzalez, M.D. (2003). Remedial intervention For children with behavior disorders. Journal of psychology; vol 4(1). PP 37 - 5.

Journal of child psychology and psychiatry: vol 48(5). PP 5 14.

Koblinsky, S.A., Kuvalanka, A.K., Randolph, S.M. (2006). Social Skills and behavior Problems of Urban, African American Preschoolers: Role of Parenting

Patterson, Janis., Carter, Sarnia .. Gao, Wsazhen .. Perese. Land. (2007).

Practices, Family Conflit, and Maternal Depression. *Journal of American Orthopsychiatry*, 76, pp 554.

Rolin M .. Darylrm G.B. (2002). Teacher and observer ratings of head start children's social skills. Journal of Early childhood Research overarlerly; vol 17(4), PP 581 -595.

Rutter. Michaels. (1967). A children behavior questionnaire for completion by teachers: preliminary findings. Journal of child psycho. psychiat: vol. 8, PP 2 -1 O.

skills Training with Behavioral couples Therapy for alcoholism on children: A randomized clinical pilot trail. available at: Science Direct Addictive Behavior (33). PP 1076 -1 080.

Stewart, William Fals., Kelly, Michell. (2008). Effects of parent

Unicef. (2003). Which skills are life skills? Available at: www.v.lifeskill-based

اقدام پژوهی: پروین درویش

مدرک تحصیلی: کارشناسی ارشد روان‌شناسی تربیتی

سمت فعلی: آموزگار

دوره تحصیلی: ابتدایی

محل پژوهش: دبستان پسرانه دولتی دانش سمنان

تاریخ پژوهش: سال تحصیلی ۹۷-۹۸

چگونه توانستم مهارت‌های حرکتی ظریف دانش‌آموزم را بهبود بخشم

اهداف پژوهش

هدف کلی:

بهبود مهارت‌های حرکتی ظریف

اهداف فرعی:

- آگاهی خانواده از اهمیت مهارت‌های حرکتی ظریف
- تقویت و پرورش مهارت‌های حرکتی
- هماهنگی و تقویت عضلات چشم و دست و بهبود دست‌نویسی
- ایجاد انگیزه و میل و رغبت درونی برای شرکت در فعالیت‌های بدنی و ورزش کردن
- بهبود وضعیت درسی و انضباطی

پرسش‌های پژوهش:

- چگونه می‌توان باعث تقویت مهارت‌های حرکتی ظریف دانش‌آموز شد؟
- چگونه می‌توان عملکرد دانش‌آموز را در مهارت دست‌نویسی بهبود بخشید؟

تبیین مسئله در وضعیت موجود:

مهارت‌های حرکتی ظریف نقش مهمی در زندگی روزانه‌ی ما دارند، گرفتن مداد در دست و داشتن دست‌خط خوب، کوبیدن میخ به دیوار، دوختن، تزیین غذاها، باز کردن یک قفل بسیار کوچک و... کارهای روزمره‌ای هستند که به مهارت‌های حرکتی ظریف نیاز دارند. مهارت‌های حرکتی ظریف با تقویت عضلات کف و انگشتان دست میسر می‌شوند. عضلات انگشتان دست نیز مانند هر عضله‌ی دیگری با تمرین مکرر تقویت می‌شوند و قدرت، استقامت، هماهنگی و کنترل بیشتر بر حرکات انگشتان دست را ممکن می‌سازند. به همین دلیل کودک هر قدر بیشتر از این عضلات استفاده کرده و آن‌ها را به کار ببندد، مهارت بیشتری در این زمینه کسب می‌کند (فانی ملکی، ۱۳۹۵). در سال تحصیلی ۹۷-۹۸ به عنوان آموزگار در پایه اول ابتدایی دبستان دانش مشغول به کار شدم. از همان اوایل سال تحصیلی در کلاس دانش‌آموزی مشغول به تحصیل بود که بر روی وسایل خود کنترل نداشت، مراقب وسایلیش نبود. بیشتر اوقات لوازم خود را گم می‌کرد، با خط کش شابلون نمی‌توانست کار کند، یا نمی‌توانست با خط کش صاف بکشد. به صورت خط‌خطی و خیلی ضعیف نقاشی می‌کشید. علاقه‌ای به بازی کردن با توپ نداشت. در ماه اول سال تحصیلی که آموزش زیر نگاره‌ها بود، مداد را به اشتباه و سفت و سخت به دست می‌گرفت. کلمات و جملات را خیلی بدخط، درشت و پر رنگ، و بزرگ

و ناخوانا می نوشت، به طوری که اصلاً قابل خواندن نبود. خط زمینه را نمی شناخت. بالاتر از خط زمینه می نوشت. در یک ساعت آموزشی (۴۵ دقیقه) فقط یک یا دو خط از کتاب فارسی نگارش خود را می نوشت. هنگام نوشتن اصلاً توجه نداشت، بنابراین در نوشتن کتاب نگارش با توجه به اینکه از روی سرمشق کتاب می دید با غلط املائی زیاد می نوشت. تعداد دندانه نشانه ها را درست نمی گذاشت. مداد را سفت و محکم می گرفت و روی دفتر با فشار زیادی می نوشت. یعنی فقط بعضی از کلمات خیلی ساده که از دو و یا سه نشانه در آن به کار رفته را می توانست، بنویسد و بخواند؛ مانند "بابا آب داد". در نوشتن املا و درس خواندن ضعیف بود. از عهده انجام الگوی شطرنجی نمی آمد.

متخصصین حرکتی، روش آموزش مهارت های حرکتی را شیوه مناسب درمان این اختلالات می دانند. همچنین متخصصانی که در زمینه کودکان دارای اختلالات یادگیری کار می کنند، معتقدند که این روش به عنوان پایه هایی جهت بهبود عملکرد عالی مغز می باشد و کارایی سطوح عالی تر مغز را افزایش داده و از این طریق بر کارایی تحصیلی و آموزش این کودکان تاثیر می گذارد (کلارک و همکاران، به نقل از ولی نیا، ۱۳۹۳). چنانچه مشخص شد آموزش مهارت های حرکتی ظریف در کاهش و یا بهبود مشکل این دانش آموز موثر می باشد. بنابراین از همان اوایل سال تحصیلی، تصمیم گرفتم که به دنبال راهکارهایی باشم تا بتوانم مشکل دانش آموزم را در مهارت های حرکتی ظریف تقویت کنم و رفتارهای حرکتی ظریفش را که شامل انگشتان دست می شد، را بهبود بخشم تا بتواند حرکاتش را پیوسته، منظم و چالاک انجام دهد.

منابع گردآوری اطلاعات:

در این پژوهش، به منظور دستیابی به اطلاعات بیش تر و اطمینان از صحت مسئله از ابزار مشاهده ای عملکرد دانش آموز، مصاحبه (اولیای دانش آموز، مربی ورزش) بررسی پرونده و شناسنامه سلامت دانش آموز، سیاهه رفتار، مطالعه منابع معتبر و پیشینه تحقیق سایر محققین استفاده شد. که تمامی شواهد فوق گویای مشکلات به شرح زیر بود:

۱. خانواده دانش آموز از مشکلات و ضعف حرکتی دانش آموز آگاهی ندارد.
۲. عضلات و ماهیچه های دست و انگشتان دانش آموز ضعیف است.
۳. بین حرکات دست و چشم دانش آموز ناهماهنگی وجود دارد.
۴. در انجام کارهای ظریف مانند قیچی کردن، کار با ابزارها مانند خط کش و چینه، نوشتن و ساختن کاردستی و نقاشی و وصل کردن نقطه چین ضعف دارد.
۵. در انجام کارهایی که نیازمند استفاده از انگشتان دست است تعادلش را از دست می دهد.
۶. عکس العمل هایش به موقع نیست.
۷. نظم نوشته ها و دست خطش مشابه هم سن و سال هایش نیست.
۸. حرکات های انگشت هایش مانند مداد دست گرفتن خشک و سفت است.
۹. در کارهایش نظم و ندارد.

تجزیه و تحلیل اطلاعات:

نتایج به دست آمده از مشاهدات محیطی، مصاحبه، پرسشنامه و اطلاعات جمع آوری شده از مطالعات علمی و استخراج نتایج آن، این نتیجه حاصل شد که دانش آموز در مهارت های حرکتی ظریف ضعیف است. یعنی در انجام اموری که نیاز به کار با انگشتان دست و فعالیت های مربوط به آن است (مانند: مداد دست گرفتن، نوشتن، قیچی

کردن، تا کردن، نقاشی کردن و ...) ضعف دارد. و همواره به راهنمایی و کمک معلم و دیگران نیازمند است. و نیاز به کمک و فعالیت‌ها و تمرینات مداخله ای و آموزشی دارد تا ماهیچه‌های انگشتان دست دانش‌آموز قوی شود.

راه‌حل‌های موقتی و اجرای آن‌ها:

پس از بررسی راه‌حل‌های به دست آمده از مطالعات پژوهشی و پیشنهادی همکاران و سنجش امکانات و شرایط آموزشگاه و محدودیت‌های موجود در این زمینه، تعدادی از راه‌کارهای هر قسمت جهت اجرا در کلاس انتخاب گردید و هم چنین تعدادی از آن‌ها که نیاز به شرایط و امکانات ویژه‌ای داشت به والدین دانش‌آموز ارجاع داده شد. همچنین انتخاب راه‌کارها جهت ایمن بودن آن انتخاب شده‌اند، یعنی خطری دانش‌آموز را تهدید نمی‌کند. و ابزارهای آن قیمت چندانی ندارد و به راحتی در دسترس است و تهیه و اجرای آن به سهولت انجام می‌گیرد.

۱) مطالعات علمی پژوهشی

در این پژوهش تقویت و آموزش مهارت‌های حرکتی ظریف به دانش‌آموز در راستای کار قرار گرفت. و از برنامه‌های تقویتی و مداخله‌ای خارج از کلاس نیز استفاده شد. برنامه‌هایی که در ذیل آمده به جهت تقویت مهارت‌های حرکتی ظریف تدوین شده است. که برگرفته از مطالعات علمی و کتابخانه ای در این زمینه و استفاده از تجربیات و راهنمایی‌های همکاران و صاحب نظران است. انتخاب این راهبردها بر حسب قابل اجرا بودن آن در محدوده‌ی زمانی و مکانی بوده است. راهبردهای آموزشی شامل موارد زیر است.

الف) تمرینات مقیاس رشد حرکتی لینکلن – اوزرتسکی:

مواردی از تمرینات مقیاس رشد حرکتی لینکلن – اوزرتسکی که جهت رشد و بهبود مهارت‌های حرکتی ظریف دانش‌آموز انتخاب و به کار برده شد به قرار زیر است:

۱. لمس کردن با نوک انگشتان: از دانش‌آموز خواسته شد که نوک تمام انگشتان دست خود را با شست لمس کند و این کار باید از انگشتان کوچک شروع شود. سپس این عمل را به صورت عکس انجام دهد. دانش‌آموز پیوسته این کار را در مدرسه و خانه انجام می‌داد.

بعد از اینکه در این مرحله دانش‌آموز مهارت لازم را کسب کرد، مرحله بعدی را انجام می‌دهد.

۲. دانش‌آموز هر بند از انگشتان دست را با نوک انگشت شست خود لمس می‌کند. این کار را هم در چند مرحله تمرین انجام داد تا مهارت لازم را کسب کند.

۳. باز و بسته کردن متناوب دست‌ها: از دانش‌آموز خواسته می‌شود تا دست‌هایش را کاملاً به طرف جلو دراز کند و کف دست‌ها را رو به پایین بگیرد. با اشاره‌ی معلم دست راستش را مش‌ت می‌کند و سپس دست چپش را مش‌ت کرده و دست راست را باز می‌کند و سپس با حداکثر سرعت این عمل را به صورت متناوب انجام می‌دهد.

۴. درست کردن توپ: در حالی که دانش‌آموز نشسته است، از او خواسته می‌شود تا با انگشتان یک دست با یک کاغذ نازک توپ درست کند. هر دو تلاش پشت سر هم انجام می‌شود و یک دست نباید به یک دست دیگر کمک کند و برای گلوله کردن توپ نباید از سطح میز استفاده شود. به تعداد دفعاتی این کار را انجام می‌دهد.

۵. گذاشتن چوب کبریت‌ها در جعبه: دانش‌آموز در حالی که پشت میز نشسته است، جعبه موازی لبه میز قرار دارد و به سهولت در دسترس اوست، ده چوب کبریت در هر جعبه و موازی با آن گذاشته می‌شود. فاصله چوب کبریت‌ها از یکدیگر باید یک سانتی‌متر باشد. سپس معلم از دانش‌آموز می‌خواهد تا به طور همزمان با هر دو دست از هر دو طرف چوب کبریت‌ها را داخل جعبه بگذارد.

نظارت بر اجرای آن: در مدرسه سعی شد هر روز ۱۵ دقیقه به مدت دو ماه تمریناتی که انتخاب شده است که به رشد و تقویت مهارت‌های حرکتی ظریف دانش‌آموز کمک می‌کند، اجرا شود. به علت کمبود وقت این زمان بین ساعات تفریح در روز تقسیم می‌شد. در پایان هر مرحله از تمرینات جایزه‌ای برای تشویق دانش‌آموز به او داده می‌شد. انجام این تمرینات باعث به وجود آمدن ارتباط صمیمی میان دانش‌آموز و معلم شد. این تمرین‌ها باعث رشد سطح یادگیری و توانایی خواندن و رفع کندی در دست‌نویسی و نارسا نویسی شد. و همچنین طرز درست مداد دست گرفتن هم رشد و پیشرفت قابل ملاحظه‌ای داشته است.

با توجه به نظرات مختلف روان‌شناسی مبنی بر اینکه یادگیری حرکتی، مبدا یادگیری‌ها و فرایندهای ذهنی عالی‌تر است، و باعث رشد مناسب مستقیم حرکتی و پیوندهای ارتباطی میان یادگیری حرکتی به وجود می‌آید؛ بنابراین می‌توان به اهمیت و ضرورت رشد دیداری - حرکتی در رشد مهارت‌های حرکتی ظریف دانش‌آموز پی برد. بنابراین سعی شد که با استفاده از تمرینات مهارت‌های دیداری - حرکتی دانش‌آموز تقویت شود. و از تمرینات فراستیک در این زمینه استفاده شد.

ب) فعالیت‌های هماهنگی دیداری- حرکتی فراستیک:

ترسیم خطوط مستقیم، منحنی، مورب و شکسته در جهات مختلف و یا از نقطه‌ای به نقطه‌ی دیگر از جمله تمریناتی بود که توسط دانش‌آموز و با نظارت معلم در کلاس انجام شد. از قوائد این تمرین این بود که دانش‌آموز از نقطه‌ی آغاز مداد را بر ندارد. خطوط را طوری بکشد که به خطوط اطراف برخورد نکند.

نظارت بر اجرای آن: اگرچه این تمرینات بین چشم و دست دانش‌آموز هماهنگی ایجاد کرد، به مرور باعث رشد و تقویت ماهیچه‌های دست، رشد مهارت‌های حرکتی ظریف دانش‌آموز گشت، و باعث بهبود دست‌نویسی، نارسا نویسی و کندنویسی دانش‌آموز شد. و همچنین باعث تقویت دقت و توجه، و ایجاد اعتماد به نفس با کسب موفقیت در حل ماز گشت.

۲) راه حل‌های پیشنهادی همکاران

در جمع‌بندی صورت گرفته از مطالعات و تحقیقات انجام شده در این زمینه و همچنین با استفاده از تجربیات و راهنمایی‌های همکاران در این راستا حاکی از این بود که حرکات و فعالیت‌های بدنی خصوصا در کودکی موجب بهبود توانایی‌ها عملکردها و مهارت‌های حرکتی می‌شود. بنابراین تمرینات دیگری که به رشد مهارت‌های حرکتی ظریف کودک کمک می‌کند نیز انتخاب و در کلاس برای دانش‌آموز در ساعات آموزشی هنر اجرا شد که در ذیل آمده است.

۱. از دانش‌آموز خواسته شد تا نخ را دور قرقره بپیچاند و نخ را گره بزند.

۲. خمیردندان کوچکی را به دانش‌آموز داده شد تا بین دو دست خود قرار دهد و با انگشتان یک دست آن را نگه دارد، و با انگشتان دست دیگر در آن را باز کند و ببندد.

۳. معلم چند شکل هندسی را روی کاغذ رسم کرده از کودک خواست تا با قیچی آن‌ها را در آورد.

۴. گرفتن و پرتاب کردن توپ (که در ساعات ورزش انجام می‌شد).

۵. دوختن نیز از فعالیت هایی بود که دانش آموز با استفاده از انگشتان دست نخ کاموا را از سوراخ های ریزی که روی مقوا ایجاد شده بود، انجام داد.

۶. معلم حروف را به صورت درشت و تو خالی روی برگه نوشت و دانش آموز با آبرنگ یا گواش و یا با انگشت اشاره حروف را رنگ کرد.

۷. معلم تصویری تو خالی را به دانش آموز داد و از او خواست تا با کمک چسب و لپه داخل آن را پر کند.

۸. معلم ظرفی از حبوبات را در مقابل دانش آموز قرار داد و از او خواست تا حبوبات ریزتری مثل عدس را از بقیه حبوبات درشت تر جدا کند و در ظرف دیگری بریزد. و دانش آموز این فعالیت را انجام داد.

۹. مکعب های کوئیزر در اختیار دانش آموز قرار داده شد، و از او خواسته شد تا بر روی تخته آن هر شکلی که دوست دارد بسازد.

۱۰. گیره های لباس فلزی که محکم باز می شود را به دانش آموز داده شد، تا گیره ها را باز کند و دور مقوایی گیره ها را بچسباند.

۱۱. حروف را به صورت درشت با ماژیک بزرگ نوشته شد و دانش آموز آن را با قیچی در آورد.

۱۲. خمیربازی در اختیار دانش آموز قرار گرفت و از دانش آموز خواسته شد با کف دست و انگشتان دست خمیر را در دست خود گرد کند و همچنین تکه های کوچکی از خمیر را بین سر انگشتان شست و انگشتان دیگر به نوبت بچرخاند. و با خمیر بازی حروف الفبا و کلمه و یا جمله درست کند.

۱۳. با فعالیت کاغذ و تا و با الگو گرفتن از معلم خواسته شد تا با آن شکل های مختلف بسازد.

نظارت بر اجرای آن: انجام این تمرینات برای دانش آموز بسیار لذت بخش بود و با رغبت زیادی آن ها را انجام می داد. انجام تمرینات بالا در دانش آموز اعتماد به نفس بالایی ایجاد کرد. به طوری که در کوچکترین فرصت انجام تمرینات را پیشنهاد می کرد. علاقه ای انجام به تمرینات باعث شد تا مهارت های حرکتی ظریف دانش آموز رشد کند و در فعالیت هایی که در کلاس با خط کش انجام می شد پیشرفت زیادی داشت. نسبت به قبل خیلی راحت با قیچی کار برش را انجام می داد.

ارزیابی اقدام ها:

به منظور اعتبار بخشی بیشتر، پس از اجرای راه حل ها و تحلیل نتایج و مقایسه وضعیت اولیه و ثانویه، جلساتی که با همکاران در شورای معلمان برگزار گردید و طی توضیحاتی که در خصوص شیوه اجرای راه حل ها برای آن ارائه گردید، از آن ها خواسته شد که روند پژوهش را مورد نقد و بررسی قرار دهند و نکات مثبت و منفی اجرای این طرح را یادآور شوند. با جمع بندی نظرات همکاران محترم، مشخص گردید که کلیه همکاران نظر آن ها این بود که کلیه راه حل های اجرایی بسیار مناسب بودند. و خواستند تا راه حل ها در اختیار آن ها قرار داده شود تا آن ها هم تا بتوانند در موارد مشابه استفاده کنند.

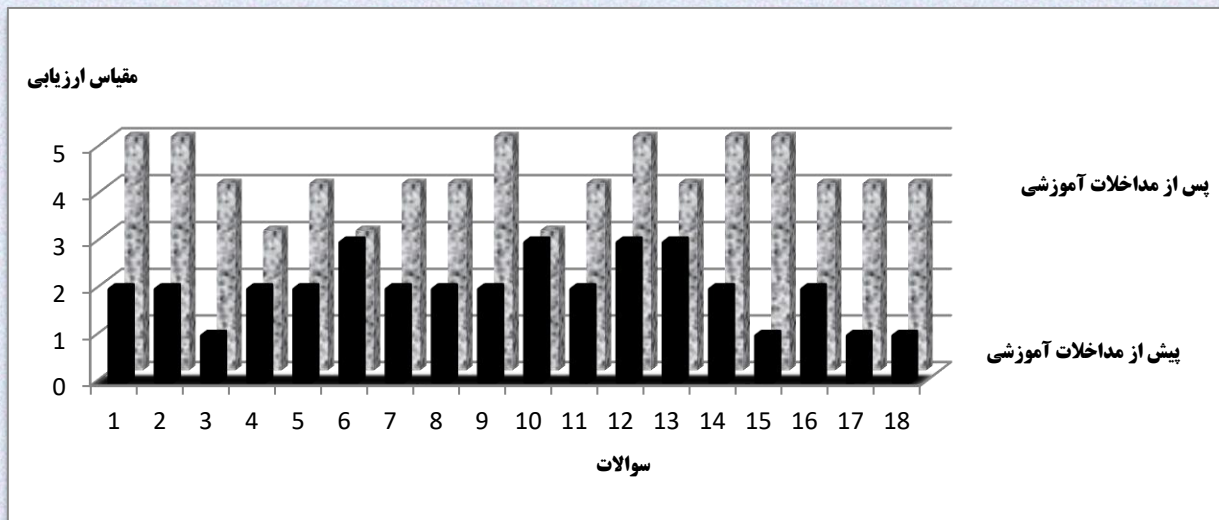
با توجه با نتایج به دست آمده در این پژوهش، مشخص شد که راه حل های ارائه شده در آموزش مهارت های حرکتی ظریف، بسیار مثرتر بوده و توانسته در رشد و تقویت فعالیت های حرکتی دانش آموز تغییرات مثبتی ایجاد کند. جدول زیر به مقایسه ای چک لیست فعالیت های دانش آموز در قبل و بعد از تمرینات می پردازد.

جدول ۱: شاخص های توصیفی فعالیت های حرکتی ظریف دانش آموز

خطای معیار میانگین	انحراف استاندارد	فراوانی	میانگین	چک لیست
--------------------	------------------	---------	---------	---------

پیش آزمون	۲	۱۸	۰/۶۸	۰/۱۶۱
پس آزمون	۴	۱۸	۰/۷۰	۰/۱۶۶

جدول ۱ که به مقایسه نمرات پیش از آموزش و پس از آموزش پرداخته است، نتایج شاخص دو گروه از نمرات و میانگین را نشان می دهد. که میانگین نمرات در پیش آموزش ۲ و پس از آموزش ۴ است. و نمرات دانش آموز دارای توزیع نرمال است. و گواه افزایش بهبود در وضعیت مهارت های حرکتی ظریف دانش آموز است.

نمودار ۱: مقایسه فراوانی فعالیت های حرکتی ظریف دانش آموز در پیش از آموزش و پس از آموزش

نمودار ۱ به مقایسه عملکرد دانش آموز در پیش و پس از تمرینات آموزشی می پردازد. این نمودار نشان می دهد که عملکرد دانش آموز بعد از تمرینات مداخله ای و ترمیمی رشد زیادی داشته است.

جدول ۲: ضرایب رگرسیون و آزمون معناداری برای پیش از آموزش و پس از آموزش مهارت های حرکتی ظریف دانش آموز

سطح معناداری	درجه آزادی	آماره t	دامنه ی اطمینان		خطای معیار میانگین	انحراف استاندارد	میانگین	چک لیست
			حداکثر	حداقل				
۰/۰۰	۱۷	-۰/۸	-۱/۶	-۲/۷	۲۶	۱/۰۹	-۲/۱	پیش آزمون پس آزمون

جدول ۲ مقایسه نمرات در پیش از آموزش و پس از آموزش نشان می دهد. برای نشان دادن سطح معناداری آن از نمره ی t و همبسته های آن استفاده شد. نشان می دهد در سطح کمتر از ۰/۱ معنادار است.

نتیجه گیری:

این پژوهش توانست به معلم، مدرسه و اولیای دانش آموز یادآوری کند که مهارت های حرکتی از اهمیت بالایی در فرایند یادگیری دانش آموزان برخوردار است. و می توان ضعف های حرکتی را از طریق اهمیت دادن به آن و از طریق آموزش ها و تمریناتی که مرتبط با تقویت مهارت های حرکتی است رفع کرد. و همچنین علاقه ی زیادی را برای فرایند یادگیری در دانش آموز ایجاد کرد. و اعتماد به نفس دانش آموز را افزایش داد. و همچنین با همراه بودن همکاران در انجام این طرح، توانست به پیشرفت خوبی در این زمینه دست یافت. و با برقراری ارتباط دوستانه با دانش آموز مشارکت فعال او را در رسیدن به هدف مورد نظر و شرایط ایده آل افزایش داد.

امید است که پژوهش حاضر توانسته باشد گامی هر چند کوچک در جهت رفع مشکلات آموزشی و تربیتی دانش آموزان بردارد و در جهت رشد و تعالی نظام آموزشی کشور جمهوری اسلامی، مورد استفاده قرار گیرد.

پیشنهادهای پژوهش

- اثر بخشی تمرین حرکات ظریف بر روی زمینه های دیگر تحصیلی همچون ریاضی، افزایش عزت نفس، املا و .. بررسی و پژوهش شود.
- پیشنهاد می شود در مطالعات آینده آموزش حرکات ظریف و درشت در طیف سنی گسترده تر، و سطوح اجتماعی متفاوت بررسی شود.
- اجرای پژوهش در محدوده ی پایه های تحصیلی پایین تر و بالاتر اجرا گردد.
- اداره ی محترم آموزش و پرورش و سازمان های ذی ربط دوره هایی را برگزار نماید تا معلمان به ویژه در مقطع ابتدایی، حداقل میزانی از آموزش هایی در رابطه با ناتوانایی های حرکتی را دریافت نمایند.
- با توجه به تاثیر گذاری تمرینات حرکات ظریف در بهبود دست نویسی و هماهنگی دیداری - حرکتی، معلمان و والدین تمریناتی را در مدرسه و خانه انجام دهند.
- با توجه به اینکه این پژوهش تک آزمودنی است و قابل تعمیم نیست باید با احتیاط بیشتری این تمرینات را انجام داد.
- به علت اینکه تعداد زیادی از دانش آموزان در مدارس در انجام حرکات ظریف ضعیف هستند، زمان مشخصی را در مدرسه ویژه ی تمرین حرکات ظریف در مدارس تعیین شود.
- با توجه به اثر بخش بودن روش آموزش حرکات ظریف بر علایم دست نویسی و نارسانویسی به کارگیری این روش در مراکز توانبخشی و آموزشی پیشنهاد می شود.

منابع:

- فانی ملکی، محمدعلی (۱۳۹۵). اثربخشی تمرین حرکات ظریف بر دست نویسی دانش آموزان کم توان ذهنی آموزش پذیر چند معلولیتی با مشکل فلج مغزی، پایان نامه دوره ی کارشناسی ارشد، رشته روان شناسی و آموزش کودکان استثنایی، دانشگاه علامه طباطبائی، دانشکده روان شناسی و علوم تربیتی.
- ولی نیا، زهرا (۱۳۹۳). اثر هشت هفته تمرینات ادراکی - حرکتی بر بهبود برخی قابلیت های حرکتی و شناختی کودکان مبتلا به اختلالات هماهنگی رشدی، پایان نامه کارشناسی ارشد دانشگاه رازی کرمانشاه.

اقدام پژوه: الهام مرضات

مدرک تحصیلی: لیسانس

سمت فعلی: آموزگار

دوره تحصیلی: ابتدایی

محل پژوهش: دبستان دخترانه آزاده

تاریخ پژوهش: ۹۷-۹۸

کد پرسنلی: ۶۶۷۸۸۳۹۷

اداره کل آموزش و پرورش استان خوزستان، اداره آموزش و پرورش بهبهان

دبستان دخترانه آزاده

mar1356EL@gmail.com

عنوان اقدام پژوهی: اجرای تکالیف مهارت محور جهت علاقمند کردن دانش آموزان کلاس اول آزاده به فعالیت های درسی

چکیده:

این تحقیق در دبستان آزاده در سال ۹۸-۹۷ اجرا شد در پایه اول با فراوانی ۳۳ دانش آموز اجرا شد. مسأله مورد نظر بی علاقه‌گی و بی توجهی برخی از دانش آموزان نسبت به انجام تکلیف درسی خواسته شده ی آموزگار و رضایت بخش نبودن نتایج آزمون های عملکردی آنان بود هدف از انجام این تحقیق افزایش علاقه آنان به انجام تکلیف بدون کمک و فشار والدین بوده است بر این اساس، پژوهشگر با استفاده از روشهای علمی (مشاهده، مصاحبه، پرسش نامه و مطالعه کتب) به منظور کسب داده های لازم، از منابع گوناگون تحقیق مانند: همکاران و مدیر، دانش آموزان و والدین آنها، کتابها، مجلات، اینترنت، اطلاعات حاصل از پرسش نامه ها، مشاهده ها، مصاحبه ها، مطالعه چکیده تحقیقات قبلی، استفاده از یادداشتهای روزانه پژوهشی، بررسی کارنامه ی تحصیلی و پوشه ی کار و ارزیابی نتایج آزمونهای برگزار شده، به تجزیه و تحلیل آنها جهت شناسایی عوامل موثر در ایجاد مسأله و به یافتن راه حل های پیشنهادی پرداخت. سپس به انتخاب چندین راهکار عملی از میان راه حل های پیشنهادی مبادرت ورزید. آن گاه پس از اعتبار بخشی توسط پژوهشگر، به اجرای راه حل های انتخابی اقدام نمود که عبارت بودند از:

۱- اجرای تکالیف مهارت محور به عنوان تکالیف کاربردی جایگزین تکالیف سنتی کلاس ۲- تنظیم جدولی به منظور انواع روش های ارزشیابی پایانی و تعیین تکلیف ۳- تشکیل گروه همیار برای کمک کردن دانش آموزان قوی به ضعیف ۴- تشویق با کارت جایزه از طریق اعلام در تابلوی جایزه ۵- تنظیم فرم ارزش یابی فعالیتهای عملکردی دانش آموزان ۶- انجام فعالیتهای عملکردی و کاربردی بر اساس تفاوت های فردی، نیاز ها و علایق آنان ۷- جمع آوری نمونه تکالیف ویژه و ارائه نمایشگاهی از تکالیف دانش آموزان لازم به ذکر است، پس از اجرای راه حل های فوق، پژوهشگر موفق گردید تا فراوانی دانش آموزان علاقه مند به انجام تکالیف درسی در اوایل سال تحصیلی از ۴ نفر، علاقه مند به انجام تکالیف بدون کمک اولیا از به حدود ۲۵ نفر برساند.

کلیه فعالیتهای انجام شده پیوست تحقیق می باشد.

کلید واژه ها: تکالیف مهارت محور، تکالیف درسی، فعالیتهای عملکردی

بیان مسأله:

اینجانب (الهام مرضات) آموزگار پایه اول ابتدایی دبستان آزاده ی شهرستان بهبهان باسابقه ۲۲ سال خدمت، در سال تحصیلی ۹۸-۹۷ با سمت آموزگار پایه اول ابتدایی مشغول به خدمت بودم. علاوه بر کلاس من یک کلاس اول دیگر با همین تعداد دانش آموز در مدرسه بود. مدرسه ی ما از نظر امکانات یک مدرسه برخوردار بود همچنین از نظر سواد و وضعیت اقتصادی والدین دانش آموزان در درجات خوبی بودند. کلاسی که من در آن تدریس می کردم دارای تابلوی هوشمند، یک تخته ی وایت برد، کتابخانه کلاسی که شامل کتب راهنمای معلم کتب کمک آموزشی کتاب داستان و یک قفسه مربوط به پوشه کار فعالیتهای دانش آموز بوده است و مدیر مدرسه رایانه ای را در اختیار اینجانب برای امور مربوط به تدریس قرار داده بود.

در این چند سالی که در پایه اول مشغول به تدریس بودم هر سال با این گونه دانش آموزان مواجه می شدم که یا از نوشتن مشق طفره می رفتند یا با بی حوصلگی تکالیف درسی خود را انجام می دادند و هیچ علاقه ای به نوشتن نداشتند و حتی تکالیف عملی و خواندنی را به درستی انجام نمی دادند و یا با تنبلی و سستی به طور ناقص انجام می دادند و در مقابل آنان دانش آموزانی بودند که بسیار علاقه بودند و دائم از آموزگار تکلیف بیشتری می خواستند و یا در منزل فراتر از تکالیف داده شده انجام می دادند. بعضی از والدین هنگام مراجعه از این شکایت داشتند که فرزندشان با فشار والدین تکالیفش را انجام می دهد و از این وضعیت خسته شده اند. بارها متوجه شده بودم که تکالیف پایان هر درس

را هم با بی علاقه‌گی و بد خط و با اشتباه زیاد انجام می دهند. از نتایج آزمون های مدادکاغذی هم راضی نبودم. باتوجه به این که دانش آموزانم در پایه اول بودند در مقطع ابتدایی نیز پایه اول اساس پایه های دیگر می باشد و هر چقدر دانش آموزان در این پایه بهتر آموزش ببینند در پایه های دیگر راحت تر هستند و بالعکس. خصوصا خواندن و نوشتن که در این پایه پایه ریزی می شود از این وضعیت نگران می شدم بارها به فکر پیگیری علل آن می افتادم تا اینکه تصمیم گرفتم این پیگیری هدفمند مرحله به مرحله و با اطلاع رسانی مکرر والدین از فعالیت ها و اجرای طرح هایی برای علاقمند کردن این دانش آموزان باشد و از این طریق علل را جستجو کنم و راه حل را اجرا کنم و تاثیر آن را ثبت و بررسی کنم تا این دانش آموزان به انجام تکالیف درسی خود و یادگیری علاقمند شوند و برای این کار اقدام پژوهی با عنوان ((اجرای تکالیف مهارت محور جهت علاقمند کردن دانش آموزان کلاس اول آزاده به فعالیت های درسی))

هدف کلی از انجام این پژوهش علاقمند کردن دانش آموزانم به انجام دادن تکالیف و فعالیت های درسی با اجرای تکالیف مهارتی و خلاق بود.

از دیگر اهدافم این بود که تکالیف را از حالت سنتی به شیوه ی نوین تغییر دهم و با توجه به علایق دانش آموزان تکلیف مناسب ارائه دهم. و طوری تکالیف را جذاب کنم تا دانش آموز با میل و رغبت انجام دهد و خود پیگیر تکالیف درسی اش باشد و در نهایت اثر مثبتی بر یادگیری دروسش داشته باشد. بعد از انجام این اجرای این پژوهش تحقیق میزان علاقه دانش آموزان به انجام تکالیف به نحو چشمگیری مطلوب گردد.

نتیجه گیری :

باتوجه به این که از اهداف انجام تکلیف در دوره ی ابتدایی، تضمین موفقیت فرزندان ما، در مدرسه است و همچنین تکلیف همواره به عنوان یکی از عوامل مهم در تحقق یادگیری مطرح بوده است. وظیفه ی — آموزگاران است تا با استفاده از روش ها و راه حل های مختلف به این هدف نائل شوند. بنابراین شایسته است با آشنایی روش ها و اصول دادن تکالیف درست به دانش آموزان و با توجه به توان تفاوت های فردی دانش آموزان تکالیفی مطابق با اهداف درسی داده شود. در تحقیق حاضر به منظور آگاهی بیش تر از مساله ی بی علاقه‌گی دانش آموزان در انجام تکالیف درسی به بررسی داده های کسب شده پرداختم و از منابع گوناگون چون کتب، سایت های اینترنتی، یادداشت های پژوهشی، مشاهده فعالیت ها، مصاحبه، پرسشنامه، پوشه کار، آزمون ها، فعالیت ها، نظرات همکاران و نتایج تحقیقات مربوط استفاده کردم. که گزارش مکتوب آن در قسمت شواهد (۱) ثبت گردیده است. سپس جهت شناسایی عوامل موثر در ایجاد مسأله، داده های کسب شده از پرسشنامه ی ویژه اولیا و همکاران، مصاحبه ی دانش آموزان، مجلات، کتب، مقالات اینترنت، پژوهش های همکاران مورد تجزیه و تحلیل و بررسی قرار گرفت. به منظور دست یابی به راه حل های پیشنهادی باز هم از روش های علمی چون پرسشنامه، مصاحبه، مشاهده و..... استفاده شد. در نهایت با بررسی و تجزیه و تحلیل و تفسیر داده ها راه حل هایی برای حل مسأله پیشنهاد شد. بعد از بررسی راه حل ها بعضی از این راه حل ها انتخاب گردید و بعد از اعتبار بخشی آن ها به مرحله ی اجرا درآمدند. در پایان سال تحصیلی بعد از اجرای طرح، با توجه به نمودار ۸ و ۹ بامقایسه وضعیت موجود و مطلوب مشاهده می شود که فراوانی دانش آموزان علاقمند به انجام تکالیف کتبی از ۶ نفر به ۲۰ نفر و فراوانی دانش آموزان مستقل در انجام تکالیف از ۴ نفر به ۲۵ نفر رسید و تقریباً کلیه دانش آموزان علاقمند به انجام تکالیف و خلاق و مهارت محور بودند. در اوایل سال که تکالیف نوشتنی برای دست ورزی آنان داده شد اکثر دانش آموزان علاقه ای به انجام این گونه تکالیف نداشتند اما با متنوع

کردن این تکالیف و جایگزین کردن تکالیف مهارت محور با شرکت در کارگاه و جذاب کردن تکالیف کتبی اکثریت دانش آموزان به این گونه تکالیف علاقمند شدند. با مقایسه وضعیت انجام تکالیف در ماه های آبان و آذر با فروردین واردیبهشت مشاهده شد که تعداد دانش آموز رتبه عالی در آبان و آذر ۱۳ نفر بود که با تغییر قابل ملاحظه ای در فروردین واردیبهشت به ۲۷ نفر رسید و دانش آموزان ضعیف از ۲ نفر به صفر رسید. و نتایج به دست آمده از نظرات همکاران وضعیت تکالیف ، پیشرفت تحصیلی ، نتایج مطلوب حاصل بررسی پوشه کار ، توسط مدیر و همکاران آموزشگاه ، همچنین بازدید از نمایشگاه دست سازه های دانش آموزان و بازدید از کارگاه های علوم و ریاضی و اظهار رضایت آنان از وضعیت دانش آموزان گواه این مطلب بوده است .

۱- در پایان و با توجه به شاخص کیفی و کمی موفقیت طرح ، شواهد موجود در قالب فیلم و عکس پیوست شده است و می توان این گونه نتیجه گرفت که با اجرای راه حل های متنوع و جذاب کردن تکالیف و تغییر آن از حالت سنتی به حالت نوین و خلاق تاثیر بسزایی در علاقمند کردن دانش آموزان در انجام تکالیف دارند . همانطور که اشاره شد در پژوهش های ذکر شده در تحقیق هریک از پژوهشگران برای رسیدن به هدف از راه کارهای مختلفی استفاده کرده اند . خانم زارع (۱۳۸۹) در پژوهش خود به این نتیجه رسید که برای علاقمند کردن دانش آموزان به درس ریاضی از راهکارهایی چون بازی و ریاضی ، تشکیل کارگاه و... استفاده کرد (۲۰) و من نیز از راه های متنوع چون تشویق ژتونی ایجاد کارگاه و... برای علاقمند کردن دانش آموزانم استفاده کردم . براین اساس تصمیم گرفتم از نتایج پژوهش خود برای سال های آینده استفاده کنم و نظرات خود ، همکاران ، اساتید محترم ، پژوهشگرانی که در این راه به من کمک کرده اند و همچنین تجارب آموزشی که در این راه کسب کرده ام را در وبلاگ شخصی خود (salamamozgar.blogf) تقدیم حضور همکاران و پژوهشگران خواهم نمود .